

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

1. SNOPIČ

A - Bartol

GORICA 1974
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Primorski slovenski biografski leksikon

Uredil uredniški odbor

Izdala Goriška Mohorjeva družba
Gorica 1974

6387

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

12. VI. 1979

UVOD

»Usoda našega naroda je, da še nismo prišli do svoje kulturne zgodovine in da podajamo gradivo zanjo v leksikalni obliki,« je zapisal urednik Slovenskega biografskega leksikona v uvodu zadnjega zvezka. Koliko bolj velja ta ugotovitev za primorske Slovence! Tu je treba zbrati ali prerešetati veliko temeljnega gradiva in potem bomo šele lahko mislili na delo o kulturni zgodovini.

Goriška Mohorjeva družba je 1973 doživela 50-letnico svojega obstoja in delovanja. Ob tem znamenitem jubileju začenja izdajati PSBL. Na nekaj podobnega, sicer v drugačni obliki in znatno skromnejšem obsegu je mislila že kmalu po drugi svetovni vojni, a takrat se načrt ni mogel uresničiti. Zamisel pa je v teku let začela dohivati večjo razsežnost v globino in širino. Vedno bolj smo se zavedali potrebe, da se zberejo drobci in gradivo za pester in obsežen mozaik našega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja od časov, ko so se pojavile prve osebnosti, zapisane v naših letopisih — to je od začetkov humanizma — do danes, zlasti pa v zadnjih dveh stoletjih. Posebno pozornost bomo posvečali času med obema vojnama, ki zaradi fašističnega uničevanja predstavlja eno najhujših dob v zgodovini primorskih Slovencev. O tej dobi je bilo napisanih že veliko knjig in razprav, a popolne slike še vedno nimamo. Mislimo, da je naša narodna in kulturna dolžnost, da prispevamo, kar nam je dosegljivega, k poznanju trpljenja našega naroda; pri tem nam ne gre za očitavanja, temveč za opozorilo, da bi se kaj takega nikdar več ne ponovilo.

Ko so se oglasili še novi strokovni in znanstveni sodelavci, je zamisel dozorela. Vsi so z veseljem in vnemo prijeli za delo. Pomoči pa smo iskali in jo dobili tudi v slovenskem kulturnem središču. Uredništvo SBL je našo zamisel pozdravilo ter obljubilo vso pomoč, ki je vidna že v prvem snopiču; še bolj jo bomo potrebovali pri nadaljnjem delu. Upamo, da bomo tudi znanprej našli razumevanje.

Pojem »primorski« ima v naši preteklosti različne pomene. Uredniški odbor se je odločil za pomen in obseg, ki ga je ta izraz imel med obema vojnama; to je ozemlje, na katerem prebivajo Slovenci že več kot tisoč let, ki je po senžermenski in rapalski mirovni pogodbi pripadlo Italiji, namreč Goriška, Tržaška, Istra, Notranjska, Kanalska dolina. Prišteti je treba Beneško Slovenijo in Režijo, ki sta bili v

Italiji že pred prvo svetovno vojno, ter Reko, katero je Italija dobila l. 1924. Pozabili pa ne bomo tudi tistih pomembnih Slovencev, ki so se rodili v starih pokrajinah Italije zunaj strnjeno s Slovenci naseljenega ozemlja. In ker se je življenje Slovencev na zahodni jezikovni meji vedno prepletalo s pozitivnimi ali negativnimi stališči italijanskih sosedov, se je uredniškemu odboru zdelo potrebno, da vključi v ta leksikon tudi nekatere italijanske javne delavce, ki so seznanjali italijansko javnost s slovenskimi vprašanji in zagovarjali naše pravične naravne težnje, ali pa so nam trdovratno nasprotovali. Tu ne gre za čast in slavo niti za obsojanje, ampak za ugotavljanje dogajanja, trdega življenja in boja.

Sodelavci so se zedinili glede načel, okvira in načina obdelovanja gradiva. Glavno načelo je odprta širina, to se pravi: kdor koli je delal za napredek duhovne ali stvarne kulture ter je pustil sled za seboj, mora priti v leksikon. Podrobneje povedano, spadajo noter: 1. pisatelji in pesniki ter avtorji kakršnih koli natisnjenih knjig; 2. časnikarji in pisci objavljenih razprav; 3. slikarji, glasbeniki, arhitekti; 4. politiki (vodilne osebnosti, člani državnih in deželnih zborov, pomembnejši župani); 5. znanstveniki, ki so se uveljavili na raznih področjih znanosti (zgodovinarji, pedagogi, inženirji, pravniki, zdravniki itd.; izvzeto ne bo nobeno področje); 6. gospodarstveniki, socialni delavci in ljudski organizatorji. Zabeleženi bodo tudi tisti, ki ne spadajo v nobeno izmed navedenih skupin, a so za našo stvar prestali veliko trpljenja ali morda zanj dali tudi življenje. S tem kratkim seznamom seveda še ni izčrpano vse mnogovrstno življenje našega naroda v teku stoletij. Pri odločanju, kdo pride v leksikon, uredniški odbor ne bo gledal, kateri stranki, gibanju ali veri je kdo pripadal, niti ne bo dela posameznih osebnosti ocenjeval s strankarskega ali drugačnega stališča; sodelavci se bodo vzdrževali vsakršnega odobravanja ali obsojanja osebnosti in njihovega dela. Navajali bodo dejstva. Leksikon bo torej faktografski. Uredniški odbor se pri tem noče podrejati nikomur in ničemur razen — resnici. Vodilo mu bo trezna presoja, združena z ljubeznijo.

Delo hoče vzdržati strokovne in znanstvene kriterije. Seveda je odvisno tudi od posameznih sodelavcev, ki poleg uredništva odgovarjajo za vsebinsko neoporečnost gradiva, koliko bo leksikon to dosegel. Uredništvo se bo trudilo, da se temu cilju čimbolj približa. Delo je zamudno, zahtevno in odgovorno. Pomisliti je treba, da so pisci morali preverjati tiskane vire in drugo gradivo. Marsikaj je bilo odkrito šele pri sestavljanju člankov. Potrebne so bile zamudne raziskave, zbiranje podatkov, brskanje po arhivih in knjižnicah, pregledovanje dnevnikov, tednikov, mesečnikov. Zmagala je volja do dela.

Ob določanju kriterijev za sestavo leksikona se je pojavilo vprašanje, kako naj se pišejo priimki, ki so v teku stoletij zaradi različnih pisav (bohoričice, italijanske ali nemške grafije) dobivali razne oblike. Uredniški odbor se bo držal rabe SBI.. Posebno poglavje pa je pisanje priimkov, ki so bili spremenjeni v italijansko obliko z uradnim odlokom ali na prostovoljno, neprisiljeno prošnjo prizadetih. V teh primerih naj veljajo naslednja pravila:

1. Priimke umrlih oseb bomo pisali v slovenski obliki; italijanska oblika bo dodana v oklepajih.
2. Priimki živih oseb bodo zabeleženi v uradni obliki; slovenski priimek bo naveden v oklepaju.

3. Pri tistih osebah, katerim je bil priimek spremenjen, a so po vojni zahtevale in dobile spet slovenski priimek, bo poitalijančena oblika zapisana v oklepajih.

Poročene žene bodo zapisane s svojim deklinškim priimkom. Le v primeru, da so mnogo bolj znane pod moževim priimkom, bo članek o njih uvrščen pod njim. Isto velja za osebe, ki so bolj znane pod psevdonimom kot pod svojim pravim imenom.

Takoj ob značnici, to je ob priimku in imenu obravnavane osebnosti, bo oznaka njene dejavnosti, in sicer tiste, zaradi katere je bila sprejeta v leksikon. Včasih je zaradi mnogostranskega delovanja več takih oznak. Kot zadnji bo označen poklic, če ni bil odločilen za uvrstitev v leksikon.

Osebnosti bodo vsebovali točne datume, očetovo in materino ime, po možnosti tudi materin deklinški priimek, nadalje očetov poklic, ki je važen za to, da spoznamo, iz kakšne družbene sredine je obravnavana osebnost izšla, podatke o šolanju in zaposlitvah. V primerih neugotovljenih ali celo neugotovljivih datumov bo zapisano: okoli, približno, pred določenim datumom ali za njim ali celo navaden vprašaj.

Za oblikovanje prispevkov je uredništvo dalo sodelavcem naslednja navodila:

Pri navajanju del neke osebnosti naj bo člankar čimbolj jedrnat: če je veliko gradiva, naj ga strne; od del naj navaja najvažnejša. Pri pisateljih in publicistih se bo morda ustavil le ob knjigah in samo na splošno navajal sodelovanje po revijah in drugih periodičnih tiskih. Naslovi izvirnih avtorjevih del bodo tiskani s posebnimi črkami.

Vidnejše že umrle osebnosti bodo imele v leksikonu tudi svojo sliko, slikarji pa reprodukcijo kakega svojega dela.

Precej primorskih osebnosti je vključenih v SBL, ki je začel izhajati leta 1925 ter je sedaj dosegel do gesla Švikaršič. Treba bo počakati vsaj še nekaj let, da bo končan. Toda tudi pri osebnostih, ki so sicer obdelane v SBL, segajo podatki samo do takratne njihove življenjske dobe in dejavnosti. Nekatere od teh so bile takrat šele na začetku svojega ustvarjanja (prim. F. Bevk, V. Belè, M. Brumat, A. Gradnik itd.) Tudi druge važne primorske osebnosti so komaj omenjene z nekaj vrstami; nekatere pa sploh niso bile obdelane. Preden izide zadnji, dodatni zvezek SBL, bo preteklo še precej časa. Medtem se bo marsikaj pozabilo ali izgubilo. Članke v SBL o takih osebnostih bo treba izpopolniti s podatki, ki so se nabrali od takrat do danes. Poleg vsega tega ne smemo prezreti dejstva, da so povsod in tudi pri nas zraven velikih osebnosti tudi take, ki so bolj pokrajinskega pomena; po kriterijih, ki veljajo za SBL, bi vanj sploh ne prišle, a za zgodovino naše zemlje so važne.

V Prim. (= primerjaj), ki je zadnji oddelek vsakega sestavka, so sodelavci skušali zbrati vse, kar je pomembnejšega bilo napisanega o določeni osebnosti. To gradivo se navaja kronološko po nekem enotnem redu: najprej piščevo ime in priimek, potem naslov dela, kraj in letnica ter druge razlikovalne oznake (izdaja, posebni odtis, časopis, v katerem je delo izšlo, opomba, ali gre za ilustrirano ali kako drugače opremljeno delo itd.). Zlasti v tem oddelku so uporabljene bibliografske kratice, ki so natisnjene v posebnem seznamu v začetku leksikona. V naslednjih zvezkih bodo dodane nove kratice, izhajajoče iz novega gra-

diva. Tako se bo nabrala bogata bibliografska dokumentacija, ki bo že sama po sebi predstavljala težko pogrešljiv vir podatkov ter bo koristila vsakomur, ki se bo ukvarjal s slovensko kulturo.

Leksikon bo izšel v več zvezkih, ki bodo v nekaj letih obdelali vse gradivo od A do Ž. Na koncu pride dodatni zvezek, ki bo vseboval članke o izpuščenih osebnostih, dopolnilne podatke in morebitne popravke.

Prvi zvezek je iz raznih objektivno veljavnih razlogov droben. Posiljamo ga med slovensko ljudstvo in v svet v upanju, da bo koristil vsem, zlasti mlajšim rodovom, ki bodo nadaljevali delo svojih prednikov.

Uredništvo PSBL si je pridobilo širok krog sodelavcev od starejšega pa vse do najmlajšega rodu, ki so se z vso vnemo vrgli na delo in sicer na zbiranje podatkov in pisanje sestavkov. Poleg gesel, objavljenih v tem zvezku, je seveda izdelana že vrsta drugih za naslednje snopiče. Vsem dosedanjim in bodočim sodelavcem, katerih imena bodo kasneje objavljena, se toplo zahvaljujemo.

UREDNIŠKI ODBOR

SODELAVCI I. ZVEZKA IN NJIHOVE ZNAČKE

Brajša	dr. Stojan Brajša, pravnik, publicist, Gorica
Brj.	Marijan Brecelj, knjižničar, Nova Gorica
Cešč.	dr. Marija Češcut, prof. na znanstv. lic. »F. Prešeren«, Trst
Har.	dr. Zorko Harej, uslužbenec RAI-TV, postaja A, Trst
Hum.	dr. Mirko Humar, stolni vikar, katehet, Gorica
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univerzitetni profesor, Trst
Jo.K.	Jožko Kragelj, župnik, Lig nad Kanalom
K-ač	dr. Angel Kosmač, župnik, Ricmanje
K-n	dr. Anton Kacin, ravnatelj v p., Trst
Kom.	Maks Komac, tajnik na učiteljišču v p., Gorica
Kralj	Franc Kralj, prof. na srednji verski šoli, Vipava
Mk.	Močnik Hubert, šolski ravnatelj v p., Gorica
R. B.	dr. Rado Bednarik, profesor v p., Gorica
R. K.	dr. Rudolf Klinec, nadškofijski kancler, Gorica
R-tar	Anton Rutar, župnik v p., Gorica
Šah	dr. Maks Šah, prof. učiteljišča »A. M. Slomšek«, Trst
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Špac.	dr. Bernard Špacapan, zdravnik, Gorica
Zo.	Ludvik Zorzut, publicist, Kanal ob Soči
Ur.	uredništvo

Kratice in krajšave

A Splošne

AG(GA)	Akademija za glasbo, Glasbena akademija, Ljubljana
AGRFT	Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, Ljubljana
AIU	Akademija za igralsko umetnost, Ljubljana
akad.	akademija, akademski (-a, -o)
ALU	Akademija likovnih umetnosti, Ljubljana
angl.	angleščina, angleški
ant.	antologija; antološki (-a, -o)
ap.	apostolski (-a, -o)
apr.	april
ArchProv.	Archivio Provinciale, Gorica
arh.	arhiv, arhivski (-a, -o)
ASIZZ	Antifašistična slovensko-italijanska ženska zveza
AUU	Akademija za upodablajočo umetnost, Ljubljana
avg.	avgust
AVNOJ	Antifašistično vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
AZ	Akademija znanosti
AZU	Akademija znanosti in umetnosti
Bgd	Beograd
bgd	beograjski (-a, -o)
BiblStIs	Biblioteca Statale Isontina (prej: Studienbibliothek, kasneje: Biblioteca Governativa), Gorica
bl.	blaženi (-a, -o)
Budin	Tiskarna Budin, Gorica
c.	cerkev
cerkv.	cerkveni (-a, -o)
cit.	citati; citiran (-a, -o)
CK	Centralni komite
c. kr.	cesarsko-kraljevi (-a, -o)
Clc	Celovec
clc	celovski (-a, -o)
CMD	CirilMetodijsko društvo katoliških duhovnikov v Sloveniji
CMD(DCM)	Družba sv. Cirila in Metoda, Ljubljana
časn.	časnik; časnikar; časnikarski (-a, -o)
čl.	člen

dec.	december
dej.	dejanje, ... dejanski (-a, -o)
deln.	delniški (-a, -o)
demokr.	demokratski (-a, -o)
dež.	deželni (-a, -o)
DJ	Družba Jezusova (= jezuiti)
dop.	dopolnjen (-a, -o)
dr.	doktor
dram.	dramski, dramatski, dramatični (-a, -o); dramatizacija; dramatiziran (-a, -o)
druž.	družinski (-a, -o)
družb.	družben (-a, -o)
drž.	državni (-a, -o)
DSI	Društvo slovenskih izobražencev, Trst
DSSr	Društvo slovenskih srednješolcev, Trst
dun.	dunajski (-a, -o)
E	Edinost, politično društvo v Trstu
ed.	edizione (izdaja)
faš.	fašist, fašistični (-a, -o)
febr.	februar
filh.	filharmonija, filharmonski (-a, -o)
F-JK	Furlanija-Juljska krajina
FLRJ	Federativna ljudska republika Jugoslavija
fol.	folio
franc.	francoščina, francoski (-a, -o)
FUCI	Federazione Universitari Cattolici Italiani
GA	glej AG(GA)
gal.	galerija
gimn.	gimnazija, gimnazijski (-a, -o)
GL	Gledališki list
gl.	glej
glasb.	glasbeni (-a, -o)
GlasbM	Glasbena matica
gled.	gledališče; gledališki (-a, -o)
GM	Glasbena matica, Ljubljana
GMD	Goriška Mohorjeva družba
Gor.	Gorica, Gorizia, Górz
gor.	goriški (-a, -o)
GorKnj	Goriška knjižnica »France Bevk«, Nova Gorica
GorM	Goriška matica
GorMuz	Goriški muzej, Nova Gorica (grad v Kromberku)
GorT	Goriška tiskarna, Nova Gorica
GS	Glavni štab
GZ	Gregorčičeva založba, Trst
hon.	honorarni (-a, -o)
hrv.	hrvaščina; hrvaški (-a, -o)
idr.	in drugi (drugod)
ilustr.	ilustriran (-a, -o); ilustriral (-a); ilustrator (-ka); ilustracija
IOOF	Izvršni odbor Osvobodilne fronte
i. r.	imperiale regio

istr.	istrski (-a, -o)
It.	Italija
it.	italijanski (-a, -o)
itd.	in tako dalje
ID	Izbrana dela
izd.	izdaja; izdajatelj; izdajateljski (-a, -o)
IZDG	Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Ljubljana
izr.	izredni (-a, -o)
izv.	izvestje
jan.	januar
JAZU	Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
JLA	Jugoslovanska ljudska armada
jsl.	jugoslovanski (-a, -o)
Jsla.	Jugoslavija
jul.	julij
jun.	junij
kat.	katoliški (-a, -o)
katal.	katalog (-i)
KatK	Katoliška knjigarna, Gorica
KatT	Katoliška tiskarna, Gorica
k. k.	kaiserlich und königlich
klas.	klasični (-a, -o)
kmetij.	kmetijski (-a, -o)
kol.	koledar
kons.	konservatorij
Kor.	Koroška
kor.	koroški (-a, -o)
koresp.	korespondenca; korespondent (-a, -o)
corp.	korpus
Kostanj.	Knjižnica frančiškanskega samostana na Kostanjevici pri Novi Gorici
KPS	Komunistična partija Slovenije
Kranj.	Kranjska
kranj.	kranjski (-a, -o)
KTDGor	Katoliško tiskovno društvo, Gorica
l.	leto
lat.	latinščina; latinski (-a, -o)
Lb.	Laibach, Labaci
lic.	licej
Lj.	Ljubljana
lj.	ljubljski (-a, -o)
LRS	Ljudska republika Slovenija
Lukežič	Tiskarna L. Lukežič (tudi L. Lucchesi), Gorica
mar.	marec
MarDr.	Marijina družba
Mrb.	Maribor
mrh.	mariborski (-a, -o)
mes.	mesec
mešč.	meščanski (-a, -o)
ModG	Moderna galerija, Ljubljana
ms.	manuskript

NadškAGor.	Nadškofijski arhiv, Gorica
nadz.	nadzornik; nadzorništvo
NarG	Narodna galerija, Ljubljana
NarK	Narodna knjigarna, Gorica
NarT	Narodna tiskarna, Gorica
n. d.	navedeno delo
nedok.	nedokončano
nem.	nemščina; nemški (-a, -o)
nezaklj.	nezaključeni (-a, -o)
NOB	Narodnoosvobodilni boj (borba)
NOO	Narodnoosvobodilni odbor
NOV	Narodnoosvobodilna vojska
nov.	november
NOVJ	Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije
npr.	na primer
o.	oče (redovno)
O	opera
obč.	občina; občinski (-a, -o)
OblK	Oblastni komite
o. c.	opere citato
odb.	odbor; odbornik; odborniški (-a, -o)
odd.	oddelek
odv.	odvetnik; odvetniški (-a, -o)
OF	Osvobodilna fronta
OFM	Ordo fratrum minorum (= frančiškani)
OGymn.	Übergymnasium
ok.	okoli
okt.	oktober
oper.	operi (-a, -o)
ord.	ordiniran (posvečen v duhovnika)
ordin.	ordinarij (škof določene škofije; redni profesor na univerzi)
osn.	osnovni (-a, -o)
p.	pater (redovno)
pag.	pagina (stran)
pass.	passim (tu in tam)
p. c.	podružna cerkev
PCI	Partito comunista italiano
PD	Prosvetno društvo
p. d.	po domače (vulgo)
pev.	pevski (-a, -o)
p. o.	poseben odtis (separatum)
pol.	polovica, polovičen
polit.	politični (-a, -o)
pov.	poverjen (-a, -o)
pred.	predelan (-a, -o)
predg.	predgovor
preds.	predsednik (-ica)
pril.	priloga; priložen (-a, -o)
prim.	primerjaj
primor.	primorski (-a, -o)
prof.	profesor (-ica); profesorski (-a, -o)

prom.	promoviral (-a)
PSI	Partito socialista italiano
pt.	prav tam
PZGor	Prosvetna zveza v Gorici
PZS	Planinska zveza Slovenije
r.	rojen (-a); rojstni (-a, -o)
RAITrstA	RAI, postaja Trst A
razr.	razred
razst.	razstava; razstavil (-a)
rkp.	rokopis
RO	Radijski oder, v okviru RAI-TV, postaja Trst A
RTV	radiotelevizija; radiotelevizijski (-a, -o)
SAZU	Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana
SDZ	Slovenska demokratska zveza, Gorica
sep.	separat
sept.	september
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SGS	Slovenski goriški skavti, Gorica
SHPZ	Slovensko-hrvaška prosvetna zveza, Trst
SHS	Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev
Sigma	Književna založba, Gorica
SIM	Slovenska izseljenska matica
SKA	Slovenska kulturna akcija, Buenos Aires
SKAD	Slovensko katoliško akademsko društvo, Gorica
SKGZ	Slovenska kulturno-gospodarska zveza
SKSZGor	Slovenska krščanska socialna zveza za Goriško
sl.	slika
slik.	slikar; slikarski (-a, -o)
Slov.	Slovenija
slov.	slovenščina; slovenski (-a, -o)
SlovPrim	Slovensko Primorje
SNOS	Slovenski narodnoosvobodilni svet
SO	Slovenski oder
sol.	solist; solističen (-a, -o)
sour.	sourednik (-ica); souredništvo; sourejal (-a)
SPZ	Slovenska prosvetna zveza, Trst
SRS	Socialistična republika Slovenija
SSG	Stalno slovensko gledališče, Trst
STO	Svobodno tržaško ozemlje
str.	stiran
strok.	strokovnjak; strokovni (-a, -o)
STT	Slobodna trščanska teritorija
sv.	sveti (-a, -o)
svet.	svetovni (-a, -o)
SZDL	Socialistična zveza delovnega ljudstva
š.	šola; šolski (-a, -o)
šapir.	šapirograf; šapirografirano
šKAClc	Škofijski arhiv, Celovec

XIV

SkATrst	Skofijski arhiv, Trst
SkAVid	Skofijski arhiv, Videm
tajn.	tajništvo; tajnik; tajniški (-a, -o)
TD	Turistično društvo
TIGR	»Trst, Istra, Gorica, Reka«, tajna protifašistična organizacija v Julijski Benečiji
tisk.	tiskarna; tiskal (-a); tiskan (-a, -o)
TPH	Tržaška posojilnica in hranilnica
trg.	trgovina; trgovski (-a, -o)
trž.	tržaški (-a, -o)
u.	umrl (-a)
U	Univerza
UAIS	Unione antifascista italo-slovena
UDAIS	Unione donne antifasciste italiane e slovene
ul.	ulica
univ.	univerziteten (-a, -o)
ur.	urednik; urejeval (-a, -o)
ust.	ustanovljen (-a, -o)
v.	via (ulica)
volil.	volilni (-a, -o)
VPŠ(PA)	Višja pedagoška šola, Pedagoška akademija
zak.	zakon
ZCPZ	Zveza cerkvenih pevskih zborov
Zgb	Zagreb
zgb	zagrebški (-a, -o)
zgod.	zgodovina; zgodovinski (-a, -o)
ZKJ	Zveza komunistov Jugoslavije
ZKPO	Zveza kulturno-prosvetnih organizacij
ZKS	Zveza komunistov Slovenije
znan.	znanstveni (-a, -o)
ZS	Zbrani spisi
ZSKP	Zveza slovenske katoliške prosvete, Gorica
ZSPDGor	Zveza slovenskih prosvetnih društev v Gorici
ZT	Zadružna tiskarna, Gorica; Trst
ZTT	Založništvo tržaškega tiska, Trst (= EST)
ZVU	Zavezniška vojaška uprava v Trstu
ZZGor	Zadružna zveza v Gorici (Prvotni naslov: Goriška zveza gospodarskih zadrug in društev)
ž c.	župnijska cerkev
žKT	župnijska knjižnica, Tomaj

B. Bibliografske

A	Angelček, otrokom učitelj in prijatelj. Ljubljana I (1887) - XLIII (1934/35).
Acta carsologica	Acta carsologica. Poročila Inštituta za raziskovanje Krasa. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, razred za prirodoslovne in medicinske vede. I (1955) - .

- AjdovT Ajdovski tekstilec, Ajdovščina I (1967) - .
- Almanacco Almanacco e guida schematica della città e provincia di Gorizia. Gorizia I (1876) do XXVIII (1902).
- Apih, Italia Elio Apih, Italia fascismo e antifascismo nella Venezia Giulia 1918-1943. Bari 1966.
- Arko, Idrija Mihael Arko, Zgodovina Idrije. Po raznih arhivalnih in drugih virih sest. - . Gorica 1931.
- ASK Janko Šlebinger, Album slovenskih književnikov. Ljubljana 1928.
- AslPh Archiv für slavische Philologie. Berlin I (1876) - XLII (1929).
- Atti e memorie Atti e memorie della i. r. Società Agraria di Gorizia. Gorizia I (1862) do XXX (1893).
- Aula IV Aula IV. Tutti i processi del Tribunale Speciale fascista. A cura di: A. Dal Pont, Alfonso Leonetti, Pasquale Maiella, Lino Zocchi. Presentazione di Umberto Terracini. Ed. ANPPA. Roma 1961.
- Aula IV (slov.) Iz knjige Aula IV. Ponatis iz Primorskega dnevnika. Trst, ZTT 1970.
- Bg Bogoljub. Cerkevni list za slovensko ljudstvo. Ljubljana I (1903) - XLII (1944).
- BiltCMD Bilten iniciativnega sekretariata duhovnikov članov OF pri IOOF Slovenije. Lj. I (1948) do II (1949).
- Bori Bori. Zbornik za književnost in kulturo. Koper 1954.
- Bozzi, Gorizia Bori. Revija za književnost in kulturo. Koper I (1955).
- Bozzi, Gorizia Carlo Luigi Bozzi, Gorizia e la Provincia Isontina. Storia - Arte - Cultura. Con cinque itinerari turistici. Gorizia 1965.
- Bratulić Vjekoslav Bratulić, Ilegalne organizacije u Istri i Slovenskem Primorju i djelovanje specialnog tribunala za zaštitu države (1927-1941). Reka 1964.
- Bratulić, Dokumenti Vjekoslav Bratulić, Dokumenti o obrani i istrebljenju hrvatskih škola u Istri pod Italijom. Zagreb 1935.
- BZPZ Biblioteka za pouk in zabavo. Trst I (1929) - XXIII (1939).
- Carn. Carniola. Zeitschrift und Unterhaltungsblatt für Kunst, Literatur, Theater und geselliges Leben. Laibach I (1838) - VI (1844).
- Carniola. Zeitschrift für Heimatkunde. Laibach I (1908) - II (1909).
- Carniola. Izvestje Muzejskega društva za Kranjsko. Ljubljana. Nova vrsta I (1910) - IX (1918).
- Cella Piccola enciclopedia giuliana e dalmata. Diretta da Sergio Cella. Gorizia, L'Arena di Pola 1962.
- CFr Cvetje z vrtov sv. Frančiška. Mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška. Gorica - Kamnik - Ljubljana I (1880) - LXI (1944).
- Cvetje z vrtov sv. Frančiška. Slavnostni izvod v spomin sedme stoletnice smrti sv. Frančiška. Ljubljana 1926.
- CG Cerkevni glasbenik. Organ Cecilijinega društva v Ljubljani. Ljubljana I (1878) do LXVIII (1945).
- Claricini Gorizia nelle sue istituzioni e nella sua azienda comunale durante il triennio 1869-1871. Ricordo del podestà Alessandro nob. de Claricini ai diletti suoi concittadini. 1872. Gorizia, Seitz 1873.
- Cossar, Gorizia Ranieri Mario Cossar, Gorizia d'altri tempi. Gorizia 1934.
- Cossar, Storia Ranieri Mario Cossar, Storia dell'arte e dell'artigianato in Gorizia. Pordenone 1948.
- Cvetko Dragotin Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem. Ljubljana I do III (1958-1960).
- Czoernig 1873 Carl F. von Czoernig, Das Land Görz und Gradisca... Wien 1873.
- Czoernig 1969 Carl von Czoernig, Il territorio di Gorizia e Gradisca, Milano 1969 (it. prevod E. Pocarja).

- Č Čas. Znanstvena revija. Ljubljana I (1907) do XXXVI (1942).
- Čermelj, Life Life-and-Death Struggle of a National Minority. The Yugoslavs in Italy. Ljubljana 1936, 1945² 1936. - Second edition 1945.
- Čermelj, Med Lavo Čermelj, Med prvim in drugim tržaškim procesom. Ljubljana 1972.
prvim
- Čermelj, Minorité Lavo Čermelj, La Minorité slave in Italie. Les Slovènes et Croates de la Marche 1938, 1946² Julienne. Ljubljana 1938. Deuxième édition 1946.
- Čermelj, Proces Lavo Čermelj, Ob tržaškem procesu 1941. Spomini in beležke. Ljubljana 1962.
1941
- Čermelj, Slovenci Lavo Čermelj, Slovenci in Hrvatje pod Italijo med obema vojnama. V Ljubljani 1965.
- Černe Odgovor, to je opravičenje poslanca Antona Černe-ta na nezaupnico, katero je podpisalo 51 mož, ki se imenujejo volilci. V Tomaju meseca aprila 1872.
- ČJKZ Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino. Ljubljana I (1918) - VII (1931).
- Čuk Čuk na pal'ci. Gorica I (1922) do V (1926).
- ČukKol Koledar Čuka na pal'ci. Gorica 1924-1927.
- ČZN Časopis za zgodovino in narodopisje. Maribor I (1904) - XXXV (1940). - Nova vrsta. Maribor I (1965) -
- DBI Dizionario biografico degli Italiani. Roma I (1960) - .
- Delo Delo. Glasilo SZDL Slovenije. Ljubljana I (1959) - .
- Demokr. Demokracija, Gorica-Trst I (1947) - .
- DEn Delavska enotnost. Glasilo republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo. Ljubljana I (1945) - .
- DL Dolenjski list. Glasilo Osvobodilne fronte okraja Črnomelj, Novo mesto in Trebnje. Novo mesto I (1950) - .
- Dm Domoljub. Slovenskemu ljudstvu v pouk in zabavo. Ljubljana I (1888) - LVII (1944).
- Dom Dom. Verski list. Dreka (Drenchia) 1966 - .
- Domovina Domovina. List posebno za primorsko-deželne, pa tudi sploh slovenske zadeve. V Gorici I (1867) do III (1869).
- Družina Družina. Mesečnik za zabavo in pouk. Gorica I (1929) - II (1930).
Družina. Verski list. Nova Gorica-Ljubljana I (1952) - .
- DP Domači prijatelj. Zabavno-poučna priloga »Miru«. Celovec I (1897) - II (1898).
Domači prijatelj. Vydrov mesečnik. Praga I (1904) do XII (1915).
Domači prijatelj. Mesečnik za zabavo in pouk. Ljubljana I (1927) do XV (1941).
Od 1932: Prijatelj.
- DPast Duhovni pastir. Ljubljana I (1884) - XXXVIII (1921).
- Drobt. Drobtinice (Drobtince). Učitelam ino učencam, starišam ino otrokam v podvučenje ino za kratek čas. St. Andrä - Celje - Celovec - Gradec - Maribor - Ljubljana I (1846) - XXXI (1900)
- DS Dom in svet. Zabavi in pouku. Ljubljana I (1888) - LVI (1944).
- E Edinost. Glasilo slovenskega političnega društva tržaške okolice. Trst I (1876) - LIII (1928).
Edinost. Neodvisen dvotednik jugoslovanskih delavcev v Ameriki. New York - Chicago I (1915) - X (1924). Prvotni naslov: Sloga (1915 do 1919).
Edinost. Glasilo Jugoslovanske narodne stranke. Ljubljana I (1934) - II (1936). - Leta 1935 ni izhajala.
- Eco Eco del Litorale, I (1873) do (1914). Sprva: Il Goriziano, Gorizia I (1870) do IV (1873).

- EJ Enciklopedija Jugoslavije. Zagreb I (1955) - VIII (1971).
- Ekran Ekran. Revija za filme in televizijo. Ljubljana I (1962) - .
- ELU Enciklopedija likovnih umjetnosti. Zagreb I do IV + Dodatak (1959 do 1966).
- EncCatt. Enciclopedia Cattolica. Città del Vaticano I-XII (1948-1954).
- EncFVG Enciclopedia monografica del Friuli-Venezia Giulia. Udine 1971 - .
- EncIt Enciclopedia Italiana. Roma I (1929) - XXXV (1937) + Appendici I - III.
- Erjavec Franc Erjavec, Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem. Ljubljana 1928.
- Et Etnolog. Glasnik kr. etnografskega muzeja v Ljubljani. I (1926/27) - XVII (1945).
- EV Elektrotehniški vestnik. Revija za elektrotehniko... Ljubljana I (1931) - . V letih 1944 in 1945 ni izhajal.
- Fogar Galliano Fogar, Dalla cospirazione antifascista alla Brigata Proletaria. Ronchi dei Legionari 1973. (Slov. prevod: Od ilegalnega antifašizma do Proletarske brigade. Nova Gorica 1974.)
- FoJ Forum Julii. Gorizia I (1910) do IV (1914).
- FoliumGor Folium ecclesiasticum Archidioecesis Goritensis (od aprila 1945 dalje). Prejšnji naslovi: Folium periodicum Archidioecesis Goritensis (1875-1898), Folium ecclesiasticum Archidioecesis Goritensis (1899-1934), Bollettino dell'Arcidiocesi di Gorizia (1935-marec 1945).
- FoliumTerg Folium dioecesanum Tergestino-Justinopolitanum. Trst (1865-1936). Današnji naslov: Bollettino Diocesano delle unite Diocesi di Trieste e Capodistria (od 1937 dalje)
- Gabršček Andrej Gabršček, Goriški Slovenci. Ljubljana I (1932) - II (1934).
- Gatterer Claus Gatterer, Im Kampf gegen Rom. Wien 1968.
- Gazz. Il Gazzettino. Venezia I (1887) - .
- GiL Gore in ljudje. Glasilo PDS. Ljubljana I (1946) - II (1947). Nadaljevanje Planskega vestnika.
- Glas Glas. Tednik. Gorica od I (1872) do IV (1875).
- Glaser Karel Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva. Ljubljana I (1894) - IV (1898).
- Glasnik S. J. Glasnik najsvetejših Src. Ljubljana I (1902) do XLIII (1944). - Od 1922: Glasnik presv. Srca Jezusovega.
- GLLjD Gledališki list Narodnega gledališča v Ljubljani. Drama. 1929 - .
- GLLjO Gledališki list Narodnega gledališča v Ljubljani. Opera 1929/30 - .
- GLMGLj Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega. Ljubljana I (1951) - .
- GLMrb Gledališki list Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru I (1946/47) - .
- GLNG Gledališki list. Goriško gledališče. Nova Gorica (1955/56). - Od 1969: Primorsko dramsko gledališče.
- GLTrst Gledališki list Slovenskega narodnega gledališča za Trst in Primorje. Trst I (1945/46) - .
- GN Glas naroda. List slovenskih delavcev v Ameriki. New York I (1893) - LXXI (1963).
- Gorica Gorica. Tednik. (Od II izhaja vsak torek in soboto). - Gorica I (1889) - XV (1914).
- GorKnjiž. Goriški knjižničar. Nova Gorica I (1963) II (1964), 1965.
- GorL Goriški list. Gorica I (1944) - II (1945).
- GorS Goriška straža. Tednik. Gorica I (1918) do XI (1928).
- GorZb Goriški zbornik. Nova Gorica I (1958), II (1968).
- Gosp Gospodarstvo. Trst I (1947) - .
- GospL Gospodarski list. Gorica I (1922) - VII (1928).
- GospV Gospodarski vestnik. Gorica I (1923) - VI (1928).
- GozdV Gozdarski vestnik. Maribor; Ljubljana I (1938) - . Od aprila 1941 do avgusta 1946 ni izhajal.
- Grafenauer Ivan Grafenauer, Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. I. del. Ljubljana 1909; Zgodovina slovenskega slovstva. II. del. Ljubljana 1911.

XVIII

- p>Grafenauer, Ivan Grafenauer, Kratka zgodovina slovenskega slovstva. Ljubljana 1917-1919.
-
- Kratka Druga popravljena izdaja 1920.
-
- Grafenauer, 1973 Ivan Grafenauer. Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva. Celje 1973.
-
- (Znanstvena knjižnica. N. s. 1.)
-
- Gruden Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda. Celovec I (1910) - VI (1916). - Nada-
-
- ljevanje glej Mal Josip.
-
- Gruden, Josip Gruden, Cerkevne razmere med Slovenci v 15. stoletju in ustanovitev ljub-
-
- ljanske škofije. Ljubljana 1908.
-
- GV Geografski vestnik. Časopis za geografijo in sorodne vede. Ljubljana I (1925) - .
-
-
- IdrR Idrijski razgledi. Idrija I (1956) - .
-
- InizI Iniziativa Isontina. Rivista del Centro studi politici economici e sociali... Go-
-
- rizia 1959 - .
-
- IS Ilustrirani Slovenec. Tedenska priloga Slovencu. Ljubljana I (1924) - VIII (1932).
-
- Istra Istra. Glasilo Istrana u Jugoslaviji (od IV: Glasilo Saveza jugoslovenskih emi-
-
- granata iz Julijske Krajine). Zagreb I (1929) - XII (1940).
-
- IstrT Istrski tednik. Koper I (1950) do II (1951).
-
- IzvGor Izvestje državnih srednjih šol s slovenskim učnim jezikom v Gorici za šolska
-
- leta 1945/46... - .
-
- IzvTrst Izvestje za šolsko leto 1947/1948. Za srednje in osnovne šole ter za otroške vrtce
-
- na področju STO - britsko-ameriški pas. Izdano pod nadzorstvom Prosvetne-
-
- ga urada ZVU v avgustu 1948. Izvestje srednjih šol v britsko-ameriškem
-
- pasu STO za šolsko leto 1949/1950. Nato je izšlo vsako leto do vštetega šol-
-
- skega leta 1972/1973 ter se bo nadaljevalo. Izvestje slovenskih osnovnih šol
-
- za STO - britsko-ameriški pas. Izšlo je za šolska leta 1949/1950, 1950/1951,
-
- 1951/1952. Enkratne izdaje: Izvestje višje realne gimnazije za šolsko leto
-
- 1948/1949. Dvajset let trgovskega tehničnega zavoda. Trst 1965. Izredno iz-
-
- vestje drž. učiteljskega »Anton Martin Slomšek«. Trst 1968.
-
-
- J Jutro. Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko. Ljubljana I (1920) - XXV
-
- (1945).
-
- Jad. Jadro. Mladinska revija. Trst I (1957/58) do II (1959).
-
- Jagodic Jože Jagodic, Nadškof Jeglič. Majhen oris velikega življenja. Celovec 1952.
-
- JAlm Jadranski almanah, Trst I (1923). II (1924), Gorica III (1925-30).
-
- Jaselce Jaselce. Verski listič za otroke. Gorica od I (1927) do III (1929).
-
- Jevnikar, Martin Jevnikar, Sodobna slovenska zamejska literatura, Mladika (Trst) od
-
- Zam. lit. 1967 dalje.
-
- JiS Jezik in slovstvo. Ljubljana I (1955/56) - .
-
- JKol Jadranski koledar. Trst 1952 - .
-
- Jsla Jugoslavija. Ljubljana I (1918) - V (1922).
-
- Jsl(n) Jugoslovan. Ljubljana I (1917/18).
-
-
- K Kmetovalec. List slovenskim gospodarjem v poduk. Gorica I (1875) - II (1877).
-
- L. 1877: Gospodarski list.
-
- Kacin A. Kacin, Slovenski tisk v Italiji, Jadranski almanah za 1925-30, Gorica 1930,
-
- str. 98-130.
-
- Kacinova Kacin-Wohinz Milica, Primorski Slovenci pod italijansko zasedbo 1918-1921. Ljub-
-
- ljana; Trst 1972.
-
- KatG Katoliški glas. Gorica I (1949) - .
-
- KatM Katoliški misijoni. Splošen misijonski list. Glasilo slovenske družbe za širjenje
-
- vere. Ljubljana I (1923) - .

- KCD (KCM,
KDCM) Koledar šolske družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. I (1887 - LVI (1941)).
Prvotni naslov: Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda (do 1903). Od 1935: Koledar obrambne družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani.
- Kidrič, Zgod. Francé Kidrič, Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do Zoisove smrti. Ljubljana I (1929, 1932²) - V (1938).
- Kjuder Albin Kjuder, Zgodovinski mozaik Primorske. [Sežana-Nova Gorica 1972.] Cikl.
- KK Ant. Knezova knjižnica. Ljubljana I (1894) - XXXVI (1935).
- KL Sje Krajevni leksikon Slovenije. Ljubljana I (1968) - .
- Klen Danilo Klen, Neki dokumenti o svečenstvu u Istri izmedju dva rata. Zagreb 1955.
- Klinec, GMD Rudolf Klinec, Zgodovina Goriške Mohorjeve družbe. Gorica 1967.
- Klinec, Marija Rudolf Klinec, Marija v zgodovini Goriške. Gorica 1955.
- KMD Koledar družbe sv. Mohorja. Celovec - Prevalje - Celje - Ljubljana I (1861).
Prvotni naslov: Koledarček družbe sv. Mohorja (do 1871).
- KmKol Kmečki koledar za leto... Ljubljana I (1953). - Prvotni naslov: Koledar založbe Kmečka knjiga, od 1954 Koledar Kmečke knjige, od 1960 Kmečki koledar.
- KO Katoliški obzornik. Ljubljana I (1897) - X (1906).
- Kociančič, Štefan Kociančič, Historia Archidioeceseos Goritiensis, Goritiae 1875.
Hist. Archid.
- Kociančič, Štefan Kociančič, Historia Seminarii Centralis Goritiensis (Extr. ex Folio Dioec. Terg.), Tergesti 1868.
Hist. Sem.
- Kojeko 1, 2 Ko je ko u Jugoslaviji. Biografski podaci o jugoslovenskim savremeniciima. Prvo izdanje. Beograd 1957 (= Kojeko 1). Ko je ko u Jugoslaviji. Jugoslovenski savremenici. Beograd 1970 (= Kojeko 2).
- Kokole Jože Kokole, Bibliografija doktorskih disertacij univerze in drugih visokih šol in znanstvenih ustanov v Ljubljani 1920-1968. Ljubljana 1969.
- KolcMD Koledar Družbe sv. Mohorja za leto... Celovec 1948 - .
- Koleričeva Tončka Kolerič-Marjan Pertot, Bibliografija slovenskega tiska v Italiji 1918-1945. Trst 1966.
- KolGMD Koledar Goriške Mohorjeve družbe. Gorica (1925) - .
- KolGorM Koledar Goriške Matice. Gorica I (1920) do XXI (1940). Prvotni naslov: Koledar za... leto; od 1928 KolGorM
- KolGZ Koledar Gregorčičeve založbe. Trst 1946-1947.
- KolOFSTO Koledar Osvobodilne fronte za STO. Trst 1948-1951.
- KolPD Koledar Prešernove družbe. Ljubljana 1947 - .
- Kompozitori Jsle Kompozitori i muzički pisci Jugoslavije. Članovi Saveza kompozitora Jugoslavije 1945-1967. Katalog. Sestavila Milena Milosavljević-Pešić. Beograd 1968.
- Kron Kronika mestne občine ljubljanske. Ljubljana I (1934) - VII (1940). Od 1934, št. 4: Kronika slovenskih mest.
- Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino. Ljubljana I (1953) - .
- Kukuljević Ivan Kukuljević-Sakcinski, Slovník umjetnikah jugoslavenskih. Zagreb I (1858) - VI (1860).
- LAZU Letopis Akademije znanosti in umetnosti. Ljubljana I (1943) - . Nadaljevanje glej pod LSAZU.
- LdK Ljubljanski dnevnik. Ljubljana I (1945) - .
- LdP Ljudska pravica. Lendava-Ljubljana I (1934) - XXV (1959). Od 1953-54: Ljudska pravica-Borba.
- LdTd Ljudski tednik. Trst I (1946) - VI (1951).
- LibBapt Liber baptizatorum. Krstna knjiga
- LibDef Liber defunctorum. Mrliška knjiga
- LitV Literarne vaje. Trst I (1950/51) - .
- Lončar Dragotin Lončar, Politično življenje Slovencev. Predelana in pomnožena druga izdaja. Ljubljana 1921 P. o. iz Naših zapiskov 1906.

XX

- LPJ Leksikon pisaca Jugoslavije. Novi Sad I (1972) - .
- LSAZU Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ljubljana II (1947) - .
- Luč Luč. Poljudno-znanstveni zbornik. Trst I (1927) do XI (1938).
- LZ Ljubljanski zvon. Ljubljana I (1881) - LXI (1941).
-
- M Mladika. Družinski list s podobami. Gorica - Prevalje - Celje. I (1920) - XXII (1941).
- M(Trst) Mladika. Trst I (1956) - .
- Mal Josip Mal. Zgodovina slovenskega naroda. Celje. Zv. VII (1928) - zv. XVI (1939).
- Marn Josip Marn. Jezičnik. Ljubljana I (1863) do XXX (1892).
- Medd. Meddobje. Entresiglo. Buenos Aires 1954 - .
- Medeot, Cattolici Camillo Medeot, I Cattolici del Friuli Orientale nel primo dopoguerra. Gorizia 1972. (Quaderno di »Iniziativa Isontina«.)
- Medeot, Orsoline Camillo Medeot, Le Orsoline a Gorizia. 1672-1972. Gorizia 1972.
- Medeot, Preti Camillo Medeot, Storie di preti isontini internati nel 1915. Gorizia 1969. (Quaderno di »Iniziativa Isontina«.)
- Milanović Božo Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri. Pazin I (1966) do II (1973).
- MK Mohorjeva knjižnica. Prevalje - Celje - Ljubljana I (1923) - .
- Mnt Mentor. List za srednješolsko dijaštvo. St. Vid nad Ljubljano I (1908) - XXVIII (1941).
- Moder Janko Moder, Iz zdravih korenin močno drevo. Iz zgodovine Družbe sv. Mohorja. Celje I (1952), 1/2 (1953).
- MohBibl Janko Moder, Mohorska bibliografija. Celje 1957.
- Morelli Carlo Morelli di Schönfeld, Istoria della Contea di Gorizia, Gorica 1855 od I do IV (IV obsega: Osservazioni ed aggiunte di D. Della Bona, Gorica 1856).
- Most Most. Tromesečnik za leposlovje in kulturo. Trst 1964 - .
- MP Modra ptica. Ljubljana I (1929/30) do XII (1940/41).
- MSE Mala splošna enciklopedija. Prva knjiga. A-G. Ljubljana-Beograd 1973.
- MuzE Muzička enciklopedija. Zagreb I (1958) do II (1963).
- MV Mariborski večernik »Jutra«. (Od 1939: Večernik). Maribor I (1927) do XV (1941).
-
- N Kmetijske in rokodelske Novice. Ljubljana I (1843) do LX (1902).
- NA Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Ljubljana I (1901/02) - XIII (1914/15). - Od 1910 do 1914 z glasbeno književno prilogo (Gkp).
- Našč Naš čolnič. Glasilo prosvetnih društev. Gorica I (1923) - VI (1929).
- NašL Naš list. Anhovo I (1961) - . Prva številka 1961: Tovarniški list.
- NC Novi čas. Gorica I (1909) do VI (1915).
- NE Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. Ur. St. Stanojević. Zagreb I (1925) do IV (1929).
- NG Naš glas. Glasilo Udruženja slovenskih srednješolcev v Italiji. Trst I (1924) do IV (1928).
- NL Novi list. Gorica I (1929) do II (1930); III (1954) - .
- NM Nova mladika. Družinska revija. Celje I (1970) - .
- NOja Nova obzorja. Maribor I (1948) - .
- Novak Bogdan C. Novak, Trieste 1941-1954. The Ethnic, Political, and Ideological Struggle. The University of Chicago Press, Chicago-London 1970. (Citati iz ital. prev. Milano 1973.)
- NPot Nova pot. Glasilo Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov SRS. Ljubljana I (1949) - (1970).
- NR Naš rod. Ljubljana I (1929/30) - XV (1943/44).
- NRazgl Naši razgledi. Stirinajst dnevnik za politična, gospodarska in kulturna vprašanja. Ljubljana I (1952) - .
- NS Novi svet. Mesečnik. Ljubljana I (1946) do VII (1952).

- NSd Naša sodobnost. Ljubljana I (1953) - . Od 1963: Sodobnost.
- NZ Naši zapiski. Socialna revija Gorica-Ljubljana I (1902/03) do XIV (1922).
- NZb Naši zbori. Dvomesečnik slovenskih zborovskih skladb. Z glasbeno-književno prilogo. Ljubljana I (1946) - .
- NŽ Naša žena. Glasilo protifašistične ženske zveze. Ljubljana I (1942) - .
- Ob Obala. Revija za družbeno-gospodarska vprašanja in kulturo. Koper I (1969) - .
- Obz Obzornik. Revija Prešernove družbe. Ljubljana I (1954) - .
- Odm Odmevi. Literarno-kulturna revija. Ljubljana I (1929/31) do II (1931/33).
- Oko Oko Trsta. Redaktorji dr. Viktor Novak i dr. Franc Zwitter. Beograd 1945.
- OrgV CMD Organizacijski vestnik Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov LRS. Ljubljana I (1950) do IX (1958).
- P Popotnik. List za šolo in dom. Celje-Maribor-Ljubljana I (1880) do LXII (1940/41).
- PartDk Partizanski dnevnik. Na položaju I (1943) do III (1945).
- Paschini Pio Paschini, Storia del Friuli. I do III. Udine 1936. II. ed. rif. 1953.
- Pčk Pastirček. Otroški list. Gorica I (1946-1963); Trst (1963/64) - .
- PDk Primorski dnevnik. Glasilo Osvobodilne fronte za Slovensko Primorje. Trst I (1945) - .
- Picc. Il Piccolo. Trieste 1881-1915; 1919-1945; 1954 - .
- Plesničar Narod naš dokaze hrani. Bibliografski pregled slovenskega tiska na Primorskem do konca l. 1918. Sestavil Pavel Plesničar. Ljubljana 1940.
- Pm Primorec. Podučiven, omikaven in kratkočasen list za slovensko ljudstvo. Sv. Ivan v Vrdeli I (1866) - IV (1869). Prvotni naslov: Ilirski Primorjan.
- Primorec. Političen in podučiven list. Trst I (1871), 20 štev. od 1. jan. od 31. dec.
- Primorec. Priloga Soči, od 1895 samostojen. Gorica I (1893) do XXIV (1915).
- PO Porta Orientale. Rivista mensile di studi giuliani e dalmati. Trieste I (1931) - .
- Pogačnik Jože Pogačnik, Slovensko zamejsko in zdonsko slovstvo. Trst 1972. (Kosovelova knjižnica. 5.)
- Pogačnik-Zadravec Jože Pogačnik, France Zadravec, Zgodovina slovenskega slovstva. Maribor I (1968) do VIII (1972).
- Pol stoletja Pol stoletja društva »Pravnik«. Spominska knjiga. Uredil Rudolf Sajovic, Ljubljana 1939.
- Prim. in Istra Slovensko Primorje in Istra. Boj za svobodo skozi stoletja. Beograd 1953.
- PrimL Primorski list. Trst (od II. letn. št. 18 Gorica) I (1893) do XXII (1914).
- PrimN Primorske novice. Nova Gorica 1947 - . Od 1947 do 1952: Nova Gorica.
- PV Planinski vestnik. Glasilo slovenskega planinskega društva. Ljubljana I (1895) - .
- Pvc Pevec. Glasilo Pevske zveze. Mesečnik. Ljubljana I (1921) do XVII (1938).
- Ravbar Svobodi do smrti je služil vaš glas. Gradivo uredil in obdelal Miroslav Ravbar. Ljubljana 1955.
- Razgl Razgledi. Obči kulturni mesečnik. Trst I (1946) do VIII (1955).
- RazstSN Razstava slovenskega novinarstva v Ljubljani. 1937.
- Repertoar Repertoar slovenskih gledališč 1867-1967. Popis premier in obnovitev. Ljubljana 1967.
- RK Rimski katolik. Gorica I (1888/89) do VIII (1896).
- RSAZU Razprave Akademije znanosti in umetnosti. Razprave Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ljubljana 1940 - .
- Rutar, Beneška Simon Rutar, Beneška Slovenija. Ljubljana 1899.
- Rutar, Dnevnik Simon Rutar, Dnevnik (1869-74). Nova Gorica 1972.
- Rutar, Gor. Simon Rutar, Poknežena grofija Goriška in Gradiščanska. Ljubljana I (1892) in II (1893).

XXII

- Rutar, Tolm. Simon Rutar, Zgodovina Tolminskega. Gorica 1882; faksimilirani ponatis Nova Gorica 1972.
- Rutar, Trst Simon Rutar, Samosvoje mesto Trst in mejna grotlja Istra. Ljubljana I (1896) in II (1897).
- S Slovenec. Političen list za slovenski narod. Ljubljana I (1873) do LXXIII (1945).
- Sala T. Sala, La crisi finale nel Litorale Adriatico. Udine 1962.
- SB (SBibl.) Slovenska bibliografija. Časopisje in knjige. Članki in leposlovni prispevki v časopisju in zbornikih. Ljubljana I (1945/46) - .
- SBL Slovenski biografski leksikon. Ljubljana I (1925) - .
- Schiviz, Gorz Ludwig Schivitz von Schivitzhoffen, Der Adel in den Matriken der Grafschaft Görz und Gradisca, Wien 1904.
- Sd (Sdb) Sodobnost. Neodvisna slovenska revija. Ljubljana I (1933) do IX (1941).
- SDL Viktor Smolej, Slovenski dramski leksikon. Ljubljana I (1961) - II (1962).
- SE Slovenski etnograf. Časopis za etnografijo in folkloro. Ljubljana I (1948) - .
- SGL Slovenski gledališki leksikon. Ur. Smiljan Samec. I - III. Ljubljana 1972.
- SGR Slovenska glasbena revija. Ljubljana I (1951/52) - . Priloga: Glasbeno knjižni del.
- Sidro Sidro. Neodvisna tržaška kulturna revija. Trst 1953.
- Sigma Sigma. Književna založba, Gorica.
- SIK Slovenski izseljenski koledar. Ljubljana I (1954) - .
- Simonič Slovenska bibliografija. I. del: Knjige. 1550-1900. Sn. 1-3. Sestavil Franc Simonič. Ljubljana 1903/05.
- SiS Stvarnost (in svoboda). Neodvisna slovenska revija. Trst I (1950/52) - .
- SIs Squille Isontine. Gorizia 1925-1929.
- SiV Sadjar in vrtnar. Ljubljana I (1913) do XXXIV (1948). - Prvotni naslov: Slovenski sadjar (1913-1922).
- SJ Slovenski jezik. Glasilo Slavističnega društva. Ljubljana I (1938) do IV (1941).
- Ska Slovenka. Glasilo slovenskega ženstva. Trst I (1897) do VII (1902).
- SkaGosp Slovenska gospodinja. Ljubljana I (1905) do X (1914).
- Slodnjak, Geschichte der slowenischen Literatur. Von Anton Slodnjak. Berlin 1958.
- Slodnjak, Pregled Anton Slodnjak, Pregled slovenskega slovstva. Ljubljana 1934. (Akademska biblioteka. 1.)
- Slodnjak, Slovstvo Anton Slodnjak, Slovensko slovstvo. Ljubljana 1968.
- SlovJ Slovenski Jadran. Koper I (1952) do XII (1963, št. 17.). Nadaljevanje glej: Primorske novice.
- SlovPrim Slovenski Primorec. Katoliški tednik. Gorica I (1945) do IV (1948).
- SlovT Slovenski tisk. Ljubljana I (1929/30) do II (1931/32).
- SlovV Slovenski vestnik. Dunaj - Celovec I (1945) - .
- SML Socialna misel. Mesečnik za vse panoge socialnega in kulturnega življenja. Ljubljana I (1922) do VI (1927).
- SN Slovenski narod. Maribor - Ljubljana I (1868) do LXXVII (1945).
- Sn Slovan. (Hribar-Tavčarjev) Političen in leposloven list. Ljubljana I (1884) do IV (1887).
- Slovan. Mesečnik za književnost, umetnost in prosveto. Ljubljana I (1902/03) do XV (1917).
- SLP Slovenske ljudske pesmi. Ljubljana I (1970) - .
- SNP Slovenske narodne pesmi. Iz tiskanih in pisanih virov zbral in uredil dr. Karol Strekelj. Ljubljana I (1895) do XVI (1923). 15. in 16. sn. ur. J. A. Glonar.
- Soča Soča. Organ slovenskega političnega društva goriškega za obrambo narodnih pravic. Gorica I (1871) do XLV (1915). Nova Soča I (1889) do IV (1892).
- Soča. Glasilo goriških, beneških in kanalskih Slovencev. Gorica I (1947) - X (1956).

- SoškiT Soški tednik. Gorica I (1945) do III (1947).
- SP Slovenski pravnik. Ljubljana I (1881) do LVIII (1944). L. 1884 do 1887 in 1918 do apr. 1920 ni izhajal.
- SPor Slovenski poročevalec. Ljubljana VI (1945) do XX (1959). Od 1938 izhajal ciklostilno (Dolnja Lendava) in 1941 do 1945 na položaju.
- SR Slavistična revija. Časopis za literarno zgodovino in jezik. Ljubljana I (1948) - .
- Sreč Srečanja (od št. 1-16: Goriška srečanja). Revija za družbena vprašanja. Nova Gorica I (1966) - .
- SS Slovanski svet. Ljubljana - Trst - Dunaj I (1888) do XII (1899).
- StudG Studi Goriziani. Rivista della Biblioteca Governativa di Gorizia. Gorizia I (1923) - .
- SU Slovenski učitelj. Glasilo krščansko mislečih učiteljev in vzgojiteljev. Ljubljana I (1899) do XLII (1944).
- Suvremeni pisci Jsle Suvremeni pisci Jugoslavije. Uredio Miloš Zorzut. Zagreb 1966.
- SV Slovenske večernice za poduk in kratek čas. Celovec - Prevalje - Celje - Ljubljana - Celje I (1899) - .
- SVV Sadjarstvo, vinarstvo in vrtnarstvo. Ljubljana XXX (1949) do XLVIII (1961). - Prvotni naslov: Slovenski sadjar (1913-1922); nato Sadjar in vrtnar (1923-1948); od 1960: Sadjarstvo, vinogradništvo, vrtnarstvo. Glej tudi SiV.
- Sz Slovenska žena. Zbrala in uredila Minka Govekarjeva. Ljubljana 1926.
- ŠematGor Sematizem: Status Dioeceseos Goritiensis personalis et localis (1829-31), Status personalis et localis Archidioeceseos Goritiensis (1832-1931), Indicatore dell'Arcidiocesi di Gorizia (1938-71).
- ŠematTrst Sematizem: Index sacerdotum diocesis Tergestinae secundum ordinem alphabeticum (1794, rkp.); Schematismo della Diocesi di Trieste (1825; 1827 rkp.); Schematismo dell'Imperial Regio Litorale Austriaco-Illiro (1822; 1826 rkp.); Schematismo della unita Diocesi di Trieste e Capodistria (1831); Schematismus seu prospectus beneficiorum ecclesiasticorum et status personalis cleri unitarum Dioeceseon Tergestino-Justinopolitanae (1843); Status personalis et localis unitarum Dioeceseon Tergestino-Justinopolitanae (1933); Prospetto delle Diocesi di Trieste e Capodistria (1940); Annuario delle diocesi di Trieste e Capodistria (1964); Annuario (1970).
- Šlebinger Slovenska bibliografija za l. 1907-1912. Sestavil Janko Šlebinger. Ljubljana 1913.
- Šlebinger-Marentič Bibliografija slovenske kmetijske literature v letih 1919-1938. Sestavila Janko Šlebinger in Janez Marentič. Ljubljana 1939.
- Thieme-Becker Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Herausgegeben von Ulrich Thieme, Felix Becker, Fred C. Willis und Hans Volmer. Leipzig I (1907) do XXXVI (1950).
- TKol Trinkov koledar. Ur. R. Bednarik. Gorica 1953 - .
- TolmG Tolminski glas. Tolmin 1944 do 1945.
- TolmZb Tolminski zbornik. Tolmin 1956.
- Tov Tovariš. Ilustrirana revija. Ljubljana I (1945) do XXVIII (1973).
- TržBibl Tržaška bibliografija. Bibliografsko-informativna revija. Trst I (1948) do II (1951).
- TT Tedenska tribuna TT. Ljubljana I (1953) do XXI (1973).
- Tuma Henrik Tuma, Iz mojega življenja. Spomini, misli in izpovedi. Ljubljana 1937.
- TurV Turistični vestnik. Ljubljana I (1953) - .
- TV-15 TV-15. List Zveze združenja borcev NOB Slovenije. Ljubljana I (1963) - .
- ULjBB Univerza v Ljubljani. Biografije in bibliografije univerzitetnih učiteljev in so-delavcev. Ljubljana I (1957), II (1969)

XXIV

Um	Umetnost. Ljubljana I (1936/37) do IX (1944/45).
UT	Učiteljski tovariš (tovarš). List za šolo in dom. Ljubljana I (1861) do LXXXI (1941).
V	Vrtec. Časopis s podobami za slovensko mladost (mladino). Ljubljana I (1871) do LXXV (1944/45).
Valvasor	Johann Weichard Valvasor, Die Ehre des Herzogthums Krain in vier Exemplaren. Laibach 1689. - Zweite unveränderte Auflage: Rudolfswerth I (1887 do IV (1879)). - Faksimile: Ljubljana I (1970), II (1970), III (1971), IV (1974).
VE	Vojna enciklopedija. Beograd I (1958) do X (1967).
ViD	Vera in dom. Celovec I (1949) - .
VM(r)b	Vestnik mariborskega okrožja. Od 1952: (št. 214:) Večer. Maribor I (1945) - .
Voce	La Voce di Gorizia, Gorizia I (1923) do V (1927).
Vocel	Voce Isontina, Gorizia I (1963) - . Prej: Voce diocesana (1958-1962).
VP	Vodnikova pratika. Ljubljana I (1927) do XIX (1945). Prvotni naslov: Velika pratika.
Vr	Vrednote. Buenos Aires I (1951) - .
Wurzbach	Constant von Wurzbach, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750-1850 im Kaiserstaate und seinen Kronländern gelebt haben. Wien I (1856) do LX (1891).
Z	Zvon. Lepoznanski list. Dunaj I (1870) do VI (1880). V letih 1871 do 1875 ni izhajal.
Zaliv	Zaliv. Revija za književnost in kulturo. Trst 1966 - .
ZbGMD	Zbornik ob 50-letnici Goriške Mohorjeve družbe 1924-1974. Gorica 1974.
ZbSS	Zbornik Svobodne Slovenije. Buenos Aires 1949 - . Do 1954: Koledar...
ZbsvP	Zbornik svečnikov sv. Pavla. Gorica I (1920) do VIII (1928).
ZC	Zgodovinski časopis. Glasilo Zgodovinskega društva za Slovenijo. Ljubljana I (1948) - .
ZD	Zgodnja Danica. Katoliški cerkveni list. Ljubljana I (1848) do LVIII (1906). Prvotni naslov: Slovenski cerkveni časopis (1848).
ZdrV (ZV)	Zdravniški vestnik. Strokovno glasilo zdravništva v Sloveniji. Ljubljana I (1929) do XIII (1941).
ZK	Zabavna knjižnica. Ljubljana I (1886) do XXVII (1918).
Zk	Zvonček. List s podobami za slovensko mladino. Ljubljana I (1900) do XL (1939).
ZMS	Zbornik Slovenske Matice. Ljubljana I (1899) do XIV (1912).
ZobV	Zobozdravstveni vestnik. Ljubljana I (1945) - .
ZslPh	Zeitschrift für slavische Philologie. Leipzig - Heidelberg I (1925) - .
ZSS	Zgodovina slovenskega slovstva. Ljubljana. Izd. Slovenska Matica I (1956) do VII (1971).
ZstV	Zdravstveni vestnik. Strokovno glasilo Slovenskega zdravniškega društva. Ljubljana XV (1946) - . Prvotni naslov: Zdravniški vestnik (1929-1941); nato Partizanski zdravstveni vestnik (1944-1945). Glej tudi ZdrV.
ZUZ	Zbornik za umetnostno zgodovino. Ljubljana I (1921) do XX (1944). Zbornik za umetnostno zgodovino. Nova vrsta. Ljubljana I (1951) - .
Zika	Zika. Družinski list. Ljubljana I (1929) do XII (1941).
ZiS	Zivljenje in svet. Ljubljana I (1927) do XIII (1939).
ZS	Zenski svet. Glasilo ženskih društev v Julijski Krajini. Trst I (1923), Ljubljana VI (1929) do XIX (1941).

A

ABRAM (ABRAMI) Ema, slikarka, r. 12. maja 1876 in u. 13. julija 1967 v Trstu. Oče Franc je bil tovarnar sodov (glej članek), mati Ana Komac, brat Josip odvet. in narodni delavec (glej članek). Dovršila je nem. šole v Trstu in se posvetila slikarstvu v delavnici slikarja Ballarinija. Iz njene prve dobe so večmeterske kopije olj, ki jih je preslikavala v muzeju Revoltella (Tirattelli: Voz z maremskimi bivoli, Balestrieri: Beethoven in vrsta drugih). Leto in pol je študirala na slik. akad. v Münchnu pri prof. Hofmannu (1922-23), nato odprla atelje v očetovi hiši in tu ustvarjala do smrti. Član društva Artisti professionisti v Trstu je razstavljala na kolektivnih razstavah v Trstu, v Münchnu (1925/27), na sindikalni v Gorici (1934), na razstavi Arte Triveneta v Trstu in drugod. Tesno je sodelovala s slikarjema Bergagnom in Rossinijem. Slikala je portrete starcev in otrok, tihožitja, predvsem pa pokrajine. Najbolj uspele njene pokrajine so vrtovi vil ob ul. Rossetti. Modelirala je tudi reliefe, slikala na blago v batik postopku in ustvarila nekaj kipov (glav). Zanimala sta jo problem luči in barv; njen slog je zmeren impresionizem, izdelan v vseh podrobnostih. Njene slike so pri zasebnikih v Trstu, dve je naslikala za cerkev (Katinara, Sv. Vincenc v Trstu), več jih ima nečakinja Nedda Jevnikar, ostale družina Abram.

Prim.: E. D'Agostino: Professionisti ed artisti della Venezia Giulia, F.I.T., Torino 1935, str. 4, s sl. in reprod. Vrta; predavanje Milka Bambiča na RAI Trst A 13. maja 1970 rkp.; domači arhiv.

Jem.

ABRAM Filip, sodnik in sodni upravnik, r. 19. apr. 1835 v Tupelčah pri Kobjegli kmetu Antonu in Mariji Ani Uršič, u. 1. apr. 1903 na Dunaju, pokopan v Frohnleithnu nad Gradcem. Gimnazijo je obiskoval v Gorici in Benetkah (njegov stric je bil dvorni kaplan in vzgojitelj pri nadvojvodi podkralju za Lombardijo in Benečijo Rainerju), univ. na Dunaju in v

Gradcu (tu je bil med slušatelji tedanjih slov. pravoslovnih predavanj Kopača in Skedla). Po vstopu v sodno službo na Primorskem je posloval pri raznih sodiščih, bil okrajni sodnik v Komnu in Tolminu (od 1868), svetnik deželnega trgovskega in višjega deželnega sodišča v Trstu (tu je bil celo voljen v mestni zbor). Pospeševal je povsod slovensko narodno gibanje in uradovanje (v Tolminu je v tej smeri sodeloval s tedanjim tolminskim okrajnim glavarjem Andrejem Winklerjem). Bil je že tedaj sodnik, ki je znal s svojim odločnim, a treznim nastopom uveljaviti enakopravnost slovenskega in hrvaškega jezika. L. 1891 je postal dvorni svetnik vrhovnega sodišča, 1892 ga je na vpliv slovenskih poslancev pravosodni minister grof Schönborn sprejel v pravosodno ministrstvo in mu poveril personalni referat za slov. dežele. Njegova naloga je bila zelo težavna, ker se je moral skoraj v vsakem primeru bojevati z raznovrstnimi političnimi vplivi in interesi. Ko mu je novi minister grof Gleispach onemogočil delovanje v ministrstvu, se je moral 1896 umakniti nazaj k vrhovnemu sodišču ter postal kmalu senatni predsednik, kar je ostal do smrti. Bil je tudi namestnik predsednika najvišjega dohodarskega urada in sodišče za patente. Tudi po njegovi zaslugi se je zlasti na višjih inštancah v Primorju slov. jezik prej in laže udomačil, kakor pa v graškem višjesodnem okrožju. L. 1878 je izdal skupno z Beningherjem v Trstu zbirko odločb trgovskega in pomorskega sodišča *Raccolta di Giudicati del Tribunale Commerciale marittimo di Trieste*, ki je ostala edina zbirka judikatov iz avstrijskega pomorskega prava. Odlikovan je bil z malim križcem sv. Štefana.

Prim.: Polec, SN 1903, 75; SP 1903, 125-6; Pol stoletja društva »Pravnik«, Lj. 1939, 43-4; slika: IS 1926, 4; Gabršček I, 125, 407; II 103, 242; SBL I, 1-2 (Polec); krstne matice v Štanjelu.

Brj.

ABRAM Franc, veletrgovec z lesom in tovarnar sodov, r. 17. jul. 1829 v Komnu, kjer je bil njegov oče organist, u. 30. sept. 1906 v Prijedoru v Bosni, pokopan v Trstu. Z devetimi leti je prišel v Trst in se izučil za sodarja. Ko je odslužil vojaški rok (nad 7 let), se je poročil z Ano Ko-

mac iz Bovca, se posvetil trgovini z lesom in se počasi razvil v veletrgovca; imel je lastne gozdove v Bosni. L. 1874 si je zgradil v ul. S. Francesco 44 hišo in v njej odprl tovarno sodov, ki je segala do ul. Coroneo. L. 1882 je dobil na avstro-ogrski kmetijski industrijski razstavi v Trstu za svoje izdelke srebrno medaljo. Bil je velik dobrotnik revežev, v Bosni »pravi oče tamkajšnjemu siromašnemu prebivalstvu«, v Trstu pa je zlasti podpiral sirotišče Albertinum, zato so na pogrebu »na čelu spreveda stopale deklice iz sirotišča... v cerkvi sv. Antona Novega... so pevale gori rečene deklice žalostinke na latinskem jeziku« (E 5. okt. 1906). V zakonu se mu je rodilo deset otrok, med katerimi so bili: 1. **Franc** (1859-1915) je najprej študiral nokaj let na gimn. v Trstu, potem se je posvetil očetovemu poklicu, odprl v Aleksandriji v Egiptu tovarno stolov, po očetovi smrti pa se vrnil in prevzel njegovo tovarno. Poročen je bil z Ireno Pertot in nista imela otrok. 2. **Ana** (1862-1947) se je poročila z ital. trgovcem iz Furlanije Ant. Rovere (sin Bruno je bil bančni strokovnjak in funkcionar, Ferruccio uradnik). 3. **Josip** (1865-1952 - gl. članek), odvetnik in narodni delavec, se je 1918 poročil z Ljudmilo Cerkvenič (hčeri: Lavra, ravnateljica liceja Fr. Prešeren - gl. članek, Neda por. Jevnikar, prof.). 4. **Marija** (1867-1946), poročena s Filipom Fratnikom iz Vipave (1869-96), poštnim uradnikom v Novem mestu (sin Danilo je umrl kot dijak). 5. **Antonija** (1873-1951) se je poročila s carinskim uradnikom Gustavom Simsichem (Simini, 1867-1955; otroci: Gustav, bančni uradnik, Mario, violinist, Nora, prof. klavirja). 6. **Ema** (1876-1967), slikarica (gl. članek). 7. **Virginija** (1878-1953) je po bratovi smrti z Marijo vodila tovarno do leta 1935, ko so jo zaprli. - Rod je v moškem kolenu izumrl, že prej pa je razen Josipove družine utonil v ital. okolju.

Prim.: Družinski arhiv; ob smrtih: E 9. mar. 1901.; 12. okt. 1906 272 (2. okt.) in 3. in 5. okt.; 18. okt. 1915.

Jem.

ABRAM Janez, dvorni kaplan in stolniški kanonik, r. 18. maja 1813 v Tupelčah pri Kobjeglavi kmetu Antonu in Ani, u. 3. nov. 1904 v Gorici. Študiral je v Gor. in bil ord. 22. sept. 1839. Nastavljen je bil sprva kot nadškofov kaplan v nadškofijskem dvorcu (1839-1842), nato kot stolni vikar (1842-1864) in katehet v zavodu Contavalle na gor. Gradu ter vzgojitelj v zavodu za otroke vojaške posadke v Gorici. Nadvojvoda

Karel Ludvik ga je povabil na dvor v Gradec in na Dunaj, kjer je bil spovednik in dvorni kaplan (1864-66). V tem času je bil imenovan za papeškega tajnega komornika. Z nadvojvodom je prehodil skoro vso Evropo. Medtem se je pri stolnem kapitlju v Gor. izpraznilo mesto kanonika Domenica Castellanija. A. se je vrnil v domovino in bil 18. jul. 1866 imenovan za kanonika in za konzistor. svetovalca. Ti službi je ohranil do smrti in bil pokopan na Sv. gori. A. je bil velik dobrotnik slovenskih ustanov: Šolskega doma, Alojzijevejšča, Slovenskega sirotišča; temeljni kamen slednjemu je postavil prav A. z darom 2.000 K.

Prim.: NadškAGor; SematGor 1840, 1905; A. Pavlica, Gospod Luka, Gor. 1927, 22; Gabršček II, 148; Claricini, 350; PrimL 1904, št. 45.

R. K.

ABRAM Josip, politik, odvetnik, brat Filipa (gl. čl.), r. 18. sept. 1832 v Tupelčah pri Kobjeglavi pri Komnu, u. 29. jan. 1907 v Gorici. Osn. in sred. šolo je obiskoval v Gor. (tu sošolec kasnejšega škofa Alojzija Zorna, s katerim je tekmoval za prvenstvo), končal pa 1851 v Benetkah, kjer je bil njegov stric višji sodni svetnik. Pravo z doktoratom v Gradcu. Postal deželni tajnik v Gor. (ok. 1858) in nato deželni poslanec (1867 do 1901). Obenem deželni odbornik (od 1871), namestnik v disciplinskem svetu (1874). Bil je spreten pravnik-civilist. Opravljal je v gor. dež. odb. referat o občinskih zadevah, deloma tudi referat za dež. doklade. Poznal je natančno dež. upravo, kjer je bil nepristranski do skrupuloznosti. V priznanje zaslug za dež. upravo mu je dež. zbor priznal 1902 letno častno nagrado 2400 K. Bil je neomajnega prepričanja, a v potrebi solidaren s svojimi tovariši. Bil je med podpisniki oglasa o šempaskem taboru. Ko se je 1871 obravnavala sprememba dež. volil. reda na škodo gor. Slov., so slov. poslanci odšli v tolikem številu iz dež. zbornice, da ni bilo za sprejetje potrebne tričetrtinske večine. Ital. poslanci so sklenili, da mora biti A. kot dež. tajnik navzoč; ker ni hotel priti, mu je dež. odbor po disciplinarni preiskavi izrekel »grajo«. A. se je zagovarjal s tem, da je njegovo dvakratno izvolitev kot poslanca slovenskih kmečkih občin (1867, 1870) potrdil gor. dež. odbor brez pripombe, da ima kot poslanec posebno v političnih vprašanjih proste roke. Odpovedal se je dež. službi, a je bil takoj nato (okt. 1871) namesto dr. Lavriča, ki je odstopil, izvoljen v dež. odbor. Bil je mož nesebičnega

dela, narodnjak in pravičen drugorodcem; politično strankarstvo mu je bilo zoprno. Privatno advokatsko pisarno je odprl l. 1879.

Prim.: Claricini II, 278, 302; Soča 1872, št. 12; Cerne; PrimL 1901, št. 48; Gorica 1902, št. 2; 1907, št. 10; N 1871, št. 42; SBL I, 2 (Dragotin Lončar); Pol stoletja društva »Pravnik«, I.j. 1939, 135-6; Gabršček I, 242-3; ZC 1969, 3/4, 229-33.

Brj.

ABRAM (ABRAMI) dr. Josip, odvetnik in narodni delavec, r. 17. febr. 1865 in u. 7. jun. 1952 v Trstu. Oče Franc je bil tovarnar sodov, mati Ana Komac. Dovršil je nemško klas. gimn. v Trstu (1878-86), pravo na Dunaju (1886-90), doktorat v Gradcu (17. jan. 1895). Prakticiral je na trž. sodišču in pri odv. dr. Mateju Pretnerju (5. dec. 1892 - 28. jun. 1898). Napravil je odv. izpit za uradovanje v slov., it. in nem. (30 jun. 1898) in bil vpisan v Odv. zbornico v Trstu (8. jul. 1898). Dec. 1898 je stopil v odv. pisarno dr. Otokarja Rybara, da bi ga nadomeščal med krajšo boleznijo, a ta je mlademu in sposobnemu A. ponudil skupno delovanje. Tako sta postala družabnika, in da je mogel Rybar toliko politično delovati, je zasluga A., ki je sam vodil veliko pisarno. Ko je Rybar odšel dec. 1918 v Jugoslavijo, se je A. osamosvojil in vodil odv. pisarno do smrti. Bil je strokovnjak za dedno pravo. Predvsem se je posvetil trž. slov. šolstvu, ki ga je vzdrževala CMD. L. 1896 je postal odbornik moške podružnice CMD v Trstu (ustanovljena z minist. odl. 27. febr. 1886, št. 3267), štiri leta pozneje njen predsednik in to ostal do konca vojne 1945. Pod njegovim vodstvom so sezi-dali (1907) šolo sv. C. in M. pri Sv. Jakobu (sedaj ZTT) in tri mesece je A. sam plačeval delavce, da se delo ni ustavilo. Bila je najmodernejša trž. šola in je stala 580.000 K. V njej sta najprej delovali 8-razredna deška in 8-razr. dekliška osn. š., od 1916-17 triletna mešč. šola (ustan. z odredbo naučnega minist. dne 21. okt. 1916). Skrbel je tudi za 8-razr. dekliško in 5-razr. deško osn. š. v ul. Acquedotto 20 (prva odprta 16. sept. 1907, druga 16. sept. 1918), ustanovljena pa je bila tudi vzporednica deške šole Sv. Jakoba pri Sv. Vidu (ul. San Vito - 6. sept. 1918), a zaradi vojnih razmer ni začela delovati. Ko je ital. oblast 1930 zaprla š. pri Sv. Jakobu kot zadnjo javno šolo s slov. jez. v Italiji, je A. aktivno delo za CMD prenehalo. Na XXVIII. veliki skupščini CMD v Domžalah so ga 8. sept. 1913 izvolili v vodstveni odbor v Lj., tu je ostal do konca I.

svet. vojne. Drugo področje delavnosti A. je bila Tržaška posojilnica in hranilnica (TPH - registrirana 25. nov. 1891). Dolga leta je bil odbornik, nato predsednik nadzorstva, od 1930 do ukinitve 1940 predsednik. Ko je TPH v začetku tega stoletja kupila stavbišče na Trgu Caserma (danes hotel Regina, ul. Filzi 14) in ga namenila Narodnemu domu, je bil A. v Osnovnem odboru društva »Narodni dom v Trstu« (preds. prof. Matko Mandić, blag. dr. G. Gregorin, tajnik dr. Edv. Slavik, odborniki J. Abram, dr. O. Rybar, Ante Bogdanović). Dne 7. jul. 1901 je bil v Slovanski čitalnici v ul. S. Francesco 2. ustanovni občni zbor in l. 1904 je bil Narodni dom sezidan (požgan 13. jul. 1920). TPH, Jad. banka in Trg-obrtna zadruga so 4. mar. 1910 kupile grljanske hotele s kopališčem (45.000 kv. m) in jih prepustile Hotelski del. druž. Grljan-Miramar v Trstu. Več let je bil odbornik pri Splošni hranilnici, pri Zadrudni zvezi slov. in hrv. zadrug, pri Slovanski čitalnici, pri tiskarni Edinost, pri Dijaškem podpornem društvu itd. Skupaj z dr. Rybarom, dr. Slavikom, dr. Gregorinom, Nabergojem, Nadliškom, prof. Mandičem, Miklavcem, Godmo, Nagodetom, Gorjupi in drugimi je stal A. v prvih vrstah in od 1890 dalje soustvarjal slov. preporod na Tržaškem. Vse življenje se je bojeval za kult. in gosp. napredek Slov. v Italiji. Bil je dober, tih in delaven človek, »večni, neutrudni zakulisni mojster tržaškega narodnega življenja« (dr. Slavik). Od 1910-14 je bil trž. dež. poslanec in obč. svetnik. Po I. svet. vojni je bil delegat jugosl. vlade v Trstu in je imel pravico izdajati potne liste, dokler ni bil imenovan prvi redni konzul. Ko je gorel Narodni dom, je policija iz strahu pred slov. protidemonstracijami vzela med tri talce tudi A. (ostala dva Edv. Slavik in J. Agneletto), fašisti pa so mu razbili odv. pisarno. L. 1945 je bil izvoljen za predsednika društva Pravnik v Trstu, 21. dec. 1947 pa je bil častni preds. na ustanovnem občnem zboru Slov. demokr. zveze v Trstu.

Prim.: Koledarji CMD od 1896 do 1922; Dr. Fortunat Mikuletič: Umrli je dr. J. Abram, nestor slovenskih tržaških pravnikov, PDk 1952, št. 140 (8. jun.). s sl.; Dr. Josip Agneletto: Dr. Josip Abram, D 1952, št. 24 (13. jun.) s sl.; »Dokončal je tek« Dr. Josip Abram, KatG 1952, št. 25 (19. jun.); Aljoša Logar: Dr. Josip Abram, LitV 1952-53, št. 2, 60-61; Il Piccolo 1952, N.o 1672 (8. jun.); Dr. Vladimir Turina: Gospodarstvo uveľjavljanje Slovencev na Primorskem v začetku stoletja, Zaliv 1968, št. 14-15, 3-51; E. D'Agostino, Professionisti e artisti della Venezia Giulia, F.I.T.,

Torino 1935 s sl.; arhiv na domu v ul. S. Francesco 44; JKol 1953, 54, M(Trst) 1959, 69 s sl.; Kacinova 298, 315, 323.

Jem.

ABRAM Jože, dramatik, prevajalec, planinski pisatelj, kulturno-prosvetni in gospodarski organizator, duhovnik, r. 2. febr. 1875 v Stanjelu na Krasu kmetu Janezu in Jožefi, v družini, ki je dala več odličnih mož (gl. gesla pod Abram), u. 22. jun. 1938 v Lj. Prve štiri raz-

rede gimnazije obiskoval v Gorici, višjo gimnazijo v Ljubljani. Leta 1895 stopil v goriško bogoslovje. Ordiniran 23. jul. 1899. Na novi maši mu je bil za slavnostnega govornika dr. Janez Ev. Krek, s katerim se je A. seznanil 1892. Služboval kot kaplan v Bovcu (1899-01), vikar v Trenti (1901-04), v Novakih (1904-7), v Biljah (1907-11), v Oblokah (1911-18), župnijski upravitelj pri Sv. Luciji (danes Most na Soči - 1918-29), župnik v Pevmi (1929-38). Veselje in ljubezen do literarnega in narodnega dela je A. pridružil že v gimnaziji Janezu Ev. Kreku, Cirilu Metodu Vugi, Antonu Breclju, prav tako jih je vezala ljubezen do vsega, kar je bilo slovansko, še posebej ukrajinsko. Nastalo je kazaško pobratimstvo, v katerem so bili Abram-Bajda, Vuga-Salop, Breclj-Bogdan in Krek-Ostap. Svoj literarni prvenec pesem je objavil z značilnim naslovom *Ukrajinec* v DS 1895 (podpis J. A.), kasneje je pod to šifro ali polnim imenom objavljaval v Angeljčku, Vrteu in visokošolski Zori. V tej zadnji več prizadevno pisanih in pretehtanih razprav o takratnih aktualnih vprašanjih, kot so: *Oblika in snov v umetnosti* (1898), *Naturalizem pa socialno stanje* (1898), *Dijak, liberalizem in socialno vprašanje* (1899), *Materialistična vzgoja* (1899). Prav tako je v Zori začel in v DS nadaljeval z vrsto razprav o ukrajinskih vprašanjih (*Pomenljiva petdesetletnica*, 1900, *Ob Taras Ševčenkovem grobu*, 1901, *Ukrajinsko vprašanje*, 1905, *Maloruske pesmi in kolomejke*, 1907, *Taras Ševčenko - za 100 letnico rojstva*, 1914, *Mazepovec*, 1917), vmes pa pridno prevajal Ševčenka in l. 1907 izdal izbor iz *Kobzarja*, ki so mu leto nato sledili še *Hajdamaki*. Prevoda je opremil z zgodovinskim uvodom. Ukrajinci so to A.-ovo delo cenili in napisali, da »se ni nihče od tujcev s

tako pobožnostjo poglobljaj v tvorbo ukrajinskega pesnika kakor ta slovenski katoliški duhovnik«. L. 1971 se je prol. Vil' Grimič, prevajalec iz slovenščine, zanimal za A.-ovo življenje in delo ter odnesel v Ševčenkovi muzej nekaj A.-ovih rokopisov. Na polju slovenske dramatike je A. napisal in deloma izdal tri ljudske igre: *Rošlin in Verjanko*, narodno igro s petjem v 7 slikah (igralo v Lj. SNG 1913; psevdonim Obloški), *Vmeščenje Valuka za gorotanskega kneza in vojvoda pri Gospe Sveti na Koroškem okoli t. 620 po Kr. s staroslovanskim poganskim obrednim praznikom* (Lj. 1914), deloma v verzih, deloma v nevezani besedi, ter *Zlatorog* (nastala 1901-1904, po več prenavljanjih izšla 1934 kot igra v 5 dejanjih). Uprizorilo jo je prosvetno društvo Trnovo v Lj. na prostem v Karunovi ulici, delo je režiral dr. Marijan Breclj, A. je bil prisoten kot gost dr. Antona Breclja. Bovška in trentarska doba službovanja pomenita za A.-a posebno tesen stik z gorskim svetom, posebno z Julijci. Dobra je spoznal trentarsko in njej bližnje pokrajine, študiral socialno in ekonomsko stanje njenih prebivalcev, posebej še njihove navade se pravi narodopisno podoba dežele. V Trenti je tudi prišel v stik z Juliusom Kugyjem, s katerim ga je poslej do smrti vezalo iskreno planinsko prijateljstvo. A. je bil med pionirji planinstva na Slovenskem. V planinstvu se je udeleževal kot planinski pisec, pa tudi praktično, organizacijsko (pri Sv. Luciji je bil tajnik PD). Tako je v PV od 1904 do 1907 ter 1933 opisoval predvsem Trento, medtem ko je po drugih publikacijah (KolGMD, M) pisal o planinstvu sploh in o Julijcih. Njegovo planinsko pisanje je polno folklornih elementov; kot mor- da najbolj tipičen in resnično klasičen je ostal spis o *Bogatinu* in vanj vključena razprava o *Zlatorogu*. Kot kulturno-prosvetni in gospodarski organizator je A. na svojih duhovniških postajah ustanavljal in pospeševal knjižnice, posebno na Mostu na Soči, in poskrbel, da so delovale, da so izposojale knjige med ljudi sredi najhujšega fašističnega terorja; v Bovcu je tudi delal na ustanovitvi slovenskega katoliškega delavskega društva. Še z večjo vnetostjo se je zagnal v socialno delo. V Bovcu je v ta namen ustanovil Katoliško politično društvo, vzajemno-podporno društvo za zavarovanje goveje živine, v Biljah je vodil posojilnico in konsumno društvo. (Socialna in delavska snov ga je zanimala tudi v literaturi, npr. predavanje »Gregorčič -

kmet-poet, Krščanska demokrata S. Gregorčič-Sevčenko». V Oblokah, kjer je preživel prvo svetovno vojno, je skrbel za prehrano lačnega prebivalstva, v Mostu na Soči je oživil hranilnico in posojilnico; delal je pri Zadrugi zvezi v Gor., vse to po smernicah prijatelja in pobratima J.E. Kreka. A. je napisal tudi več življenjepisov ali vsaj spominskih spisov, najprej o Kreku (Mentor 1926-27, 1929-30). Ob 10-letnici Krekove smrti pa je zasnoval obširnejši življenjepis, ki je posebej važen, ker je vanj vplel osebne spomine na Kreka. Spis je najprej izhajal v GorS, kasneje pa bil ponatisnjen v posebni brošuri (1928, 67 str.). Se enkrat se ga je spomnil v KolGMD 1928. Pisal pa je še o dr. Antonu Gregorčiču, o nadškofu Sedeju, o Janezu Wolfu, o Piju XI., o Ivanu Rojcu, o Juliusu Kugyju. A. je bil tudi nadzornik in odbornik KTD v Gor. Imel je veliko prijateljev in bil priljubljen. Rad je tudi imel študente in jim pomagal. Smrt ga je doletela prav ob obisku prijatelja in pobratima dr. Antona Breclja v Lj. Vsaj dva A.-ova spisa sta prevedena in sicer: v nemščino Zlatorog v Kugyjevi knjigi Fünf Jahrhunderte Triglav (1938; prev. Venceslav Tuta in J. Kugy), v ukrajiniščino pa *Ob Taras Ševčenkovem grobu* v zborniku *T. G. Ševčenko u zarobižnomu literaturnoznanstvi*, Kiiv 1964, 455-7 ter *Z predmovi do prekladu »Kobzarja«*, 458-460. V rokopisu pa je poleg citiranega predavanja o Gregorčiču in Ševčenkou ostala še pesnitev *Izakova ženitev*. Prijatelju pesniku Joži Lovrenčiču je pred smrtjo zaupal, da ima zbrano že vse gradivo za knjigo o Trenti, kar naj bi izpričevalo A.-ov resni namen, da tako delo izda. Smrt je to uresničitev preprečila. V ureditvi Jožka Kraglja je pri GMD izšel leta 1972 izbor njegovih spisov, z uvodom, bibliografijo in opombami, ki ima naslov *Moja Trenta*. A. je poleg že omenjenih psevdonimov uporabljal še naslednje: Bajda Kazak, Trentar in Mostar.

K-n+Jo.K+Brj.

Prim: A. Erjavec, *Kobzar*. Izbrane pesmi Tarasa Ševčenka. Prev. J.A., DS 1908, 42-3; T. Jelenič, *Hajdamaki* («Kobzar» T. S. 2. del), DS 1908, 235; J. Lovrenčič, J.A. - petdesetletnik, DS 1925, 59-60; SBL I, 2; Dr. Janez Ev. Krek, *Izbrani spisi*, 8. zv., 1. sn., 1927, 20; F. K. (= France Koblar), J.A. Zlatorog, DS 1935, 352-3; Urednik I = Jože Debevec, V blag spomin, DS 1937-38, 7, 390; Dr. Joža Lovrenčič, + Msgr. J.A., M 1938, 8, 310-2; s sl.; J. Kugy, *Fünf Jahrhunderte...* Graz 1938, 227-50; slov. prevod Pet stoletij Triglava, Maribor 1973, 237-58; J. Lovrenčič. Umrli je mož...

Spomnu J.A. - Trentarja, S 1938 (24. maja), 5; A.: Msgr. J.A. Trentar, Istra (Zgb) 1938, (1. jul.), 3; DRAB I = Dr. Anton Breclj, J.A., Slovenija 1938 (1. jul.), 2; J. I = Josip Tominšek, Trentar - msgr. J.A., PV 1938, 193-4 s sl. + sl. na str. 196; J. Lovrenčič, Msgr. J.A., Mentor 1938, 310-12; Polde Klemperle, Msgr. J.A., KolGMD 1939, 56-8 s sl.; Dr. Julij Kugy, Zupnik J.A., KolGMD 1939, 58-60; Bibliografija rasprava, članka i književnih radova, IV, Zgb 1959; Ludvik Zorut, Odkrite zanimivosti. Iz korespondence dr. Julija Kugyja - Joži Abramcu Trentarju..., PV 1961, 5, 229-33, 276-81, 323-32, 574-8; SDL I, 1961, 19; Repertear, enota 863; ZSS III, 1961, 368; Ivo Juvančič, Ob 30-letnici smrti. Jozu Abramcu - Trentarju, v spomin, PV 1968, 11, 511-5 s sl.; Jožko Kragelj, Se o Trentarju, PV 1968, 12, 597-8; Jožko Kragelj, J.A. - Trentar, Družinska pratika za..., 1972, 99-103; s sl.; J.A., Moja Trenta. Zbral in uredil Jožko Kragelj, Gor. 1972 s spremno besedo in bibliografijo A. spisov. Glej: PV 1972, 138 (B. Marušič); NovaM 1972, 2, 74 (Anton Kacin); Jložal Mahnič, A.J., Leksikon pisaca Jugoslavije I, Novi Sad 1972, 16-17 s sl. in bibl.; SGL I, 1972, 17 (V. S. = Viktor Smolej); Slavko Tuta, Steber, PV 1972, 411-3; Anton Kacin, J.A., M(Trst) 1973, 2, 48-9; KolGMD 1969, 88-9 (s sl.); PV 1956, 560.

Brj.

ABRAM (ABRAMI) Laura, profesorica in javna delavka, r. 7. febr. 1919 v Trstu. Oče dr. Josip je bil odvetnik (gl. članek), mati Ljudmila Cerkenič. Študirala je v zavodu Nôtre Dame de Sion v Trstu in maturirala na učiteljski G. Carducci (1937) in klasičnem liceju F. Petrarca (1938), diplomirala na katoliški univerzi v Milanu (1941 - klasično jezikoslovje). Prof. izpit iz literarnih ved (1949), ravnateljski izpit za srednjo šolo (1963), za slovenske liceje in učiteljska (1973). Poučevala je v Trstu ital. in lat. na srednji šoli G. Brunner (1941-42), na Istituto nautico (1942-44), na Istituto tecn. L. da Vinci (1944-45), na liceju F. Prešeren (od 1945 dalje). V š. l. 1966-67 je bila pov. ravnateljica na učiteljski A. M. Slomšek, od 1955 na liceju, v dvoletju 1965-67 tudi redna ravnateljica na sred. š. sv. Cirila in Metoda. L. 1973 je postala redna ravnateljica liceja F. Prešeren. L. 1954-55 je bila svetovalec za slov. šole na Ravnateljstvu za javno šolstvo v Trstu; več let v komisiji za nastavitve profesorjev, za izdajo šolskih knjig in v raznih drugih šolskih odborih. V akademskih letih je bila v združenju ital. katoliških visokošolcev (FUCI), predsednica tržaške skupine in svetovalka za severovzhodno Italijo v osrednjem odboru. Bila je med ustanovitelji Društva slovenskih izobražencev v Trstu in več let njegova predsednica. L. 1946 je ustanovila v Trstu krožek Slovenskih

kat. akademičark, iz katerega je pognala Slovenska Vincencijeva konferenca, ki je dobila 1951 škofijsko priznanje kot osrednja škofijska organizacija, od 1972 pa je pravna ustanova. Njena predsednica je od 1946 do danes. Za svoje delo je dobila 1961 papeško odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice. Od 1966 je tajnica in član ožjega odbora v škofijskem pastoralnem svetu. Napisala je dve šolski knjigi: *Latinska vadnica za srednje šole, I. del*, Trst 1949 in *Latinska vadnica in slovnica za II. razred nižjih srednjih šol*, Trst 1951.

Prim.: M. Jevnikar: Slovenske šolske knjige v Trstu, Tabor, Trst-Celovec, 1951, 86; Alojzij Geržinič, Pouk v materinščini - da ali ne?, Buenos Aires, 1972, 119; Il Piccolo 1961, 30. XII; vprašalna pola. Jem.

ABRAM Lojze, publicist, urednik, časnikar, r. 11. 5. 1933 v Trstu Alojzu in Mariji Karnel. Osn. š. pri Sv. Ivanu (1939-1944), nižjo srednjo »Petrarca« v Trstu (2 leti), slov. nižjo sred. š. v ul. Lazaretto Vecchio, tam tudi slov. realno gimn. z mat. (1955). Fakult. za politične vede v Trstu (nedokončano). Časnikarski izpit na ministrstvu za pravosodje (1965). A. je bil prvi diplomirani časnikar v dež. Furlaniji-Juljski krajini (po zak. o časnik. redu iz 1963). Od 1955 v raznih službah, od 1963 pri PDK, od 1968 na RAI postaja Trst A. A. se je udeleževal tudi v družbenem življenju. Bil je odbornik in tajnik DSS (1948-53), odb. PD »Stanko Škamperle« pri Sv. Ivanu (1946-68), p.t. preds. (1969 in od 1972 dalje). Odbornik v organizaciji Mladinska iniciativa in SPZ (1961-65), član komisije za tisk pri SKGZ (od 1968), član slovenske komisije v PSI (od 1965), odbornik v Časnikarskem združenju F.-J.K. (od 1972), odbornik v časnikarskem sindikalnem odboru uredništva RAI - Radiotelevisione Italiana v Trstu (apr.-sept. 1972 in od okt. 1973). Od l. 1953 dalje objavlja krajšo prozo, otroško poezijo, članke, kritike, ocene, poročila in reportaže v PDK, LitV, Jadru, Galebu in reviji Dan. Najprej je z Milanom Jerebom sourejeval Galeb (1967-69), od 1969 dalje je glavni ur. in odg. ur. Ur. ali sour. je bil pri naslednjih publikacijah: *Slovenska čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968*, Trst 1968; *Marija Mijot, Souze in smeh*, Trst 1969; *Prosvetni zbornik*, Trst 1970. V letih 1953 do 1957 je v objavah uporabljal angleško obliko osebnega imena (Louis).

Prim.: PDK 1962, št. 182; št. 237; 1964, št. 4; št. 105; št. 249. Slika v Chi è nel giornalismo, Milano 1969; vprašalna pola.

Brj.

ABRAM Mario, časnikar, r. 18. jul. 1920 v Nabrežini. Na trž. univ. študiral ekonomijo in trg., po vojni pa na lj. pravo in pol. vede. Bil član mladinskega gibanja, ki se je okoli Pinka Tomažiča razvijalo v Trstu (1939-40). NOV se je udeležil od 1941, pri IX. korp. je organiziral prvo enoto ital. borcev, kasneje bil prvi komandant in še kasneje politkomisar 14. trž. udarne brigade Fontanot v sestavi VII. korp. NOVJ. Po vojni je urejal glasilo *Istria nuova* in ital. oddajo radia Beograd. Poslanec kulturno-prosvetnega zbora zvezne skupščine FLRJ (1965-1969), predsednik Konference SZDL za obalne občine in član predsedstva SZDL Slov. Sedaj je ravnatelj in glavni urednik Radia Koper.

Prim.: Koješko 2; Cella 9; Fogar 98 (slov. prev. 74). Ur.

ABRAMI glej **ABRAM (ABRAMI)**

ADAMIC Emil, skladatelj, dirigent, publicist in kritik, r. 25. dec. 1877 na Dobrovi pri Lj., u. 6. dec. 1936 v Lj. Glasbo je študiral na konservatoriju v Trstu in v Lj. do l. 1922. Maturiral na učiteljski 1. 1897. Služboval: do 1903 na 4 razr. š. v Toplicah pri Zagorju ob Savi, do 1911 v Kamniku, od 1911 dalje na zasebni deški ljud. š. CMD pri Sv. Jakobu v Trstu. Vojna ga je zatekla v Poljski Ostravi, kjer je dokončal reformni tečaj za pouk petja. Od 1915 vojni ujetnik v Taškentu; tu je opravljal službo risarja, deloval kot pevovodja, nabiral ljudske motive ter učil glasbeno teorijo na rusko-tatarsko-kirgiškem učiteljskem in na konservatoriju, kjer je postal ravnatelj, kasneje soupravitelj taškentske opere. Iz ujetništva je prinesel samo Tatarsko suito in Tri turkeštanske ljubavne pesmi, vse drugo so mu zaplenili ali pokradli. Doma je postal učitelj petja na orglarski š. Cecilijinega društva v Lj., poročevalec za koncerte in Opero v lj. dnevnikih, profesor na drž. moškem učitel. Nato je učil petje na poljanski gimn. Katalog njegovih del vsebuje nad 1000 naslovov, nekateri pa so še raztreseni. A. je spočetka romantik, a teži za sodobnejšimi koncepti, ki sta jih zastopala Gojmir Krek in Anton Lajovic. V njegovih skladbah se prepleta novoromantika, impresionizem in končno ekspresionizem. V slov. glasbo je vnesel nove tehnične in stilne

možnosti. Pisal je predvsem vokalne skladbe. Večinoma se poslužuje oblike trodelne pesmi. V njegovih pesmih je narodni ton in ljudsko razpoloženje. Pesmi so večinoma homofone s sodobno harmonsko osnovo. V 1929-30 je urej. Novo muziko, predhodnico Novih akordov. A. je eden najbolj plodovitih skladateljev svojega časa.

Dela: Orkestralna: *Otroška suita*, 1913, *Tatarska suita*, 1920; *Potrkan ples*, scherzo za vel. orkester, 1922; *Iz moje mladosti*, suita za vel. orkester, 1922; *Preludio di una commedia*, za dve flauti, dve oboi, dva klarineta, dva fagota, dva roga, dve trobenti, dve pozavni in tolkala in godala, 1912. Skladbe za godalni orkester: *Ljubljanski akvareli*, suita, 1925; *Pozabljen ples*, 1934; *Sanjarija* (po istoimenski Lajovčevi skladbi za klavir); *Gavota in Pastorale* (obdelava scenske glasbe L. M. Škerjanca za komedijo *Cyrano de Bergerac* E. Rostanda), 1926; *Tri turkестanske ljubavne pesmi*, 1917; *Otroška suita*; *Koroška suita*, 1936; *Gosji ples*; *Iz prešlih dni*, 1906.

Dramska: *Na kmečki svatbi* (prizor za pravljico F. Milčinskega Volkašin); *Sirota Jerica* (I. Albrecht), 1929; *Vaška romantika* (ljudske igre V. F. Jelenca), 1911; *Slepa ljubezen* (ljudska igra A. Peska), 1908; *Princeska in pastirček* (P. Golia), 1930; *Testament* (ljudska igra s petjem po Janku Kersniku), 1906; *Blagovestnikoma sv. Cirilu in Metodu* (igra s petjem, Utva).

Vokalna. veliko zborovskih pesmi, najbolj značilne: *Vasovalec*, *Zdravica*, *Vragova nevesta*, *Smrt carja Samuela*, *Svatovske pesmi*, *V snegu*, *Od mrtve deklice*, *Završki fantje*.

Napisal je tudi več samospevov, npr. *Pa ne pojdem prek poljan*, *Kot iz tihe, zabljene kapele*, *Nočne pesmi itd.* Prir. je mnogo slov. ljud. pesmi. Npr. 21 cerkv. pesmi iz Kokošarjeve zbirke Renčo 1932.

Har.

Prim.: JAlm 1924, 40; Ffranc1 Klimovec1, E. A., Pevec 1924, 1/4, 1-3 s sl.; JAlm 1925-30, 86, 99; SBL I, Lj. 1925, 2 (Pl. = Stanko Premrl); Lfucijan1 Mfarijan1 Škerjanc, E. A., življenje in delo slovenskega skladatelja. Bibliografijo sestavi Slavko Koželj, Lj. 1937 s sl.; Mfarijan1 Lipovšek, Spominu E. A., LZ 1937, 1/2, 56-9; Milan Mahkota, Osebnost E. A., učitelja in slovenskega skladatelja, J.U.U. sresko društvo Laško; NE I, Zgb-Bgd 1924, 4 (Josip Mantuani); HE I, Zgb 1941, 34 s sl. (Dragotin Cvetko); Gg [= Groebming Adolf], E. A. in svetniki, Glasbeno-knjiž, pril. NZ 1947, 6, 22; Pflavell Sivic, E. A., naš narodni skladatelj, LdTd 1947, 50 (9. jan.); Ukmar-Cvetko-Hrovatin, Zgodovina glasbe, Lj. 1948 pass. s sl.; Gg [= Groebming Adolf], »Slovenska mladina poje«, SPor 1951, 277 (25 nov.); isti, Spominu E.

A., Glasbeno-knj. priloga NZ 1951, 5/6, 21-2 s sl.; Lfucijan1 Mfarijan1 Škerjanc1, Lik E. A. v slovenski glasbi, KL 1951.52, 4, 37-9 s sl.; Cvetko Dragotin, Skladatelj E. A. (Ob odkritju spomin-ske plošče.), SPor 1953, 126 (31. maja); isti, Skladateljska podoba E. A.; LdP-B 1953, 140 (1. jun.), 8; Karol Pahor, E. A. skladatelj in ljubitelj mladine. (Ob 75-letnici njegovega rojstva), Grlica 1953, 1, 8-10; isti, Veliki mojster narodne glasbe E. A., (Ob petinsedemdesetletnici njegovega rojstva.), DEn 1923, 1 (1. jan.) s sl.; MuzE I Zgb 1958, 7 s sl.; D.Co. (= Dragotin Cvetko); isti, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem III, Lj. 1960 pass.; isti, Stoletja slovenske glasbe, Lj. 1964; EJ I Zgb 1955, 7 (Dragotin Cvetko); Priročni leksikon, Lj. 1955, 8-9; Ciril Cvetko, Pogled v glasbeno umetnost, Lj. 1964 pass.; Lojze Lebič, Slovenski skladatelj E. A. (Radijska od-daja ob 30-letnici skladateljeve smrti.), NZ 1967, 2/3, pril.; Dragotin Cvetko, Histoire de la musique slovène, Mrb. 1967, 284, 288-9; MSE 7-8 (s sl.); Luč 1938, 20-4. Brj.

ADLEŠIČ Miroslav, univerz. predavatelj, r. 13. dec. 1907 v Postojni. Po maturi (1925) se je vpisal na filozofsko fakulteto ljublj. univ. in diplomiral (1930) iz fizike, fizikalne kemije, matematike in mineralogije. Služboval je v Jagodini, Celju in Ljubljani. L. 1962 je prišel na univerzo: od 1940 do 1964 predaval glasbeno akustiko na Akademiji za glasbo, kasneje pa isti predmet na muzikološkem oddelku filoz. fakult., poleg tega tudi nekaj časa eksperimentalno fiziko na višji šoli za rentgenske pomočnike. Za študente industrijske psihologije zdaj predava merilne metode in vodi vaje iz ekologije, od 1965 honorarno predava fiziko za biologe in od 1966 za študente veterinarske medicine. Bogato je njegovo predavateljsko in popularizatorsko delo; od leta 1935 do 1941 ter 1955, 1957 in 1959 je imel po radiu nad 70 predavanj iz naravoslovja, tehnike in vzgoje, nad 40 predavanj pa je imel v okviru Prirodoslovnega društva, strokovnega aktiva profesorjev matematike, fizike in kemije ter za društvo inženirjev in tehnikov. Več let je pisal delo *Kinetika kislinske in encimatske hidrolize polisaharidov*, dalje *Študij akustike koncertne dvorane Postojnske jame in znanstveno utemeljeni predlogi za njeno rešitev*. Sploh je izdelal večje število študij o akustiki dvoran. Na šolskem področju je izdelal veliko učnih načrtov za pouk matematično-prirodoslovnih ved, zasnoval izpitne predpise itd. Za srednje šole je napisal več učbenikov, tako: *Fizika za višje razrede srednjih šol* (soavtor), *Fizika za nižje razrede srednjih šol* I, II, Lj. 1941, 1946, ki je doživela 2 pred. izd. (1946, 1948), *Nauk o elektriki*, 2. pred.

izd. Lj. 1951; *Fizika za nižje srednje in strokovne šole* I. in II. del, Lj. 1948; najobsežnejša njegova dela so: *Od mehanike do elektronike*, Lj. 1952 nad 600 str.), *Svet svetlobe in barv*, Lj. 1957 (574 str.), *Svet zvoka in glasbe*, Lj. 1964 (928 str.). S področja fizike je tudi knjiga *Sodobno letalstvo in njegov razvoj*, Lj. 1946, ter *Naravoznanstvo in svetovni nazor*, Lj. 1939, ki pa že meji na filozofijo. Razprav in člankov v strokovnih revijah kakor tudi poljubnih strokovnih člankov je pa skoraj nepregledna vrsta. Objavljal jih je v revijah: Zis, VP, Zadrukar, M, P, Obzornik (1946), EV, Koledar Prešernove družbe ter Kmečki koledar, J, DEN ter TT.

Prim.: DS LII/1940, 1, 48-52; ULBB II, Lj. 1969, 65-6; Gosp 1972, št. 889 (21. 4.), 3 - PDK 1972, 95 (21. 4.), 2 s sl.; MSE 10.

Brj.

AGNELETTO Josip, politik, gospodarstvenik, r. 8. nov. 1884 v Trseku, občina Marezige, kmetovalcu Josipu in Ani Kozlovič, u. 14. jul. 1960 v Trstu. Obiskoval je osn. š. v Trseku, Kopru in Trstu; gimn. v Lj., doktoriral 20. dec. 1910 na pravni fakulteti na Dunaju, kjer je

obenem obiskoval in diplomiral iz gospodarskih ved na eksportni akademiji. Službovanja: Predpisano sodno prakso je opravil na sodiščih na Dunaju in v Trstu; nato je bil odvetniški koncipient pri dr. Trinajstiču v Pazinu (1911-12), pri Mateju Pretnarju in Brnčiču v Trstu (1913-15), mobiliziran kot vojaški avditor v takrat zasedeni Srbiji (1916-18), samostojen odvetnik v Trstu (1918-1960), kjer je decembra 1918 prevzel odvetniško pisarno dotedanjega prvaka tržaških Slovencev Otokarja Ribara, ki je ostal v Beogradu. Funkcije: od prvih povojnih upravnih volitev na Tržaškem 1949 do smrti 1960 tržaški občinski svetovalec, vedno ponovno izvoljen na samostojni skupni listi tržaških demokratičnih Slovencev.

A. se je udeleževal kot pravnik, gospodarstvenik ter kot društveni in politični delavec. Kot pravnik je vzorno vodil svojo odvetniško pisarno in med obema vojnama s strokovnimi razpravami sodeloval pri dveh pravnih revijah: v slov. Pravniki in v ital. Giurisprudenza Italiana. Kot gospodarstvenik se je posebno posvetil zadružništvu: 1921 je ustanovil Zadružno zvezo v

Trstu in ji načeloval do razpusta 1929; bil je podpredsednik Tržaške posojilnice in hranilnice, najvažnejšega slov. denarn. zavoda na Primorskem (1929-1940), ki se je ohranil po prvi vojni, dokler ga niso 1940 prisilno likvidirali. Z gospodarskimi članki in razpravami je sodeloval v številnih revijah: Naši zapiski, Veda, v pazinski »Prosvjeti«, v Jadranskem almanahu, v več letnikih zbornika Luč, v tedniku »Istarska riječ« ter seveda v Edinosti. Kot visokošolec je sodeloval pri glasilu narodno radikalnega dijaštva »Omladina« (1905-1907). V konfinaciji (1941-43) je napisal razpravo *Denarnofinančna politika od prve do druge svetovne vojne*, ki je izšla 1944 v listu Bazovica, ki je izhajal v Kairu. Kot društveni in politični delavec je A. izhajal iz mladine, ki se je oplajala nad mislijo Združene Slovenije ter se navduševala za osvoboditev in združitve Južnih Slovanov. Društveno se je udeleževal že kot dijak; na Dunaju je bil tajnik slov. akad. društva »Slovenija« (1906-7), podpredsednik hrvaško-slov. ferialnega društva »Istra« (1907-8) in predsednik »Kluba hrv.-slov. akademikov« (1908-9). Kot koncipient v Pazinu je bil tajnik »Kluba za prosvjeto« in podpreds. pazinske čitalnice. Kot tajnik »Hrvatsko-slov. politič. društva« za Istro je 1911 uspešno poskrbel za organizacijo volitev v dunajski parlament. Ko se je spomladi 1913 preselil v Trst, je postal preds. »Narodne delavske organizacije« in ji načeloval do mobilizacije 1916. Kot vojaški avditor v Srbiji je pomagal reševati življenje srbskim rodoljubom. Po vojni je ostal na Primorskem in bil izvoljen 1919 za preds. »Slov. dramat. društva«, tj. Slov. gledališča v Trstu, ki je delovalo do požiga Narodnega doma 1920. Predvsem pa se je posvečal gospodarski organizaciji slov. življa v Italiji.

Fašistične oblasti so A. stalno nadzorovale: ob vstopu Italije v drugo svet. vojno so ga aretirali (12. 6. 1940) in konfinirali v Gradež in zatem prepeljali (oktobra 1940) v tržaške zapore v okviru preiskav za drugi tržaški proces. Marca 1941 so ga izpustili z amonicio. Ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so ga ponovno (junija 1941) aretirali in konfinirali v Isernio, kjer je ostal do nov. 1943, ko so kraj zasedli zvezniki. Odpotoval je v Egipt, kjer je zavzel odklonilno stališče do komunizma, ne iz konservatizma, temveč kot prepričan pristaš svobode, zasebne pobude in pluralistične demokracije. Junija 1945 se je vrnil v Trst in dal pobudo ter stopil na čelo porajajočega se demokratičnega gibanja Slo-

vencev na Tržaškem. Bil je 1947 soustanovitelj in nato vse do smrti preds. »Slov. demokratske zveze« za Tržaško ozemlje. V tem tretjem, najburnejšem in najzahtevnejšem obdobju je A. sodeloval pri ustanovitvi in izdajanju tednika »Demokracija«, kateremu je bil solastnik in stalen sodelavec, pri ustanovitvi »Slov. prosvetne matice«, »Slov. dobrodelnega društva« itd. A. je v tem času pogumno in vztrajno zagovarjal uresničenje in ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja kot najboljše rešitve tržaškega vprašanja, po londonskem sporazumu med Italijo in Jugoslavijo pa je kot stvaren politik sprejel novo rešitev ter se je z enako predanostjo posvetil boju za narodne pravice Slovencev v Italiji. V letih 1947-1960 ni bilo spomenice, ni bilo važnih korakov za koristi Slovencev v Italiji, pri katerih ne bi sodeloval. V tem času je objavil v »Demokraciji« cel niz tehtnih političnih člankov.

Prim.: A. Sfiligoj, Slov. demokr. zveza v Gorici, Gor. 1969, passim; Kacinova 315, 323, 427; KatG 1959, 49; KatG 1960, 29 (21. VII.) 3; D 1954 66 (12. XI.) 3; 1960 (15. I.) 15, 2 (2 čl.); Pdk 1960, 169 (15. 7) 2; JAlm 1925-30, 113; Novak 254, 395; vprašalna pola (Boris Sancin).

R. K.

ALASIA da **SOMMARIVA** fra **Gregorio** (pri krstu: Alessandro), ital. jezikoslovec in zgodovinar, r. ok. 1578 v Sommarivi del Bosco v Piemontu, u. 1626 verjetno v Rimu, iz ugledne družine. L. 1596 je stopil v domačem kraju v servitski red, študiral v Rimu, prišel 1601 z grofom Raimondom della Torre Valsassina v Devin pri Trstu, pel 1602 novo mašo in do 1612 opravljal dušno pastirstvo in vodil novo redovno naselbino v Devinu, zlasti grajenje samostana. Nato je živel v Genovi, Sommarivi in Rimu. Že zgodaj je pisal v ital., in lat. nabožne in zgodov. knjige, za Slovence pa je važen njegov *Vocabolario Italiano e Schiavo* (Udine 1607, 11 listov), po Pachernekerjevem katekizmu (izšel 1574 v Gradcu) druga slov. katoliška knjiga. Z njo je hotel pomagati tujim duhovnikom, ki so delovali med Slovenci, koristiti pa tudi slov. narodu »v stvari, ki se njega tiče«. To ni samo slovar, ampak tudi slovnica, ki obsega v italijanščini razpravo o slov. sklanjatvi, primere za spregatev vzporedno z latinskimi zgledi, svojilne prid. in glavne štev. Sledi ital.-slov. slovar (2633 besed), na koncu pa uvod v branje nedeljskega evangelija, vzorec za začetek in zaključek slov. pridige, Očenaš, Zdrava Marija, Vera, deset božjih in pet cerkvenih

VOCABOLARIO Italiano, e Schiavo.

Che contiene vna breue instructione per apprendere facilmente detta lingua Schiava, le lor ordinarie salutationi, con vn ragionamento familiare per li viandanti.

Ageiuntoui anco in fine il Pater noster, l' Ave Maria, il Credo, i Precetti di Dio, e della S. Chiesa, con alcune lodi spirituali solite a cantarsi da questi popoli nelle maggiori solennita dell'anno.

Raccolto da Fra Gregorio Alasia da Sommaripa dell'Ordine de' Servi della B. V. Maria.

IN UDINE, MDCVII.

Naslovna stran: *Vocabolario Italiano e Schiavo*

zapovedi, spovedni obrazec in pet narodni cerkvenih pesmi. Jezik je devinsko narečje, na prehodu med kraškim in goriškim. A.-jev Vocabolario je pomemben, ker je prvi odprl Italijanom vrata v slov. jezik in svet.

Prim.: F. Kidrič, A.d.S., LZ 1924, 102-110; isti, Zgod., passim; SBL I, 4-5; A. Kacin: Grammatica della lingua slovena, Ljubljana-Trst 1972 (M. Jevnikar: Prefazione, 5-6); Francec Tomšič, A.d.S., EI I, 1955, 53; D. Caccamo: A.G. DBI I, 585 (z bibl. in lit.); M. Rupel: A.d.S., Leksikon pisaca Jugoslavije I, Novi Sad 1972, 28 (z bibl. in lit.); Ivan Savli, Contributi alla conoscenza del Vocabolario Italiano e Schiavo di Alasia da Sommaripa, Roma 1961 (doktorska razprava - rkp.); Jis 1973/74, 6-7, 206-211.

Jem.

ALBRECHT Andrej, nabožni pisatelj, r. 18. nov. 1782 v Idriji, u. 20. nov. 1848 v Novem mestu. Študiral in ord. v Lj. 1805. Služboval v Semiču, na Krki, v Kranju, Dolenji vasi pri Ribnici, na Vrhniki, postal 1823 kanonik in mestni župnik v Lj., 1831 prošt v Novem mestu. V Dolenji vasi je v času najhujše francoske vojske začel na

hribu zidati novo farno cerkev blizu župnišča. V abecedni vojski se je postavil proti metelčici tako z akti (IMK 1905, 13) kakor s prakso. V goreči vnemi »da jih iztrga iz rok naroda«, je kupoval Dalmatinove Biblije in jih uničeval (ZSM 1903, 92-3), sam si pa ohranil en izvod. Napisal je: *Keršanski katoliški nauk od narpo-trebnih resnic sv. vere*, 1827, 1831² (v SBL nap-ačno: 1830), 1839³; *Keršanski katoliški nauk za odraščeno mladost*, 1828, 1835²; *Sveti Veliki teden, ali molitve in ceremonije, ki se... veliki teden opravljajo*, 1829; *Razlaganje keršanskiga katoliš-kiga Nauka*, 3 d., 1850-51. Rokopis je po A. smrti pregledal Jurij Volc. Spočetka slovenščine bolj slabo večjemu Francu Veritiju (1771-1849) je A. popravljal jezik in slog.

Prim.: Shem. in Šafarik, 42; Marn XXIII, 42; Glaser II, 171, 243-4; SBL I, 5 (Lesar); ZSS II, 1959, 56.

Brj

ALESSI Rino, ital. časnikar in pisatelj, rojen 30. apr. 1885 in umrl 1. jul. 1970 v kraju Cervia pri Ravenni. Učiteljsiše (Scuola normale) je obiskoval v Forlímpopoli skupaj z Benitom Mussolinijem. Nekaj let je poučeval, potem se je posvetil časnikarstvu. Sodeloval je predvsem v takratnih socialističnih listih (*Avanti*, *Resto del Carlino*). Od 1911 do 1916 je urejeval *Il Giornale del Mattino* v Bologni. V vojni se je bojeval kot prostovoljec na Kalvariji (Podgori) pri Gorici. Kmalu nato so ga poklicali v vojni tiskovni urad. Od nov. 1919 do 1943 je bil urednik trž. *Il Piccolo*. Od 1946 urednik *Il Giornale di Trieste*. Izdal je tudi vrsto dramskih del, ki so jih igrale vidnejše ital. gledališke skupine. Dve: *Caterina de' Medici* (prev. P. Golia) je uprizorilo lj. SNG 1941, *Il caso del dott. Hirn* (prev. D. Svetina) pa isto gled. 1942. Dalje drami *L'argine*, *La gatta*, Udine 1937. Leta 1954 je izdal v Rimu delo *Trieste viva*. Vrsta njegovih poročil s fronte ni izšla v tisku med vojno. Iz tega gradiva je l. 1966 izdal knjigo *Dall'Isonzo al Piave*, ki odkriva ozadja dogodkov na določenem odseku fronte (Kobariški poraz, itd.). Sicer pa je bil A. kot urednik *Piccola strupen* nasproti vsemu, kar je bilo slovenskega.

Prim.: Chi è? 4 ed. Roma 1957; podatki na ovoju k *Dall'Isonzo al Piave*, Milano 1966, I Record 17; Gatterer, 321, 341. *Il Piccolo*, 3. jul. 1970. Silvio Benico, *Il Piccolo di Trieste: Mezzo secolo di giornalismo*, 1931, VIII+279; Cermelj, Slovenci, 252 Repertor; Fogar 16 (Slov. izd. 82).

Brj.

ALEŠ Peter, strokovni pisatelj, dekan stolnega kapitlja v Trstu, r. 30. jun. 1786 v Vodica, u. 15. apr. 1868 v Trstu. Ordin. 2. okt. 1814; služboval je kot kaplan v Hrušici, Postojni in v Trnovem, kot vikar v Premu in zatem župnik in dekan v Jelšanah; leta 1838 je postal kanonik stolnega kapitlja v Trstu in hkrati dekan in okrožni šolski nadzornik (ogleda) za področje izven mestnega obzidja; leta 1850 je postal kapiteljski dekan. Kot vnet sadjerejec in narodnogospodarsvenik se je trudil za povzdigo in poglobitev znanja o kmetijskih rečeh med kmečkim prebivalstvom. V ta namen je tudi začel pisati narodnogospodarske članke v Novice. Na željo c. k. tržaškega namestništva je pripravil učni tekst za nedeljske šole po deželi. Knjiga *Zveden kmet ali Najpotrebniši nauki kmetijstva za nedeljske šole po deželi* je izšla v založbi c. k. Primorske zaloge šolskih bukev (tiskala je Lloydova tiskarna) 1856. V njej (na 160 straneh) obravnava vrste prsti, obdelovanje zemlje, skrb in hrambo semena, živinorejo, sadjerejo, vinogradništvo, svilarstvo, čebelarstvo. Knjiga je pisana poljudno, deloma tudi ilustirana. A-eva knjiga in Vrtovčeva Kmetijska kemija ter Vinoreja so bili tisti trije teksti, ki so jih s pridom uporabljale tudi ponavljalne šole. Bil je tudi član Ljubljanske kmetijske družbe. Zaradi zaslug zlasti za razvoj poljedelstva je bil odlikovan sprva z viteškim redom in nato komturskim križcem Franc Jožefovega reda.

Prim.: Novice 1856, 250 (sonet v počastitev A-eve sedemdesetletnice); Domovina, II, št. 17 (24. 4. 1868); ZD apr. 1868; Marn XXV, 19; Glaser III, 60, 240-1; SBL I, 6 (Lkn = Lukman); Razstava ob dvestoletnici slovenske šolske knjige, Lj. 1972, 35 (Tatjana Hojan).

Brj+R. K.

AMBROSI (AMBROZIC, AMBROSICH) Giacinto Giovanni, dvanaajsti goriški nadškof, r. 29. jan. 1887 pri Sv. Jakobu v Trstu strojniku Ivanu in Mariji Sbisà (Sbiša), u. v Thiene 26. sept. 1962. Pokopan je v goriški stolnici tik nadškofa Rudolfa Edlinga (30. sept. 1962).

Osn. š. je obiskoval v Trstu in stopil 1899 v kapucinsko semenišče v Veroni, čez tri leta v noviciat v Bassano del Grappa in tu položil redov-

ne obljube (7. maja 1903). Gimnazijo je obiskoval v kapucinskih semeniščih v Veroni in v Basanu, filozofske in bogoslovne vede v Vidmu, Padovi in Benetkah. Po slovesnih redovnih zaobljubah (8. dec. 1908) ga je beneški patriarh kard. Cavallari posvetil v mašnika (10. avg. 1909). A. je postal sprva profesor leposlovja v semenišču v Veroni, vodja licejskega študentata v Thiene in profesor filozofije v kapuc. semen. v Padovi in Vidmu; zatem definitor (svetovalec) kapucinske beneške redovne province (1919) in končno prvi definitor ter provincialni vikar (1932). Kot provincialni predstojnik (1932-1935) in vizitator je vršil pastoralne obiske v kapucinskih samostanih v Braziliji. Medtem je vodil župnijo Tomba pri Adriji (1923-37). Papež Pij XI. ga je imenoval za škofa v mestu Chioggia (13. dec. 1937). Tu je škofoval 14 let. Po smrti goriškega nadškofa Carla Margottija (31. jul. 1951) ga je Pij XII. imenoval sprva za ap. administratorja (31. jul. 1951) in zatem za rednega gor. nadškofa (28. nov. 1951). Slovesno ustoličen je bil 16. marca 1952. Nadškofijo je vodil 10 let. Papež Janez XXIII. je 15. febr. 1962 sprejel njegov odstop in ga imenoval za naslovnega škofa ankialskega. Dne 17. maja 1962 je odšel iz Gorice preko Trsta v Thiene, kjer je po komaj štirih mesecih umrl. Z geslom »Naj bodo vsi eno!« je začel svoje nadpastirsko delo: osebno svetost duhovnikov je naglašal kot »skrivnost« za uspešnost slehernega apostolata; preuredil je semenišče, posodobil šolski pouk, pospeševal poklice; na pastoralnih vizitacijah je spoznal podrobneje svoje škofljane in jih dvigal s pastirskimi pismi. Spoštoval je jezikovne in narodne pravice slov. vernikov. Bil je zato splošno priljubljen, še zlasti zaradi svoje ponižne skromnosti. V koraku s splošno prenovo, ki je nastopila na Goriškem po drugi svetovni vojni, je nadškof A. izpeljal večja obnovitvena dela: škofijskemu dvorcu je dozidal severno krilo; pospeševal je zidanje župnijskih dvoran in dal postaviti nove cerkve (Jazbine, Fossalon, Rojce, Terranova pri Isoli Morosini, Sv. Odrešenik v Tržiču, veličastni zvonik sv. Ambroža v Tržiču). Dogradil je mogočno stavbo mladinske nočitniške kolonije v Forni di Sopra v Karniji. Pod njegovo vlado so se izpeljala v škofiji važna izredna podvzetja: zgodovinska proslava 200-letnice goriške nadškofije (1952-53); razstava cerkvene umetnosti v nadškofijskem dvorcu maja 1953; vrsta dekanijskih evharističnih kongresov, ki so se zaključili z osrednjim vseškofijskim

evharističnim kongresom v Gorici (1953) ob udeležbi kard. Tisseranta; proslave »Marijinega leta« 1954 s prenašanjem kipa fatimske Matere božje po školiji. Nadškof A. je bil pravičen do slovenskih vernikov in je poznal vse njihove potrebe in zahteve. Občudoval je slovensko vernost, poštenost in lepoto slov. petja. Zahteval je, naj se v nadškofijskih uradih uporablja tudi slovenščina. V slovenskih duhovnijah so bili nastavljeni slovenski duhovniki, tako da so imeli verniki v materinščini vso duhovno oskrbo. Aprila 1962, tik pred odhodom v pokoj, je nadškof A. naslovil na slov. vernike posebno poslovilno pismo, v katerem hvali »globoke korenine slovenske vernosti«, vse vzpodbuja, naj ohranijo »zgodbo strnjenosti slov. družin«. Pod njim so goriški Slovenci doživeli tri pomembnejše dogodke: evharistični kongres v Štandreu (1953), ko je tudi nadškof spregovoril slovenski; ustanovitev dušnopastirskega središča z novo cerkvijo na Jazbinah in blagoslovitev Katoliškega doma v Gorici (febr. 1962). V duhovni oporoki je škofljanom zapisal v slovo: »Le to želim, da bi vsi poznali Kristusa in živeli v njegovi milosti!«

Prim.: LibBapt Sv. Jakoba v Trstu 1887; FoliumTerg 1938, str. 1; FoliumGor 1951-1962 in še zlasti 1965, str. 185-208; izredna izdaja Voceel 1959, št. 41; In memoriam Mons. Giacinto G. Ambrosi, Venezia 1967; KatG 1952, št. 1; 1957, št. 5 (31.1.) s sl.; 1959, 8. X; 1963, 30. IX.; 1965, št. 50; KolGMD 1953, 50; 1966, 159 s sl.; Klinec, GMD 199 200.

R. K.

AMBROŽ Frančišek OFM, varuh svetogorskega svetišča med prvo svet. vojno. Roj. 2. dec. 1874 v Šmartnem (Stražišče) pri Kranju, v frančiškanski red je vstopil 25. avg. 1894, ord. 30. okt. 1898. Bil je goreč pridigar, dober spovednik in vnet katehet. Jezikovno je bil zelo razgledan in podkovan (nemško, italijansko itd.). A. je rešil svetogorsko sliko M. b., da so jo prepeljali v Ljubljano (Šiško) Ko je bila Sv. gora tako razdejana, da ni mogel več maševati na gori, je hodil pomagat v Grgar, največ v Kostanjevico, kamor se je bil tudi dokončno preselil. Hodil pa je kljub temu na Sv. goro sproti popravljat, kar je sovražnik porušil. Bil je zgled neustrašnega človeka, pravega junaka, ki se je ves razdajal ranjencem v goriški bolnišnici usmiljenih bratov. Tu ga je raztrgala laška granata 13. apr. 1916. Pokopan je na Sv. gori. O takratnih vojnih razmerah na Goriškem je pisal v podlistek Slovenca (1916, št. 75). Njegovo junaštvo je vzbudilo

občudovanje tudi pri avstrijskih vojakih in polvelnikih (za svoje junaštvo je bil odlikovan po smrti z vitežkim križcem Franc Jožefovega reda z vojno dekoracijo); spesnili so mu na čast celo pesem.

Prim.: P.V.K. [= p. Vincencij Kunstelj], † P. Frančišek Ambrož, Cvetje 1916, 5 145-9 (s sl.); V spomin našemu rajnemu p. Frančišku, prav tam 251-252 pesem Adele Billitzer Junak Svete gore v prevodu p. Evstahija Berleca; prim. tudi dunajsko Reichspost 1916, št. 186 (pesem v nemškem izvirniku); Po smrti odlikovan, Cvetje, prav tam, str. 285; Gaberšček II, 517; prim. spominke prispevke v leposlovnih obliki Bogdana Kazaka (ps. = dr. Antona Breclja) v M 1935, na več mestih, s sl. na str. 223.

Brj.

AMBROZIČ Jozefat OFM (pri krstu: Janez), korni škof in slovenski dušni pastir v Egiptu in Sveti deželi, r. 24. avg. 1903 v Gorjah pri Bledu Vincencu in Mariji Pretnar, u. 2. dec. 1970 v Jeruzalemu. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju. Izučil se je za mizarja. Med vojaško

službo je sklenil postati duhovnik in delovati v Makedoniji. 23-leten nastopi težko pot študija: nižja gimn. v salezijanskem zavodu Foglizzo Canavese (Turin), nato v Veržeju in v Mariboru. Vstopi v frančiškanski red v Benetkah (16. sept. 1930) in dokonča licej pri frančiškanih v Padovi in Kopru. V Rimu obiskuje dve leti bogoslovje v Antonianumu (1933-35); prihlasi se kot prostovoljec za delovanje na Bližnjem vzhodu: odide v Jeruzalem, konča bogoslovne študije (1935-37) in je posv. v mačnika (18. 7. 1937). Nekaj časa slušbuje kot korar pri Božjem grobu v Jeruzalemu (1937-38) in nato odide v Egipt za dušnega pastirja primorskih deklet, ki so tamkaj služile kot kuharice, pestunje in gospodinjske pomočnice. Naseli se sprva v Aleksandriji (1938-42) in zatem pri Sv. Jožefu v Kairu (1943-62). V letih 1962-65 je župnik kairske četrti Muski in gvardijan ondotnega samostana, kateremu je priključen sloviti Biblijski zavod. Ko nevarno zbolí, mu predstojniki poverijo lažje službe v Sv. deželi: župnik v Tiberiadi ob Genezareškem jezeru (1965-70) in nekaj mesecev župnik v Betfagi na Oljski gori v Jeruzalemu.

Svoje najboljše sile je A. posvetil primorskim

Slovincem: kot dušni pastir je deloval med dekleti, ki so se po prvi vojni zlasti z Vipavskega izseljevala v Egipt, kasneje med vsemi jugoslovanskimi naseljenci. Slovenska kolonija je štela nad tisoč oseb. Ko so zavezniki po porazu Italije v zadnji vojni odpeljali na Srednji vzhod primorske fante in može, ki so jih bili fašisti vtaknili v »specialne bataljone« ali internirali na Siciliji in v Južni Italiji, je A. brž raztegnil tudi nanje svojo dušnopastirsko oskrbo. Imenovali so ga za vojnega kurata jugoslovanskih vojnihih edinic v sklopu zavezniške armade na Srednjem vzhodu.

Bil je velik poznavalec Vzhoda: stalno je brskal po arhivih koptskih samostanov v Nitri, Tebajdi, Assuanu, pri Sv. Katarini pod Sinajem in na Sinaju. Že kot bogoslovec je našel in izkopal starokrščansko podzemsko svetišče pri vasi Beit Bahur v okolici Betlehema. Slovenskim bibličistom in romarjem je bil zanesljiv vodnik po svetih krajih. V ekumenskem duhu je vzdrževal prijateljske stike s pravoslavniimi, kopti in mohamedanci.

A. je menda edini Slovenec, ki je dosegel čast »kornega škofa«, tj. najvišje odlikovanje, ki ga vzhodne Cerkve dajejo neškofoim. Sirsko-katoliški patriarh kard. Tappouni ga je imenoval za kornega škofa (10. 9. 1947) in škof M. Bakhacke mu je podelil obredni opatski blagoslov. Bil je tudi odlikovan z viteško medaljo jugoslovanske krone (1939) ter z izredno medaljo kralja Petra II. za dobrodelne zasluge (1944).

A. je objavil zgodovinske odlomke gorjanske župnije v knjigi *Gorje*, El Kahira, 1958; zbral je tudi podatke o vseh slov. redovnikih, ki so delovali v Palestini, o vseh slov. rektorjih avstroogrškega hospica in celo o vseh Slovencih, ki so kdaj romali na Sinajsko goro z namenom, da jih objavi v posebni knjigi »Slovenci v Sveti deželi«.

Prim.: KatG št. 8 20. jan. 1966 in 7. jan. 1971; Družina 1973, št. 3 (s sl.); Acta Custodiae Terrae Sanctae, S. Salvatore, genn. marzo 1971, 70; osebno dopisovanje.

R. K.

AMBROZIČ Lado, generalmajor JLA v pokoju, r. 10. marca 1908 v Čatežu. Pred vojno učitelj Bil je komandant Gubčeve brigade, komandant III. operativne cone Slovenije, 1. komandant IX. korpusa in načelnik GŠ NOV in PO Slovenije. Po vojni končal višjo vojaško akademijo JLA in opravljal vrsto dolžnosti v jugosl. vojnem le-

talstvu. V rezervno je stopil 1953. Njegovo ilegalno ime je bilo Novljan. Napisal je več obsežnih tekstov o NOV, tako: *Partizanska protiofenziva* (Lj. 1965), *Pohod štirinajste* (Lj. 1968), *Gubčeva brigada* (Lj. 1972). Odlikovanja: red partizanske zvezde, red zasluge za narod in dr.

Prim.: VE I, 1958, 122 (Miroslav Stepančič; 1970², 117; sl. v Gubčeva brigada, pass., MSE 46.

Ur.

AMBROZIČ Miroslav, telovadec in telovadni pisatelj, tisk. strokovnjak, r. 15. jul. 1885 v Kranju, u. 7. sept. 1944 v Lj. V Kranju opravil nižjo gimnazijo, a je moral nadaljnji študij zapustiti zaradi težkih socialnih razmer. Se izučil za stavca, 1911 postal tehnični vodja tiskarne E v Trstu, 1918 njen ravnatelj. Ko se je moral po vojni (1920) umakniti v Jugoslavijo, je postal ravnatelj Delniške tiskarne v Lj. Vneto sodeloval pri organiziranju Sokola. Od 1911 do 1920 načelnik trž. Sokola. Publicistično deloval v okviru sokolske organizacije (ur. sokolske koledarje, Vestnik trž. sokolske župe 1912-1914), lj. župe, sour. Vaditeljskega lista), v njena glasila pisal, samostojno v knjigah pa izdal: *Sokolski telovadni sestav*, Trst 1919 (knjiga je bila zaplenjena od Italije). Več del, ki jih je imel v rokopisu že napisana, pa je bilo uničenih ob požigu Narodnega doma v Trstu (1920), tako: *Vzgojni sestav na podlagi Tyrševe sokolske ideje* (deloma že stavljen, zgorel), *Po trnjevi poti k uspehom* (zgod. slov. sokolstva, rokopis, zgorel), *Fiziologija telesnih vaj* (prevod iz francoščine Ferd. Lagrangeja; izhajati začel v Vestniku trž. sokolske župe). Nekatera teh del kasneje spet nanovo prevedel. A. je znan tudi kot strokovni pisec na področju tiskarstva. Napisal je veliko člankov in razprav, največji uspeh pa pomeni obsežno delo *Tiskarstvo*, Lj. 1937, ki ga je izdal v samozaložbi. S prispevki o tiskarstvu je sodeloval v: Slovenski tisk (to revijo je urejal), Faktorski glasnik, Ljubljanske novice. Pisal in sodeloval je tudi na področju organiziranja slovenskega grafičnega združenja.

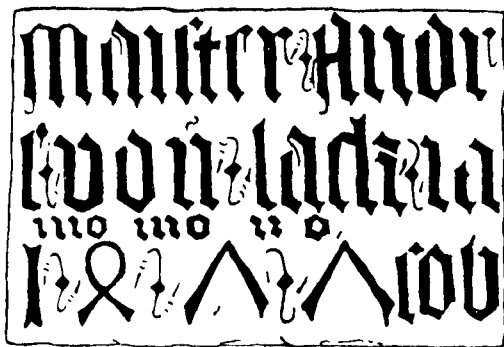
Prim.: SBL I, 11 (★ = podatki avtorja); M. A. - petdesetletnik, J 1935, 162, 3; Češkoslovaško-jugoslovanska revija 1937, 222-3 (O. B. = Oton Berkopec); Faktorski glasnik 1937, 9, 3-4 (Mč = Ivan Matičič); EJ I, 90 (J. Lr. = Janez Logar); Stoletnica grafične organizacije na Slovenskem, [Lj.] 1968, pass.; Berčič, Tiskarstvo 188 et pass., s sl. na strani 231; MSE 46.

Brj.

ANDECHS-MERAN Bertold glej **BERTOLD**, oglejski patriarh

ANDREAS Divus glej **DIVUS Andreas**

ANDREJ iz Loke (Andreas von Lack), poznogotski stavbar 2. pol. 15. stol., ki je postavil nekaj cerkva na Goriškem, Kobariskem in predvsem v Beneški Sloveniji (Brišče, 1477, Sv. Ivan v Čelč, 1477, Racchiuso pri Ahtenu, 1477; Porčinj; Ponikve, 1480, Sedlo pri Borjani, Volarje pri Tolminu). V starejši strokovni literaturi znan kot Andreas de Las (iz Loža) ali von Laas, kar je Kukuljević prevajal kot »Lošjanin«. Kasnejše strokovne raziskave so si enotne, da gre za Školjo Loko, čeprav ni bil odkrit še noben arhivalni vir, ki bi potrjeval branje napisnih plošč po gori omenjenih cerkvah. Enak klesarski znak, kakor ga je uporabljal v Landarski jami, je tudi v cerkvi sv. Brica na Volarjih in v pokopališki cerkvi v

Andrej iz Loke - Klesarski znak v Landarski jami

Sedlu pri Breginju, le da je simetrično obrnjen (desen), kar bi kazalo nanj oziroma na njegovega pomočnika Jakoba. Stil A. kaže na goriško-goronski stavbarski krog, ki prenaša srednjeevropski poznogotski sistem mrežastega in zvezdastega svoda na Kras in v Primorje. V skulpturnih elementih nadaljuje kraško klesarsko tradicijo bogato z okrasnimi in ključnimi (zaglavnimi) kamni ter konzolami, ki so pogostoma okrašeni z rastlinsko pa tudi figuralno ornamentiko.

Prim.: Kukuljević, 230; V. Steska, ZUZ 1923, 2; Ivan Gruden, Razmere, 116; F. Stelè, ZUZ 1925, 1926; SBL I, 12 (Franc Stelè); F. Stelè, Umetnost v Primorju, Lj. 1940, 101; dodaj še: E(milijan) C(eve), A. iz L., EJ I, 1955, 103; F. Stele, Umetnost v Primorju, Lj. 1960 in ELU I, Zagreb 1959, 82 (Fedora Paškvani; tu napačno pripisan članek o Beneški Sloveniji v knjigi Beneška Slovenija, Gor. 1950, Steletu, je pa Cevčev) ter novejšo literaturo, ki jo prinaša E. Cevc v: Stavbar Andrej in slikar Jernej iz Loke v Beneški Sloveniji, Loški razgledi VII/1960, 94-105; E. Cevc, Slovenska umetnost, Lj. 1966, 7; Giuseppe Marchetti, Le Chiesette votive del Friuli, Udine 1972, 11-14 et passim.

Brj.

ANDROVIĆ Ivan, hrvaški publicist, prevajalec in leksikograf, r. 15. dec. 1876 v Skradinu, u. 20. mar. 1954 v Zagrebu. Študiral na italijanski gimnaziji v Zadru, kasneje potoval po skoraj vseh evropskih in deloma tudi severnoameriških deželah, od koder je z dopisi, potopisi in drugim blagom, pisanim v hrvaščini, italijanščini, nemščini in slovenščini zalagal tedanje liste. Že kot gimnazijec se je oglasil v Prodanovi Katolički Dalmaciji, kasneje, ko se je preselil 1894 v Bgd, pa v Malih novinah. Po vrnitvi v Dalmacijo je največ objavljaval v listu Crvena Hrvatska, Narodni list, Novi list, ki ga je izdajal Supilo na Reki. L. 1905 je urejal list Hrvatska kruna. A-ov opus je raznolik. Na prvem mestu je vrsta del v hrvaščini, italijanščini in nemščini, tako *Hrvatska zemlja* (1898), *Kritička rasprava o hrišćanstvu* (1898), *Hrvati i Talijani* (1900), *Nove struje?* (1904), *La questione croata* (1903), *Das Verhältnis zwischen Kroatien und Ungarn* (1904), *Lettera aperta a S. E. Pasquale Villari* (1903), *Socializem* (1904), *Riječko pitanje prema Hrvatskoj i Ugarskoj* (1911), *Attraverso la storia dei Jugoslavi* (1914), *Die Triester Frage I, II* (1916, 1917), *Triest und seiner See- und Handelsentwicklung* (1918), *Italiani e Jugoslavi* (1919), *Beitrag zur slawisch-germanischen Kulturgemeinschaft-Kroatische Volkslieder* (1915), *Praktično i realno bogatstvo naroda i država* (1926), *Iz mojih uspomena* (1927), *Božanstvena komedija pučki izložena* [prozna priredba Dantejevega Peklal (1920), *Dizionario delle lingue italiana e slovena* (1935/36, 2 knj.), *Talijansko-hrvatski rječnik* (1938), *Rječnik engleskog i hrvatskog jezika* (1947), *Pjesma nad pjesmama* (1922). Med zadnjo (1943) vojno je s sodelovanjem Antona Kacina izdal delo *Grammatica slovena*. Morfologia - Sintassi - Esercizi - Nomenclatura - Fraseologia. II. ed. Zgoraj citirana dela so izšla v Zadru, na Sušaku, v Zagrebu, Splitu, na Duraju, v Trstu, Gorici, Milanu. Na ovitku knjige Božanstvena komedija pučki izložena je A. napisal sledeče besedilo: Djela od istog pisca o Danteju: 1. Uvod u »Božanstvenu Komediju«, 2. Blažena Djeva u Danteom Pjesmotvoru, 3. Kršćanske istine u »Božanstvenoj Komediji«, 4. »Božanstvena Komedija« ilustr. izd. s opširnim tumačem po najboljim izvorima, 5. Danteova misao, 6. Pregledne tablice »Božanstvene Komedije«. Djela istoga pisca u Collezione della letteratura jugoslava: 1. Introduzione ai canti nazionali, 2. La donna nell'arte jugoslava, 3. Kraljević Marko nei canti nazionali,

4. Kossoviada, 5. Introduzione alla letteratura jugoslava, 6. La bellezza estetica del »Serto del la Montagna«.

Prim.: HE I, 1941, 436 (P. G. = Petar Grgec); EJ I, 1955, 112 (I. E. = Ivan Esih); Kolerič-Perrot, Bibl. 1918-1945, enota 1009; Milica Cvetek-Russi, Anton Kacin, Grammatica della lingua slovena JiS 1973-74, 1/2, 60-40; Kacinova, 244.

Brj.

ANGELI Oskar, pevec, r. v Trstu. V sezoni 1903/04 je bil angažiran v lj. Operi kot prvi baritonist. Kritiki hvalijo njegovo dobro ital. pevsko šolo, bogate odrske izkušnje ter sonoren in lepo obarvan glas. Med drugim je na odru lj. Opere kreiral Jaga, Marcela, kralja Vladislava (Dalibor) in Jevgenija Onjegina.

Prim.: LZ 1903, 703; 1904, 61-2; SDL I, 26 (Peter Bedjanič).

Brj.

ANTONI Carlo, časnikar in filozof, r. 15. avg. 1896 v Senožcah, u. 3. avg. 1959 v Rimu. Irredentističnega gibanja se udeleževal že v Trstu, po izbruhu prve svetovne vojne prišel iz Pariza, kjer je študiral, v Firence in maja 1915 stopil med grenadirje in doživel plinski napad. Diplomiral iz filozofije, učil v Pulju in Neaplju. Crocejev in spočetka tudi Gentilejev učenec. Kasneje poučeval filozofijo v Messini. Od l. 1930 se je spet posvečal časnikarstvu (Resto del Carlino, La Stampa). Od 1932 do 1937 delal v Istituto di studi germanici v Rimu, kasneje je učil nemščino na padovanski univerzi in postal vedno bolj očiten antifašist. Badoglioevi vladi se je ponudil kot posrednik za pogajanja s Slovenci. Po 8. sept. 1943 se udeležil odporniškega gibanja. Bil je predsednik organizacije Comitato giuliano, ki jo je sam ustanovil (1944-48), komisar pri Istituto per le relazioni culturali con l'estero. Od 1946 poučeval v Rimu filozofijo zgodovine, od 1955 pa zgodovino moderne filozofije. Postal dopisni član Akademije dei Lincei in Accademia Peloritana. 1953 postal predsednik Zveze za svobodo kulture, za katero je sestavil tudi Manifest (1951). Prejel je več nagrad in imenovanj. Med drugim je napisal: *Il problema estetico* (1924), *Dallo storicismo alla sociologia* (1940), *La lotta contro la ragione* (1942), *Considerazioni su Hegel e Marx* (1946), *Commento a Croce* (1955), *Lo Storicismo* (1957), *La restaurazione del diritto di natura* (1959), idr. Po njem je imenovana v Trstu ulica na Vrdeli ob Lonjerski cesti, marca 1970 je bila v

ljudski knjižnici v Trstu (Biblioteca del Popolo) bio-bibliografska razstava o njem.

Prim.: DBI, 3, 507-9 (M. Biscione, z lit.); PDK 1970, 56 (7. marca), 4.

Spac.

ANTONINI Prospero Francesco, ital. zgodovinar, r. 2. febr. 1809 v Vidmu, u. 19. dec. 1884 v Firencah. Po študiju prava v Padovi je delal na sodišču v Vidmu. Ko so se marca 1848 Avstrijci umaknili čez Sočo, je A. postal član začasne vlade v Furlaniji. Ob povratku Avstrijcev je emigriral v Benetke, ker ni hotel podpisati kapitulacije. Tu pa ga je doletela še ječa, ker so mu očitali slabo obrambo mesta. Sel je potem v Firence in Rim. Ko so padle Benetke, se je vrnil, moral pa je kmalu spet emigrirati v Turin 1853. Med leti 1853 in 1866 se je odlikoval med voditelji beneške emigracije. V tem času je nastajala knjiga *Il Friuli orientale: studi*, Milano 1865, v kateri zagovarja »naravne meje Italije«, ki po njegovem vključujejo vso Istro, Tržaško, Goriško, Kanalsko dolino in ozemlje do Postojne in Logatca. Vse to z namenom, da bi Italijani lahko »branili meje pred prevelikimi zahtevami« Nemcev in Slovanov (= Slovencev). Študija je imela velik odmev v političnih krogih. Kralj Viktor Emanuel je A.-ja počastil z zlato medaljo. A. je kasneje še proučeval zgodovino svoje dežele in objavil obsežno delo *Del Friuli, ed in particolare dei trattati da cui ebbe origine la dualità politica in questa regione*, Venezia 1873. Ko je bil Videm priključen Italiji, je bil A., prvi med Furlani, imenovan za senatorja. Napisal je tudi več manjših zgodovinskih del. Delo *Del Friuli* je napisano že bolj umirjeno in bolj dokumentarno, usmerjeno le bolj v proučevanje vzhodnih meja Italije. Njegova korespondenca, ki obsega čas od 1847 do 1861, je izšla v Vidmu leta 1903. Reakcija na knjigo s slovenske strani je bila takojšnja. Novice (št. 40, 4. okt. 1865, str. 323) so pod naslovom »Avstrija, pozor!« objavile prikaz tega dela in pokazale na njeno protislovansko in tudi protiavstrijsko ost. Posebej je omenjeno, kako A. ne vidi v Gorici niti enega Slovence, pač pa 13.426 Italijanov! Tudi v naslednjem letniku Novic najdemo ostro obsodbo knjige (»... Česar je še manjkalo so dopolnile letos znane bukve "Il Friuli orientale" od Prosp. Antonini-a, ki so kuga za Gorico«, (Novice 1866, 2, str. 13), istočasno pod črto pa še zanimiv podatek: »Ravno ko to pišem, je bilo nekaj iztisov te knjige... pri Pa-

ternolli-u konfiskanih«. Delo so torej avstrijske oblasti plenile.

Prim.: A. P., Enciclopedia Treccani, III, 1949, 555 (Bindo Chiurlo); A. P., Dizionario biografico degli autori, 3, 1961, 522 z liter. (G. Comelli). A.-jeva slika objavljena v Supplemento agli Studi Goriziani, vol. VI, str. 96 (tudi v Suppl. IV, 1961).
Brj.

ANŽIC Ivanka glej **ANŽIC-KLEMENCIC Ivanka**

ANŽIC-KLEMENCIC Ivanka, urednica in časnikarka, r. 6. marca 1876 v Lj., u. 15. jan. 1960. Oče gostilnicar in cestni nadzornik. Osn. in mestno dokliško š. opravila v Lj. L. 1899 uradnica v odvetniški pisarni dr. Papeža. L. 1900 odšla v Trst urejevati žensko revijo Ska, potem ko je Marica Bartol-Nadliškova odložila njeno urejevanje. A.-K.-eva je delala tu kot tajnica Zavoda sv. Nikolaja. Publicistično in literarno je začela sodelovati v Ska še pod uredn. Bartolove. V 3. letn. je Ska prinesla njene članke o ženskem vprašanju (npr. *Socijalizem in žensko vprašanje*), pa tudi črtice (*O Božiču, Iz življenja, Matija Slibar*), kasneje pa, ko ji je bila sama urednica, je revijo polnila s članki, črticami, ocenami idr. Ska je prinašala tudi v tem času njene feministične članke. Prav tako tudi E. Pod njenim uredništvom se je Ska spremenila v napredno moderno žensko revijo, ki so ji bile cilj moderna socialna vzgoja, svoboda in ženska enakopravnost. Čeprav je bila A.-K.-eva vzgojena v naprednem duhu, ni to omajalo njene strogo konfesionalne vernosti in je kasneje postala članica Slovenske krščanske socialne zveze. Njena zasluga je, da je za sodelovanje v reviji pridobila tedanjo slovensko moderno (Cankarja), masarykovce in narodno socialno inteligenco. »Ska je razbila intimno patriarhalno idilo, razpršila omahljivost in nenačelnost ter postavila ženskemu meščanskemu gibanju močan realen temelj...« (M. Boršnik). Vendar je Ska zaradi premočne intelektualistične vsebine učinkovala hladno in nedostopno ter izgubljala naročnice. L. 1900 se je poročila z odvetniškim stenografom in časnikarjem Fr. Klemenčičem. Skupaj sta leta 1902 potovala po Istri in od tu je A.-K.-eva pisala v SN potopis po Istri. Po svoji »tržaški« dobi je skupaj z možem prešla leta 1908 k S v Ljubljano ter postala prva slovenska poklicna časnikarka. Med prvo svetovno vojno je urejala Družinsko pratiko, ljubljansko Slovenko. Sodelovala je pri Socialni misli, goriški Slovenki, ZS, Ženskem pokretu, bgd Kolu (pisala o Cankarju). Korespondenz-

blatt für den Katholischen Klerus in Oesterreich je objavil njen članek *Zena in njena cilji*, prav tako pa tudi berlinska *Die Frau* pregled ženskega gibanja v Jugoslaviji. A.-K.-eva je ur. brošuro *Zločin v Sarajevu*, ujetniško številko *Svetovne vojne* ter knjižico *Nas cesar*. Pri A.-K.-evi je našla svoje zadnje zatočišče bolna Zoška Kvedrova, njena nekdanja sodelavka iz tržaških let pri Ska.

Prim. SBL I, 461; Slovenska žena. Ured. Minka Govekarjeva, Lj. 1926, 204-8, 216-7 (Minka Govekarjeva); Pavla Hočvarjeva, I. K., ZS 1931, 65-69 (s. sl.); ista, Ob štiridesetletnici prvega našega ženskega lista, ZS 1937, 293-7; Marija Boršnik Škerlak, Slovenka. II. Pod uredništvom Ivanke Anžić Klemenčičeve, Slovenski jezik 1941, 87-101; CP II, 346-357; Marija Boršnik, Marica Bartol-Nadlišek in njena »Slovenka«, Razgl 1952, 28-34; Pavla Hočvar, Pot se vije, Trst 1969, 82 (ponat. iz PDK); S. Gregorčič, Zbrano delo 3-4; Delo 16. I. 1960; CP ZB III, Lj. 1972; ZD Kersnika, Gregorčiča.

Brj.

ANZLOVAR Ivo, pevec, r. 4. avg. 1915 v Trstu. Solopetja se je učil v času, ko je v Zgbu študiral na Visoki komercialni šoli (prof. Kostrenčičeva in Vrbanič). Prva zaposlitev je bila v zboru mrb. O (1936-37). Pel je vrsto baritonskih vlog, med njimi tudi pomembnejše, npr.: grof Luna, Amonasro, kralj Vladislav v Smetanovi O Dalibor. Istočasno pa je bil angažiran tudi v operetah. S sezono 1939-40 je prešel v Lj., kjer je interpretiral izredno veliko število srednjih in majhnih vlog, med katerimi so: Gaheki, Chansonette, Masetto. A. ima dram. obarvan glas in je tudi izredno dober kot igralec.

Prim. : SDL I, 1972, 27 (P. B. = Peter Bedjanič).

Brj.

APIH Elio, zgodovinar in javni delavec, r. 15. jun. 1922 v Trstu. Univerzitetni študij filozofije je končal v Padovi, študij moderne književnosti pa v Trstu. Je svobodni docent moderne zgodovine in je sedaj (začetek 1974) profesor na univerzi v Camerinu. A. je bil učenec zgodovinarja in politika Gaetana Salveminija (Trieste, 1957, štev. 22) in sodi v tisto novo generacijo italijanskih oz. tržaških zgodovinarjev novejšega časa (19. in 20. stol.), ki v svojih delih (nastala so predvsem po drugi svetovni vojni) revidira in nastopa zoper pretirani nacionalizem starejših zgodovinarjev. Pri svojem delu sledi smeri, ki jo je med prvimi postavil C. Schiffrer in ki ima več predstavnikov (G. Cervani, G. Fogar, E. Maseratti, T. Sala, C. Silvestri). A. se v svojih delih bavi predvsem z zgodovino Trsta in ozemlja, ki mu je Trst gospodarsko in politično središče.

Njegova pozornost je posvečena dvema zgodovinskima razdobjema: 18. in prvi polovici 19. stol. ter času od nastopa fašizma do konca druge svetovne vojne. V prvih delih se je posvečal predvsem starejšemu obdobju. V dveh zbornikih o »risorgimentu« v Trstu se je loteval historio-gralskih problemov: *Gli studi sugli avvenimenti del 1848 a Trieste* (Problemi del risorgimento triestino, Trieste 1953, str. 143-150) in *Gli studi sul settecento triestino* (Storiografia del risorgimento triestino, Trieste 1955, str. 27-33). Leta 1957 je izdal v Turinu svoje prvo samostojno delo, posvečeno tržaški zgodovini v času merkantilizma *La società triestina nel secolo XVIII* (prim. poročilo v Kroniki, VII/1959, str. 128); pri pisanju knjige so mu služili viri iz drž. arhiva v Trstu. V kasnejših razpravah je obdeloval začetke tržaškega liberalizma *Appunti sulle origini del liberalismo triestino*, v *La crisi dell'impero austriaco dopo Villafranca* (Trieste, 1961, str. 179-191), zgodovinsko sintezo tržaške luke (*La funzione emporiale di Trieste: sintesi storica*, v *La comunità Economica Europea e Paesi dell'Est* (Trieste 1967) predvsem pa zgodovino 20. stoletja. Prve krajše članke o problematiki Julijske krajine je objavil že pred tem v periodičnem tisku »Pagine istriane« (1953, štev. 13), »Trieste« (1955, štev. 5, 6, 7, 9). V zborniku »Italia del Risorgimento e mondo danubiano-balcanico« (Udine 1958) je objavil članek *Avvento del fascismo a Trieste* (str. 157-186; prim. oceno I. Juvančiča v Razprave in gradivo. Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani, štev. 3, 1963, str. 95-109). 1960 je izdal v Vidmu knjigo *Dal regime alla resistenza*. Venezia Giulia 1922-1943 (prim. ocena I. Juvančič v Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, štev. 1, 1962, str. 299-306). A. je delo označil kot »sistemizacijo zapiskov« o »problemih in dogodkih«, ki so vodili v odporiško gibanje pri Italijanih; Obravnaval je tudi razmere pri Slovencih. Tematiko je kasneje poglobil in jo obelodanil v obširni knjigi *Italia, Fascismo e antifascismo nella Venezia Giulia, 1918-1943* (Bari 1966). Knjigo je avtor označil, da je »raziskava« (prim. oceno I. Juvančiča v Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, štev. 1-2, 1968-9, str. 194-310 in D. Pahorja v PDK 1967, štev. 217, 219 in 221). 1973 je v Trstu izdal knjigo *La formazione culturale di Gian Rinaldo Carli*. Daljša razprava *Documenti sulla politica economica tedesca nella Venezia Giulia (1943-1945)* je izšla v zborniku »Fascismo, guerra, resistenza.

Lotte politiche e sociali nel Friuli-Venezia Giulia 1918-1945», Trieste 1969 (str. 361-416). A. je tudi uredil knjigo spisov G. Salveminija »Il ministro della malavita ed altri saggi«, Milano (1973) je sodeloval z referatom *Mitteleuropa e Pangermanesimo nell'Italia nord orientale*. Z različnimi prispevki je A. sodeloval tudi pri revijah *Il Ponte*, *Nuova rivista storica*, *Il movimento di liberazione in Italia*. Slovenske ocene priznavajo A. pionirske zasluge, vendar njegovo prikazovanje položaja pri Slovencih ni brez napak. A. je tudi v javnem življenju Trsta odigral vidno vlogo. 1958 je postal tajnik tržaške federacije PSI, med leti 1966-1969 je bil podsekretar federacije in od 1966 do 1968 podpredsednik tržaške pokrajinske uprave.

Prim.: Podatki Istituta regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli e Venezia Giulia v Trstu; Novak 53, 92, 231, 258, 299; Cella, 19; PDK 14. aprila 1967.

APIH-PECAR Mara, učiteljica, r. 5. dec. 1900 v Lonjerju (Trst), u. v Ljubljani za posledicami nacističnega preganjanja. Njena zadnja služba je bila v Ljutomeru. Veliko se je ukvarjala z dramatikom, posebno dobra je bila kot režiserka mladinskih iger in tudi nadarjena igralka.

Prim.: Ravbar 69.

Brij.

APOLLONIO Zvest, slikar, grafik in scenograf, r. 15. maja 1935 v Bertokih pri Kopru. Oče Karel, kmet, mati Antonija roj. Kocjančič. Osn. š. v kraju Prade pri Kopru (1942-1947) z enoletno prekinitvijo zaradi vojnih razmer. Gimnazijo je obiskoval v Kopru (1947-55), ALU v Lj. (1955-60). Specialko pri Gabrijelu Stupici (končal 1964). Od 1971 poučuje grafiko na ALU Lj., od okt. 1973 stalno nastavljen kot asistent za grafiko in slikar. Svob. umet. od 1968 do 1973. Razstave: samostojne: Koper, Piran (1960), Lj. MG (1963), Trst (Alcyone, 1964, Tribbio, 1967, Cartesius 1973), Kranj (MG 1965), Reka (JNA, 1966), Milano (Agrifoglio, 1967), Benetke (Rialto, 1967, Segno grafico, 1973), Maribor (Rotovž, 1970), Nova Gorica, Ajdovščina, 1970, Beograd (Gal. grafičnog centra, 1971), Videm (Il Ventaglio, 1971, 1973), Lj. (MG, 1971; koncert. posl., 1973), Mrb. (1974). Kolektivne: razst. jugosl. umetnosti v Pragi, Budimpešti, Havani, Mar del Plati, Hondurasu, Mehiki, New Yorku; razst. mladih jugosl. grafikov v Bgdu (trikrat), razst. jugoslov. grafike 1962-72 v Muzeju moderne umjetnosti v Bgdu, mednarodne

razst. moderne grafike v Bibionu (1967), Bianco e Nero v Aiellu (1967), Intart (Videm), Dimensions 68 (Toulouse in Videm), Jugoslov. grafični bienale v Zgbu, bienale jugoslov. risbe (1973). Njegova dela so bila tudi na razstavah slov. in jugosl. grafike v Kielu, Stockholmu, Limi (Perú). Dvakrat se je udeležil razstave Umetnost in znanstvena fantastika (Trst), Plavega saluna (Zadar, štirikrat), Srečanja likovnih umetnosti (Subotica, trikrat), razstave LPL (Bgd, dvakrat), Bienniala mladih (Reka, dvakrat), Trienala jugoslov. umetnosti (Bgd, dvakrat), Art et Perspective (Pariz, 1970), Pregled slovenske umetnosti (Verona, Vicenza, 1965), razstave Jugoslovanska umetnost (Moskva), mladih slovenskih umetnikov (Zgb, 1973). Mednarodni grafični bienali, na katerih je bil prisoten: Firenze (Palazzo Strozzi, 1969), Berlin (Intergrafik, 1970), Ljubljana (Mednarodni grafični bienale, 1971, 1973), Friederickstadt (1972). Za svoje delo in dosežke je prejel že vrsto nagrad in odlikovanj, tako: 1. nagrado za grafiko na razstavi Likovna ustvarjalnost mladih (Bgd, 1959), Prešernovo nagrado na Akademiji v Lj.; 1. nagrado ex tempore v Piranu (1966); 2. nagrado ex tempore v Piranu (1967); 1. nagrado na mednarodnem ex tempore v Repentabru (1968); 1. nagrado na prireditvi Miljska srečanja, pokal tržaške občine na razstavi Burja (1970); 1. nagrado na Ars Histriae (1971); Prešernovo nagrado za grafiko in slikarstvo (1972); srebrno medaljo v Bibionu (1972); zlato medaljo Junaki Pompejev (1973). Kot posebne izdaje so izšle naslednje mape A.-jevih del: mapa pri založbi Asterisco, Trst 1969 (uv. Carla Milica in Tullia Reggenta); 5 serigrafij v samozaložbi, Koper 1971 (uv. Aleksandra Bassina); mapa skupine AMA 1972 (uv. Zoran Kržišnik in Aleksander Bassin). Izšla je tudi cela vrsta katalogov ob samostojnih razstavah, vključen pa je tudi v kataloge skupinskih razstav. A. je izdelal več scenografij; tako za Sartrove Muhe (1961) in Zaprta vrata, Freyovo delo Feniks preveč, Golieve igre Sreče igračk, Jurček, Sneguljčica; Lorcovo Krvavo svatbo, Zupančičevo Veroniko Deseniško, Giradouxov Amfitrion 38, Kleistov Razbiti vrč, Hiengovu Lažno Ivano ter Strniševe Zabe. Na 1. Trienalu scenografije v Novem Sadu (1966) je prejel diplomu. Bogata je tudi njegova bera na polju knjižne opreme in ilustracije. Največ je opremljal knjige in revije založbe Lipa v Kopru (Magajna, Vogrič, Motley, Meersch, Gollon, Flisar, Lovce na jelene. Otok norcev, So-

krat sanja, Odvetnika za ločitve, vrsto Pesniških listov, Obala, Vestnik Lipe). Pisal je tudi občasno o problemih umetnosti, o razstavah in v polemiki branil svoje ustvarjanje. Njegova dela se nahajajo v: Instituto politénico (México City), Congress Library (Washington), Biblioteca Comunale (Milano), Albertina (Dunaj), Victoria Albert Museum (London), Bradford Art Gallery, Moderna galerija (Ljubljana), Muzej suvremene umetnosti (Beograd).

Prim.: Bori 1955, 3, 173, 162 (reprod.); Jože A. Hočvar, Beseda z umetnikom, Kaplje 1967, 6, 21-24 (s sl.); Repertoar, enota 2626; SGL I, 27 (Viktor Smolej); Kojeko 2, 23 (Mirko Juteršek); A. Bassin, Grafike Z. A., Obala 1971, 9, 44-5 (s sl.); A. Bassin, Delo 1968, št. 280 (12. okt.), 17 (s sl.); Gabriella Brussich, Messaggero del Lunedì 1971 (10. maja); R. Baldissera, Il Piccolo 1971 (5. maja); A. M., Il Piccolo 1971 (14. maja); Tovariš 1970 (20. jan.); Obala 1969, 1, 40-1 (s sl.); 1970, 3, 30-2; 4, 56-8 (s sl.); 1971, 8, 36; 10-11, 29 (s sl.); 1972, 13, 14-5 (s sl.); Srečanja 1967, 28/29 (s sl.).

Brj.

ARČON Arnold, pevec, r. 7. jul. 1905 v Bukovici pri Gorici mizarju Albertu in Zoliji Batistič. Osn. š. obiskoval v Bukovici, nato se izučil za mizarja v obrtno mizarско-zidarski š. v Renčah. Do 25. 1. je bil doma. Solopetja ga je učila prof. Golmajerjeva, doma pa je z bratom Albertom učil petje. Družil se je z Jožkom Bratužem (gl. članek) in sta skupaj pela. V Lj. je šel 1. 1930. Tu se je tri leta učil solopetja na lj. konservatoriju. Učitelja sta mu bila prof. Wistinghausnova, kasneje Mirko Pugelj. Daljšo dobo ga je učila tudi prof. Soklič-Dolenčeva. Že kmalu po začetku študija v Lj. je postal član zbora lj. O. (leta 1933), toda skoraj desetletje kasneje, v sezoni 1940-41, poje posamezne sol. vloge, vse do 1962. Že od mladosti se je A. rad žrtvoval za kulturno-prosvetno delo (pevec v zboru, solist, deloma dirigent). V Bukovici je takoj po končani vojni vodil mešani zbor, nastopal kot solist in tudi režiral. To delo je ob zaposlitvi vršil predvsem v poletnih mesecih, ko je na dopustu v Kamnjah in Vrtovinu vodil cerkveni in prosvetni zbor, nastopal in sodeloval na koncertih.

Prim.: SDL I, 28 (P. B. = Peter Bedjanič); krstne matice in ustni viri.

Brj.

ARČON Evgen, sadjar, r. 4. febr. 1908 v Volčji dragi Antonu in Rozaliji Nardin. Leta 1925 je dokončal kmetijski tečaj v Gradišcu, l. 1926-27 pa

sadjarsko-vinarsko šolo v Mariboru. Vrnil se je na Primorsko in dobil delo na kmetijskem inšpektoratu v Gor. Kasneje se je izpopolnjeval na raznih tečajih za vzgojo breskev in hrušk v Pistou v l. 1933, 1935 in 1938 (Regio osservatorio di frutticoltura). Na razne tečaje po Primorski je spremljal Verbija (Verbiča), da je slovensko tolmačil, kar je Verbi italijansko govoril. Kot kolonist se je kasneje naselil v Bistrenici (Makedonija), kjer je s sodelavci zasadil prvi plantažni breskov nasad, vendar se je zaradi nezdravega podnebja moral vrniti na Goriško, kjer je sorojakom pomagal s krajšimi tečaji za obrezovanje in varstvo nasadov. L. 1942 je bil poslan v kazenski bataljon, po kapitulaciji Italije odšel v NOV, po vojni pa skoro dve desetletji gojil in vodil največje plantažne nasade na Goriškem in v Brdih, tako na Biljenskih gričih, 1955-56 v Šempetru poskusni nasad novih vrst (sort) sadja (breskev, hrušk) in trt, ki so jih dobivali iz Italije, Francije in Amerike. Napisal je knjižico *Kako gojimo breskve*, Ljubljana 1940, pisal tudi v strokovne revije.

Prim.: France Adamič, Delež primorskih Slovencev v jugoslovanskem sadjarstvu..., Srečanja IV/1969, 20, 25; SV 1940, 80; SVV 1953, 74-5; krstne matice.

Brj.

ARIGLER Adolf, politični delavec, r. 1. okt. 1921 v Ročinju. Oče Adolf tehnik, mati Ema roj. Leban. Med vojno organizator partizanskih tehnik in tiskarn. Član preds. rep. konf. SZDL. Od 1957-1963 sekretar organ. polit. sekretariata CK ZKS, poslanec ljudske skupščine SRS 1963-9, predsednik administrativne komisije skupščine SRS. Na IV. in V. kongresu izbran za člana CK ZKS (1958-1968). Je član sekretariata volivne komisije republi. konference SZDL, član revizijske komisije ZKJ in predsednik sveta za telesno kulturo SRS. Nosilec partizanske spomenice 1941. Ilegalno ime Bodin.

Prim.: Kojeko 2, 25; Sto let grafične organizacije na Slovenskem, Lj. 1967 (gl. kazalo).

Ur.

ARKO Franc, politik, r. 21. okt. 1857 v Logatcu, u. 20. jul. 1923 na Vrhniki. Javna gospodarska, prosvetna in politična vprašanja so ga začela zanimati že v mladosti, tako je ustanovil čitalnico v Logatcu, požarno brambo in posojilnico. Svoje delovanje je kasneje po preselitvi v Postojno, prenesel v ta kraj. Tu je začel tudi s političnim delovanjem v narodno-napredni smeri.

Sodeloval je ali bil med glavnimi pobudniki za vodovod, elektrarno, meščansko šolo, javno bolnišnico, mestno hranilnico. Ker je bil tudi praktičen in vzoren živinorejec, vrtnar in čebelar, se je zanimal in pospeševal tudi te panoge. Še več, tudi v ta namen je ustanovil glasilo kmečke stranke Notranjec, ki je izhajal od 1907 do 1909, dve leti v Postojni, ostala v Lj. Bil je poslanec v deželnem zboru. Kot amater je tudi rad slikal, posebno portrete. Središče svojega delovanja, Postojno, je moral zapustiti na pritisk Italijanov.

Prim.: J 1923, 169; SBL I, 15; Plesničar, št. 577.

Bri.

ARKO Mihael, idrijski dekan, zgodovinar, deželni poslanec, r. 19. sept. 1857 v Zapotoku, župnija Sodražica, kmetu Jožetu in Ani Mihelič, u. v Idriji 29. marca 1938. Obiskoval je osn. šolo v Sodražici, gimn. in bogoslovje v Lj. Posvečen je bil kot tretjeletnik 19. sept. 1880. Na-

slednje leto imenovan za kaplana v Školji Loki (28. 9. 1881), nato v Hrenovicah pri Postojni (1885); od tam je šel v Šturje na Vipavsko (1888) za kurata in pozneje za župnika. Dne 22. avgusta 1897 je postal župnik in dekan v Idriji. Arko je bil zelo znan glasbenik cecilijanec. Petja ter igranja na klavir in orgle se je učil pod vodstvom skladatelja Antona Foersterja, tečaj za pevovodje pa je opravil na dunajskem konservatoriju. Komponiral ni, organiziral pa je pevske zборе povsod, kjer je služboval. Ko je vodil slovenska romanja v Rim (1888, 1900, 1913), je skrbel tudi za petje. Sodeloval je pri Cerkvenem glasbeniku, glasilu Cecilijanskega društva v Lj. Pred prvo vojno je bil član glasbene komisije za ljubljansko škofijo (odlok škofa Jegliča z dne 14. avg. 1913).

Delal je pri raznih katoliških organizacijah, v Idriji npr. pri prodajni zadrugi, pri posojilnici, pri Kat. delavski družbi (to je bilo prosvetno društvo). S politiko se je ukvarjal, kolikor so zahtevale razmere. Dne 19. sept. 1901 je bil izvoljen v Idriji za deželnega poslanca; zanj so glasovali tudi socialni demokrati. Potegoval se je za izboljšanje plač gozdnih delavcev in za podpravljanje mestne realke. V deželnem zboru je v teku boja za samo slovenske sejne zapisnike,

dne 21. novembra 1905 kot načelnik ustavnega oddelka predlagal, naj se potrdi samo slovenski zapisnik prejšnje seje, nemški pa ne (Slovenec, 21. novembra 1905). Deželni poslanec je bil do marca 1908. Pri novih volitvah je kandidiral, a ni bil izvoljen. Vsaj deset let (1908-1918) je bil član izvršnega odbora Slov. ljudske stranke. Zadnjič je bil poklican v Izvršni odbor 19. sept. 1917. A je ostal somišljenik dr. Sušteršiča tudi po njegovem prelomu z dr. Krekom. V Idriji je preslikal cerkev sv. Barbare, skrbel za hiralnico na Marolu, pospeševal razvoj šolstva od otroških vrtcev do realke. Bil je papeški tajni komornik, ap. protonotar, goriški častni kanonik (1930) in konzistorialni svetovalec. A je vedno pisal. Po vojni je objavljaval razne članke, posebno spomine v Našem čolniciu, v Zborniku svečenikov sv. Pavla (1926, 48; 1927, 29, 81, 100, 142, 161; 1928, 4, 23, 125, 146, 162, 181, 199 in 223), v Družini (1929, 254), v KolGMD (1930, 66). Za Jadranski almanah je prispeval članka *Idrija in njen rudnik* (1923) in *Nekdanji socialni položaj idrijskega rudnika* (1925-1930). Kmalu po prihodu v Idrijo je začel pregledovati rudniški arhiv ter sestavljati zgodovino rudnika po dokumentih, katere je našel. Teh arhivalnih virov danes ni več. Nastala je knjiga *Zgodovina Idrije* (Gorica 1931, str. XII + 252), katero so izdali idrijski farani ob Arkovi zlati maši.

Prim.: Podatki v NadškAGor; GorS 1925, 6. jun. 1927, 66 (14. sept.); ZssP 1927, 146; Arko, Idrija 1931, VII-X (s sl.); KolGMD 1929, 27 (s sl.); 1939, 53 (s sl.); 1972, 96; SBL I, 15; Istra 1938, št. 13, 3 (1. apr.); IF. Terčelj, NašC 1927, 8, 230; 9, 241-3 (s sl.); KolGM 1922, 29.

K-n

ARTAC Ivan, šolnik in prosv. delavec, r. 7. avg. 1921 v Notranjih Goricah pri Lj. Oče Jožef, železničar, mati Ivana Plestenjak. Osn. š. na Brezovici pri Lj., klas. gimn. v Lj. (1942), učiteljske kot privatist v Gor. (1946), doktorat iz polit. ved na univ. v Trstu (1957), strok. izpit za poučevanje slov. na sred. šoli (1959) in zemlj. na trg. zavedu (1971). Poučeval je na osn. š.: Kanal ob Soči (1946-47), Nabrežina (1947-48), Žavljce (1948-49), Sv. Ivan - Trst (1949-51); na sred. šolah: Rojan (1951-53), Prosek (1935-54), Dolina (1954-56), Opčine (1958-60), Dolina (1960-61), Opčine (1961-70), Dolina (1970-72), Sv. Jakob (1972 dalje). Napisal je dramska dela: *Janko in Metka*, pravljica igra po Grimmu v 4 dej. (1948 - večkrat igrana ob zaključku šole); *Pepče se ženi*, vese-

loigra iz nekdanih časov na Opčinah v 2 dej. (1968 - nagrajena na radijskem natečaju za sobotne veseloiigre 1. 1969); *Rdeča črta čez ogrado*, veseloiigra v 3 dej., zajeta iz časov, ko so razlašali zemljo za železnico (1973 - 1. nagrada PD Tabor na Opčinah). V Pastirčku sta izšli mlad. igrici *Dolgotasec* (1969) in *Marko sanja o pravljicah* (1973). Aktivno je sodeloval pri šol. prireditvah, pri oddajah Radio za šole ter režiral več iger za mladino in odrasle (Ribičič-Grbec: V kraljestvu palčkov, Artač-Grimm: Janko in Metka, Cijak: Plastika, Iznajdba, Slana voda, Artač: Pepče se ženi, Golar: Vdova Rošlinka, Nušić: Zalujoči ostali, Brenkova: Pravljica o bogatinu in zdravilnem kamnu). Od 1954-60 je bil član Radijskega odra. Sodel. je pri sestavi dveh zgod. učbenikov za sred. šole: *Zgodovina I. del* (Artač, Kodrič, Jelinčič, Rebula, Tul - Opčine 1964), *III. del* (Artač, Kodrič - Opčine 1966). Od 1963-70 je urejal ciklost. mesečnik *Leteči zmaj*, list za dijake sred. šole na Opčinah. Občasno sodeluje pri radiu in Gospodarstvu. Prejel 1. nagrado na natečaju PD Tabor.

Prim.: 20 let Radijskega odra, Trst 1966; (F. Jeza): Pogovor s prof. Ivanom Artačem, NL 1968, št. 715 (10. okt.) s sl.; Opčine so proslavile 100-letnico čitalnice, PDK 1968, št. 225 (1. okt.); M. Jevnikar: Radijske nagrade za izvirne igre, LitV 1968/69, št. 2, 54; V. Beličič: Zakaj nas je razveselila prireditev openske sred. šole S. Kosovel, Gospodarstvo 1968, št. 692 (31. maj); Janko in Metka sta razveselila otroke in odrasle, PDK 1951, št. 150 (27. jun.); Izid natečaja PD Tabor, PDK 1973, št. 151 (1. jul.).

Jem.

ASCOLI Graziadio Isala, ital, jezikoslovec, r. 16. jul. 1829 v Gorici, u. 21. jan. 1907 v Milanu. Oče Leone Flaminio, mati Eleonora Norsa. Izhaja iz bogate židovske družine trgovcev, ki se je preselila iz Srednje Italije (Marche) v Gorico. Spočetka tudi sam trgovec. Posebnih šol ni obiskoval, pač pa se je veliko družil s hebraistom Samuelom Davidom Luzzattom in njegovim sinom, semitistom in strokovnjakom za sanskrt. V ne najmanjši meri pa je na njegovo vzgojo in oblikovanje vplivala goriška sredina, se pravi tisto sozvočje italijanskega, furlanskega, nemškega in slovenskega življa in posameznih učenih mož, pripadnikov teh narodnosti, s katerimi je lahko vsakodnevno občeval. Življenjska pot ga je 1861 vodila v Milan, kjer je potem več kot tri desetletja poučeval na tamkajšnji »Accademia scientifico-letteraria« primerjalno gramatiko in vzhod-

ne jezike, vse do 1896, ko je suplenco svojega poučevanja prepustil Claudiu Giacominu zaradi prevelike zaposlenosti z dolžnostmi senatorja (imenovan 1889). Znanstveniki vsega sveta so ga 1899 izvolili za predsednika kongresa orientalistov in ob tej priložnosti izdali zbornik jezikoslovnih prispevkov (*Miscellanea*) ob 40-letnici njegovega poučevanja in 70-letnici rojstva. V pokoj je stopil jun. 1902. Kot jezikoslovec se je, star komaj 17 let, prvič oglasil s spisom *Sull'idioma frutano e sulla sua affinità colla lingua valacca. Schizzo storico-filologico*, Udine 1846. Devetnajstleten je objavil ob priliki političnih dogajanj delo *Gorizia italiana, tollerante, concorde. Verità e speranze dell'Austria del 1848*. Leta 1851 je publiciral svojevrstno delo *Pasitelegrafia* (predlog univerzalnega sistema za priključitev na električni telegraf). V svojem *Diarnu*, ki je bil le deloma objavljen, je zapisoval tudi svoje načrte, ki so bili že takrat izredno obsežni. Tako si je v posebnih potopisnih zapiskih (*Note letterario-artistiche minori durante il viaggio nella Venezia, nella Lombardia, nel Piemonte, nella Liguria, nel Parmigiano, Modenese e Pontificio. Maggio-giugno 1852*) zabeležil tudi načrt ustanovitve in izdajanja posebne revije, ki bi obravnavala probleme sanskrskega jezika. Od vseh teh načrtov sta najprej zagledala beli dan dva snopiča dela *Studi orientali e linguistici I-III*, Gor. 1854, 1855, komentar in prevod indijskih tekstov, pripomb na semitske probleme in italij. ter občo evropsko dialektologijo. Posebno je spremljal delo nemških jezikoslovcev, ki so ga tudi imenovali za svojega člana (*Orientalische Gesellschaft, Halle*). Pred svojimi glavnimi deli je objavil: *Documenti orientali riguardanti l'Italia* (Arch. stor. ital., 1859), *Intorno ai recenti studi diretti a dimostrare il semitismo nella lingua etrusca* (*Studi orientali e linguistici*, 1860), *Über Banu'l asfar* (*Zeitschrift der deutschen morgenl. Gesellsch.*, 1860). Resnično in pravo odkritje A.-jeve veličine pa so prinesli *Studj critici*, Gor. 1861. V obdobju 1862 do 1866 se je predvsem posvečal etimologiji, fonetiki, razlagi različnih pojavov v iranščini. To gradivo je objavljaval v nemških revijah, pa tudi v *Rendiconti dell'Istituto lombardo*. Dvoje poglavij ga je posebno zanimalo v tej dobi: ciganščina (*Zigeunerische*, Halle 1865) in novindijščina ter arijsko-semitski problemi (*Studj ario-semitici*, v *Memorie dell'Istituto lombardo di scienze e lettere*, 1865). V njih skuša prikazati skupni izvor indoevropskih in semitskih jezikov. Od

1867 do 1870 se še vedno posveča problemom lingvistike, predvsem področju indoevropske fonetike. Te študije objavlja v Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung ter v Rivista orientale. Samostojno pa izidejo njegovi *Corsi di glottologia*. Iz leta 1873 je prva knjiga revije *Archivio glottologico italiano*, ki jo je A. urejeval do XV. zv. (1899-01). Dva zvezka te revije (V. in VI.) se ukvarjata s keltščino. Zatem je izšel drugi zvezek *Studi critici* (Torino, 1877). Leta 1880 je objavil razpravo *Iscrizioni inedite o mal note greche, latine, ebraiche di antichi sepolcrici giudaici del Napolitano*, ki jo je pripravil kot predavanje za IV. kongres orientalistov v Firencah 1878. Za Encyclopaedia Britannica je prispeval članek *L'Italia dialettale*. Zanimiv, četudi ne ostvarjen, je predlog, nai bi ob popisu italijanskega prebivalstva 1891 bilo vneseno v vprašalne pole tudi vprašanje o krajevnih imenih. Razmerje A. do Slovencev in slovenščine ponazorjuje zveze, ki jih je imel s slavistom Brunom Gujonom iz Špetra v Benečiji, ki ga je predlagal za profesorja srbskega jezika na orientalnem institutu v Neaplju; s Štefanom Kociančičem (medsebojna izposoja knjig, tudi kak dopis med njima), dopisovanje z Miklošičem, predavanje v Gor. 1861, v katerem je pozitivno govoril o slovenščini, Slovencih in slovanskih jezikih. V svojem delu *Saggi ladini*, v katerem obravnava romanske govore na območju Severnega Jadrana (ladinščino, furlanščino, tržaščino), je odkril dva posebno stara romanska jezika: prvega v Dalmaciji («dalmatico» z veljotskim ali krškim govorom («veglioto»), drugega pa v Istri («istrioto» - istroromanščina). To odkritje je zelo pomembno za zgodovino hrvaškega jezika, ker prav iz teh dveh jezikov izvira veliko število izposojenk in toponimov. S svojimi razpravami je A. položil temelje ital. jezikoslovju in mu začetel smer ter postal učitelj ital. romanistov obeh smeri: neolingvistov in neogramatikov, čeprav se je sam bolj nagibal k neolingvistom. A. je predložil pokrajinska naziva Venezia Tridentina in Venezia Giulia. A. je bil eden največjih ital. in svetovnih jezikoslovcev sploh. V Gor. je po A.-ju imenovana ulica (pri cerkvi sv. Ivana), tu je rojstna hiša s spom. ploščo. A. ima tudi v Ljudskem vrtu doprsní kip v bronu.

Prim.: Enciclopedia Treccani I, Roma 1929, 1949² (Pier Gabriele Goidànich) s sl.: Dizionario biografico degli italiani, 4, Roma 1962, 380-4 (Tristano Bolelli), z bogato liter. Tej dodaj še: Novice 1861, št. 12, str. 98; A. de Gubernatis, Dic-

tionnaire International des Ecrivains du jour 1891; Gabršček I, 54; Hrvatska enciklopedija I, Zgb 1941, 660 (M. D-ić = Mirko Deanović); (Ludvik Zoržut: I Slaven Gorican, Soča II/1948, 44, 5. s. sl.; H. Spekonja, Rod za mejo, str. 59; Arturo Cronia, Un inedito dizionario sloveno-tedesco di Stefano Kociančič, StudG XIV/1954, 17-30; A.G.I., EJ I, Zgb 1955, 218-9 Mirko Deanović (popravi mesec rojstva!); Guido Manzini, Attualità di Ascoli, v StudG XXI/1957, 52-73 (s. sl.); XXXIII/1958, 13, Paolo Rezzi, Gli interessi slavistici di G. I. Ascoli, v Studi Goriziani XXXII/1962, 10-112; Anstatični ponatis A.-jevega dela: Gorizia italiana, tollerante, concorde... Gor. 1848 (izd. v Gor. 1964), ko je ob 6-8. dec. 1964 zboroval v Vidmu Terzo Congresso Nazionale di Storia del Giornalismo; Branko Marušič, Il Friuli Goriziano nelle opere di Stefan Kociančič, v Atti del Congresso Nazionale di Linguistica e Tradizioni Popolari, 1969 (tudi separat); Novak 17; G. Pitacco, FoJ 1910, 45-9, 57-9, 101-4.

Bri.

ATTEMS, ena najuglednejših goriških plemiških rodbin, izhaja po ugotovitvah resnih zgodovinarjev iz znane družine nemških grofov Montfort iz Kostance. Ime samo je vezano na grad Attems (danes: Attimis, Ahten pri Nemah), ki se prvič omenja leta 1106. Salzburški škof Bertold Mosburški je tedaj daroval svoj del gradu Attems sorodniku Konradu. Pozneje je grad postal last oglejskega patriarha Ulrika II., ta pa ga je 1170 daroval bratoma Henriku in Arbonu Montfort (s pravico mejne grofije) Rubeis trdi, da je isti patriarh drugo polovico Ahtena daroval štajerski družini Perneck (Barnegg²), imenovani »Orso«. V Ahtenu se pojavita dve rodbini, ki skupno posedujeta lastnino in sta članici furlanskega parlamenta: rodbina Attems-Orso (grb: črni medved na srebrnem polju) in Attems-Tridente (grb: srebrno trizobje na rdečem polju). Prva se je razširila po ozemlju beneške republike; druga, ki je proglašala Henrika Montforta za svojega početnika, po Furlaniji in po Avstrijskem: razdelila se je v videmsko, čedadsko in goriško vejo. Friderik Attems se je namreč 1473. preselil v Gorico in njegova sinova sta bila začetnika še drugih dveh podvej: sin Hieronim svetokriške veje (Heiligenkruez, di S. Croce) in sin Ulvin Volkang petzensteinške (von Petzenstein. Peč pri Mirnu, grofje pečanski). Obe veji sta se pozneje razdelili na več stranskih vej in se razširili po Avstrijskem in po Nemiškem. Stevilni Attemsi so se odlikovali kot visoki državni uradniki, dvorni svetovalci, deželni oblastniki, generali, cerkveni dostojanstveniki. Glavni predstavniki goriške veje: **Friderik Attems**, r. leta 1447, se je 1473 preselil

v Gorico in prevzel službo notarja in kanclerja pod goriškim grofom. Cesar Maksimilijan ga je 1517 imenoval za vladnega svetovalca in ga povabil v Graz. **Hieronim Attems** (u. 1556) je nasledil očeta Friderika v službi kanclerja pod zadnjim goriškim grofom Leonhardom in kasneje pod cesarjem Maksimilijanom. V odsotnosti glavarja grofa Ortenburškega je kot namestnik upravljal grofijo in se izkazal kot cesarjev delegat pri pogajanjih z Benečani v Tridentu (1533). Leta 1540 je podaril vrh Skalnice stavbišče za postavitev Marijine božjepotne cerkve na Sv. gori. Hieronimov sin **Adam Jakob** je kot jurist uredil goriške konstitucije in vnuk **Herman** (1564-1611) je odkupil od grofa Henrika Matije Thurna (1605) grad in gospostvo Sv. Križ na Vipavskem. Nadvojvoda Karel ga je tedaj povzdignil v stan barona (Herman lib. bar. de Attems, Dominus Sanctae Crucis), da si je mogel uradno privzeti vzdevek »Svetokriški«. Postal je tudi dvorni svetnik v Grazu. Hermanov sin **Friderik Ivan** je dal zgraditi 1634 v Sv. Križu kapucinski samostan in dozdati lepo cerkev (1643). Attemsji so obnovili svetokriški grad (1740), dobili sodno oblast nad vso okolico včevši črniško župnijo in tako vtisnili poseben pečat mestu in celi srednji Vipavski dolini (grad je bil porušen leta 1864). Friderikov drugorojenec **Ulvin-Volfgang** velja za začetnika veje Attems-Petzenstein. Ta naslov je 1580. podelil nadvojvoda Karel njegovemu sinu Andreju. Baroni »Petzenstein« (pečanski) so zagospodovali nad Podgoro — tu so si sezidali dvorec z obsežnimi vrtovi in sadovnjaki in dobili od cesarja Ferdinanda sodno oblast (1626) — nad Ločnikom, Vipolžmi, Spodnjim Cerovim, Jazbinami. Med najbolj odlične člane rodbine Attems-Petzenstein sodijo: Karel Mihael, Sigismund in Ludvik. **Karel Mihael Attems** je l. 1752 postal prvi goriški nadškof in 1766 knez sv. rimskega cesarstva. **Sigismund** (1708-1758) je bil dvorni tajni svetnik, glavarjev namestnik in predsednik sodišča v Gorici; dal je zgraditi Attemsovo palačo v Gorici (1740) in poletni dvorec v Podgori (sezidan 1748 in porušen med prvo vojno 1917); bil je v stikih z vidnejšimi literarnimi ustvarjalci takratne dobe (Metastasio), član goriške arkadije »Arcadi Romano-Sonziaci«; pustil je v rokopisu zgodovino oglejskega patriarhata in goriške grofije ter pomagal p. Rubeisu pri sestavi zgodovinskega dela »Rerum Foroiulensium«. **Ludvik** se je odlikoval v vojaškem življenju. Številni člani Attemsove rodbine so po-

stali cerkveni dostojanstveniki; med štirimi škofi slovi ljubljanski škof Ernest Attems (1743-1757), ki je dal sezidati cerkev in škofovsko palačo v Gornjem gradu in grad v Goričanah. Za Slovence je pomemben tudi grof **Henrik Attems**, nekdanji deželni predsednik v Lj., ki je marca 1901 iz Celja prišel v Gorico kot vodja okrajnega glavarstva. Udeleževal se je slov. prireditvev, ob začetnih zasedanjih gor. dež. zbora je kot vladni komisar pozdravljal tudi v slovenščini (21. septembra 1904). Junija 1911 je bil imenovan za podpredsednika pri namestništvu v Trstu. Plemiška rodbina Attems je posegala s svojim vplivom v življenje slovenskega človeka na Goriškem, saj je poleg svojih gospostev v Sv. Križu, Podgori, Ločniku, Spodnjem Cerovem, Vipolžah in na Jazbinah imela sodno pristojnost tudi v Bovcu in Doberdolu ter posestva v Krminu, Gargarju, Prvačini in na Gradišču. V gor. pokr. arh. v Attemsovi palači sta ohranjeni dve olji na platnu z rodovnima drevosoma rodbine A., delo neznanega avtorja iz okoli 1700.

Prim.: G. Guelmi, Storia genealogico-cronologica degli Attems austriaci, Gorizia 1783; E. Attems, I castelli e la famiglia d'Attems, Udine 1892; A. Jacobi, Degli Attems austriaci, L'eco del Litorale, 4 luglio 1917; F. Ilwolf, Die Grafen von Attems Freiherren von Heiligenkreuz in ihrem Wirken für Steiermark, Graz 1867. M. V. Attems-Pallavicino, Il vero autore della »Storia degli Attems austriaci«, Gorizia 1930; E. Attems, Gli ecclesiastici di Casa d'Attems, Udine 1907; C. L. Bozzi, Un nobiluomo goriziano del '700, Gorizia 1930; R. M. Cossar, Lettere erudite di Sigismondo d'Attems, Gorizia 1960; M. V. Pallavicino-Attems, Ministoria della famiglia Attems, 1970; Czoernig 1969, str. 553-57; Morelli, III, 285-258; IV, 301 Gruden, V., 962; Stanko Stanič, Zgodovinske drobtinice iz Podgore, Gor. 1927, str. 7; Klinec, Marija, str. 60, 70; Gabršček II, 5, 72, 361; Prim. list 1911, 26 (28. 6. 1911); Marjana Cimperman-Lipoglavšek, Iluzionistične poslikave gradov v lasti rodbine Attems na Slovenskem Štajerskem (z rodovnikom veje Attems-Heiligenkreuz), ZUZ, N. v. IX, 1972, str. 51-76.

Češč.

ATTEMS grof Karel Mihael, prvi goriški knezo-nadškof in metropolit, r. 1. jul. 1711 v Gor. grofu Ivanu Francu in grofici Elizabeti Coronini-Cronberg, u. 8. febr. 1774 v Gor. in pokopan sprva v cerkvi sv. Karla in kasneje (1788) v stolnici. Po začetni vzgoji in izobra-

zbi v družini ga je oče grof Ivan Franc poslal v Gradec (leta 1726), da bi se izpopolnil v nemškem jeziku, in čez dve leti v Modeno v srednje šole. Bogoslovne vede je študiral v Rimu kot gojenec Germanika (1732-37) ter doktoriral iz bogoslovja na »Akademiji sv. Modrosti« (Accademia S. Sapientiae). V Rimu si je znal pridobiti naklonjenost raznih cerkvenih dostojanstvenikov in zlasti kardinala Jožefa Imperialija, ki mu je od papeža Klementa XII. izposloval proštijo v Bettbrunnu na Bavarskem (1735) in pozneje mesto kanonika zakladnika pri stolnem kapitlju v Bazlu v Švici (1745).

Papež Benedikt XIV. je sporazumno s cesarico Marijo Terezijo ustanovil v Gor. apostolski vikariat (17. febr. 1750), ki je obsegal vse ozemlje oglejskega patriarhata »a parte imperii«, tj. ozemlje, vključeno v avstrijsko monarhijo, in imenoval A. za apostolskega vikarja in naslovnega škofa mesta Menito (27. jun. 1750) in brž zatem mesta Pergama v Mali Aziji (10. jul. 1750). A. se je iz Bazla takoj vrnil na Primorsko. V Lj. je bil posvečen v škofa (24. avg. 1750) in teden pozneje je nastopil službo v Gor. (30. avg. 1750). Papež je z bulo »Iniuncta Nobis« ukinil oglejski patriarhat (6. jul. 1751), ustanovil goriško nadškofijo (18. apr. 1752) in imenoval dotakratnega vikarja Attemsa za prvega goriškega nadškofa in metropolita (12. apr. 1752). Novi vladika je bil 30. jul. 1752 slovesno ustoličen. Goriška škofija je bila zelo prostrana: obsegala je znaten del Primorske, Kranjsko (z izjemo ozkega ozemlja ljubljanske škofije), Koroško in dober del Štajerske (15.000 km²); razdeljena je bila na 11 arhidiaconatov, 69 dekanatov in okoli 475 duhovnij. Goriškemu metropolitu so bili podrejeni škofje sufragani v mestih Trident, Trst, Pičen in Como.

Papež Benedikt XIV. je dal nadškofu A. zelo široka pooblastila, podobna onim, ki jih je imel takratni salzburški nadškof kot nemški primas. Nadškof je stal pred izredno težkimi nalogami: nad 250 let niso oglejski patriarhi stopili na avstrijski del oglejskega patriarhata, zato je bilo versko, pravno in družbeno življenje duhovnikov in vernikov hudo pomanjkljivo, red in cerkvena disciplina v razsulu. A. je po posebnem papeževem naročilu še kot ap. vikar začel s kanoničnimi vizitacijami. Trikrat je prehodil vso škofijo, prežledal vse župnije, samostane, ustanove; zaslišal duhovnike, cerkvene ključarje, zastopnike mest, trgov in vasi. Zapisniki teh kanoničnih vi-

zitacij so dragocen zgodovinski vir. Ko je papež prejel Attemsovo poročilo o načinu in uspehih prve škofijske vizitacije, je bil tega tako vesel, da je sklenil nasvetovati cesarici Mariji Tereziji, naj Attemsov način izvedbe kanonične vizitacije služi za vzorec vsem ostalim avstrijskim škofom. Brž po prvi vizitaciji je začel z vrsto važnih pobud in preureditev: ustanovil je nad 40 novih župnij, kuracij in vikariatov; premestil je številne duhovnike, poživil skrb za duhovniške poklice in odprl v Gor. bogoslovno semenišče (8. decembre 1757); v samem nadškofijskem dvorcu je odprl prvo tiskarno v Gorici (1754), da je pod vodstvom Josipa Tommasinija, ki je prišel iz Benetk, tiskala nadškofove odloke, pastirska pisma, molitvenike, katekizme itd.

V nadškofiji so živeli verniki različnih narodnosti, jezikov, običajev, navad in krajevnih zakonodaj. Da bi vse povezal v enotno škofijsko skupnost z isto cerkveno zakonodajo, je sklical pokrajinski cerkveni zbor (škofijsko in provincialno sinodo, 1757), ki se je po dolgi pripravi vršil v goriški stolni cerkvi (15.-18. okt. 1768). Sinode so se udeležili škofje-sufragani, z izjemo tridentinskega, opatje, zastopniki kapitljev, arhidiaconi, dekani, župniki, skupno kakih 300 oseb. Izglasovanih je bilo 45 sinodalnih odlokov, ki so postali dejanska osnova vsemu verskemu življenju, čeprav niso bili zaradi težav na dunajskem dvoru in pri Sv. sedežu uradno objavljeni in razglašeni. Večina konstitucij je bila kasneje objavljena v letopisih goriške nadškofije (*Status loc. et personalis* 1847-67).

A. je dal sezidati v škofiji več novih cerkva, med njimi cerkev sv. Karla tik bogoslovnega semenišča v Gor.; posvetil je številne cerkve, tako sv. Ignacija v Gor. (26. 2. 1767), kapele, oltarje, zvonove. Bil je socialno zelo čuteč: podpiral je bolnišnice, mestne in podeželske reveže in organiziral v letu lakote 1764 široko podporno dejavnost, tako da je zgodovinar Morelli zapisal: »Gorica ni poslej nikoli več videla bolj blestečih primerov ljubezni in usmiljenja do revežev.« V lastni hiši je ustanovil posojilnico in zastavialnico (*Monte di pietà*, 1753) in s tem rešil nešteto ljudi pred oderuhi in izjemalci.

A. se je odlikoval no izobrazbi, srčni plemenitosti in nadnastirski vnemi. Sam nanež Benedikt XIV. ga je hvalil, da je »v apostolski službi pristen naslednik apostolov«. Obvladal je vse deželne jezike: no slovenskih krajih je pridigoval slovenski in se z vsakomer razgovarjal v njego-

vi materinščini. Osnutki njegovih slovensko zastavljenih pridig so dokument verske, jezikovne in kulturne višine tedanjih Slovencev. Poudarjal je, naj se vsa dušna oskrba vrši »lingua vernacula«, v ljudskem jeziku. Med svoje najožje sodelavce je pritegnil sposobnejše duhovnike slovenskega rodu, tako: generalne vikarje Petra Adama Supančiča iz Biljane, Ivana Friderika Matka, bivšega župnika v Bovcu, Franca Ks. Galičiča iz Sv. Križa na Vipavskem; vse ravnatelje bogoslovnega semenišča: Martina Jabacina (1757-61), Jožefa Križmana iz Rihemberka (1761-71), Jožefa Kompara iz Lokavca (1771-76), Jurija Polanca iz Cerkna (1776-83). A. je bil velik pobudnik za zedinjenje katoliške in pravoslavne Cerkve: navezal je stike z grofom Woroncovicom, velikim kanclerjem na carskem dvoru; ponovno je pisal Mariji Tereziji o nujnosti verskega zedinjenja, papežu Klementu XIII. in Klementu XIV. ter raznim pravoslavnim škofom in teologom. Marija Terezija je A. zelo cenila: pisala mu je več pisem in mu darovala večje zneske za podporo revežem ter ustanovam. Imenovala ga je za ožjega dvornega svetovalca (1752) ter podelila njemu in vsem njegovim naslednikom naslov »knez sv. rimskega cesarstva« (7. 5. 1766).

Goriška nadškofija je pod A. doživela svojo zlato dobo: po ozemeljski razsežnosti, po posrečeno izvedenih cerkvenopravnih strukturah in še zlasti po uspeli prenovi vsega cerkvenega, verskega in nramnega življenja. Cesar Jožef II. je v času razsvetljenstva in jurisdikcionalizma škofijo sicer zatrl, toda zgodovinska navezanost na versko in kulturno središče v Gorici, spomin na velikega nadškofa Attemsja in stvarne verske po-

trebe so gor. nadškofijo, dasi s skróčenim ozemljem, ponovno priklicale v življenje.

Attemsovi objavljeni spisi: govor ob prenesu relikvij v goriško stolnico *Homilia in translatione S. Reliquiarum*, Goritiae 1756 (tudi v Škofijskem letopisu 1846, XV-XVII); *Officia propria Sanctorum*, Goritiae 1759; zadnje pastirsko pismo *Attemsova duhovna oporoka* (Kociančič, *Historia Archid.* 81-87); slovenska cerkvena govor: *Na praznik Karmelske Matere božje na Kapeli* (R. Klinec, Marija v zgodovini Goriške, Gorica 1955, 72-74) in *Na praznik Marijinega Imena v Kanalu* (ZD 1853, 107, 110); *Una predica in friulano* (Ce Fastu? Udine 1964, n. 1-6).

Prim.: Dokumenti in arhivalije v NadškAGor in semeniški knjižnici v Gor.; StatusGor: 1841, 11; 1842, 11; 1843, VIII in XVI-XIX; 1844, X; 1845, 15; 1846, VIII in XV; Angelico da Sassuolo, *Saggio di Panegirici, orazioni funebri ed accademiche di alcuni celebri oratori cappuccini*, Trento 1777, 247-53; F. A. Bisiach, *Le origini della stampa a Gorizia*, Gorizia 1937; C. Bozzi, *Il Monte di pietà e la Cassa di Risparmio di Gorizia*, Gorizia 1967; Claricini, 345, 349, 353, 386; Czernig, 1969, 768; Della Bona, passim; Ivan Gruden, VI, 966; Guelmi, *Storia genealogica-cronologica degli Attems Austriaci*, Gorizia 1783; Kociančič, *Historia Semin.*, 4; Kociančič, *Historia Archid.*, 69; G. Manzini, *L'arte della stampa a Gorizia nel sec. XVIII*, StudG 1953, 85-105; C. Morelli, III, passim; Paschini, III, 285; F. Seneca, *La fine del Patriarcato Aquileiese*, Miscellanea di Studi e Memorie, IX, parte II, Venezia 1954, 50; F. Spessot, *L'erezione di un Seminario »a parte imperii« v Aquileia Nostra* 1938, 3-20; Zgodovina goriške nadškofije, Gor. 1951, 37; Alessandra Militello, Carlo Michele Attems, primo Arciv. di Gorizia, Trieste 1972/73 (diplomska naloga).

R. K.

B

BAAR Adolf, klasični filolog, profesor, bibliotekar, r. 1846 v Moravski Ostravi, profesor od 1871, kasneje prišel v Gorico kot profesor za grščino in latinščino. Bil je večkrat razrednik v 7. in 8. razr. Poleg profesorske službe je brezplačno opravljal delo v gor. študij. knjiž.; bil je tudi nekak neplačan upravnik. Zavoljo tega je imel večkrat večmesečne študijske dopuste. Bil je svojevrstna osebnost, ki je Goričanom, poseb-

no pa študentom, ostala močno vtisnjena v spominu. Ciril Munih nam je ohranil dogodek, ki mu ga je pripovedoval prof. Josip Ivančič: »Zadnji v vsej vrsti za pesnikom [Gregorčičem] je šel, poleti in pozimi čez nos in ušesa v plašč zavil, suhi dolgočasec, stari knjižničar, profesor Baar. Bil je Nemec po rodu; ni bil nadut, le ves navdušen preko meje v stare klasike, ki so mu bili namen in cilj življenja. Malo je znano, da je

prav on prevedel Gregorčičevo Soči v klasično latinščino in grščino: *Ad Sontium in Pros Sontion* « (Ciril Munih, Nekaj spominov na Gregorčiča, *OrgVestnik CMD* 1956, 10/12, 300). B. je bil torej tisti Anonymus, ki je podpisan kot prevajalec Gregorčičeve ode v latinščino. Ta latinski prevod je izšel kar petkrat: prvič v enolistnem tisku, ki ga je treba postaviti v leto 1906 (gl. brošuro Gregorčičeva rojstna hiša citirano pod *Prim.*), potem v listu Gorica (22. jan. 1907), nato v LZ (1907 str. 126-127) in v DS (1907 str. 188-189) ter končno v posebni knjižici skupaj z grškim prevodom *Pros Sontion - Ad Sontium*. Carmen Simonis Gregorčič, metro Alcaico conversum ab Anonymo. Sumptibus auctoris. Goritiae, 1909. Typis Seitz. 8° str. 11). V marcu 1919 so goriški begunci ta prevod ponatisnili v posebni spomenici, katero so izročili angleškemu kardinalu Francisu Bourneju, ki je potoval skozi Ljubljano. O obeh prevodih, grškem in latinskem, posebej pa o grškem, se je »izjavil jako laskavo prof. dr. Wecklein, rektor Maksimilijanovega gimnazija v Monakovem in prva avtoriteta, kar se tiče znanja klasične grščine.« (LZ 1909, 58). V Jahresbericht goriške gimnazije za 1887 je B. prispeval študijo *Sprichwörter und Sentenzen aus den griechischen Idyllendichtern* (str. 3-41). Izdal da je še: *Lucianea*. Von A. B. Goerz, F. Wokulat, t. Paternolli, 1884, 31 str.; *Païnyia anonima. Sine nomine lusus*. Brez kraja in letnice (11 str.), kasneje pa ponatisnjeno kot Editio altera, Goritiae, I(van) Logar, 1909, 24 str.

Prim.: Jber des k.k. Staats-gymnasiums in Görz (razni letniki); LZ 1907, 2, 126-7; DS 1907, 188-189; Simon Gregorčič, Izbrane pesmi, uredil Ivan Pregelj, Celje 1934, 22; France Dobrovoljc, Goriški slavček v tujih logih, LdTd 1950, 205, 13; Marijan Brečelj, Da kip njegov vam bi podal, raztresene sem ude zbral... ne vseh. Osnutek Gregorčičeve bibliografije, v: Gregorčičeva rojstna hiša na Vrsnem, 1966, 23-4; Jahrbuch des höheren Unterrichtwesens in Österreich XX, 1907, 165.

Brj.

BABIČ Branko, politični delavec, r. 18. okt. 1912 v Dolini pri Trstu. Oče Ivan, gostilničar, mati Marija Bolle. Zaradi svojega protifašističnega dela preganjan, je 1930 emigriral v Jugoslavijo. Delal je kot organizacijski sekretar Ob!K KPI v Mrbu (od 1937) in Banjaluki. V NOB od 1941, do 1942 sekretar okrožnega komiteja KPI za Kozaro, od 1943 do konca vojne sekretar PK KPS za Slovensko Primorje, od maja 1946 do septembra 1947 sekretar CK KP Julijske krajine, do oktobra

1952 sekretar CK KP STO, kasneje član glavnega odbora SZDL, CK ZKS in republiški ljudski poslanec (1952-67). Predsednik komisije za mednarodne zveze pri republiškem svetu SRS (od 1964). Bil je predsednik ZKPO, član glavnega odbora slovenskih sindikatov. Nekaj več kot eno leto je bil glavni urednik PDK. Je nosilec »Partizanske spomenice 1941«, reda zaslug za narod z zlatim vencem, reda bratstva in enotnosti z zlatim vencem in drugih odlikovanj.

Prim.: EJ I, 259; Kojeko 2, 35; Stanislav Renko, B. B. - Vlado, človek z bojišč za narodno in socialno svobodo. JKol 1972, 47-8 (s sl.); PDK 1972, 246, 1 (18. okt.); 239, 1; Gatterer, 909; MSE, 114; Novak pass.; Sala, pass.; Fogar, 49.

Ur.

BABIČ Jože (Jožko), šolnik, r. 10. mar. 1904 v Marezigah pri Kopru v kmečki družini, oče Andrej, mati Ana Koren. Dopršil učiteljišče v Trstu (1926) in Viš. pedag. šolo v Lj. (1944) Poučeval je na CM Šoli v Trstu (1926-29), odšel v Jug. (1929-45), vodil Dijaško Matico v Trstu (jul. 1945-nov. 1946), nato je poučeval na trg. strok. šolah na Katinari, v Trstu, na Opčinah in v Dolini, nazadnje na Sred. š. I. Cankar v Trstu (1965-66). 1. okt. 1966 je stopil v pokoj in živi v rodnem kraju. Napisal je dve šolski knjigi: *Strojepis. Teoretični in praktični priročnik za samouke* (Trst 1950). *Higiena za strokovne šole in tečaje* (Trst 1955).

Prim.: Izvestja srednjih šol s slov. učnim jezikom na Trž. ozemlju (1948-66); arhiv Sred. šole I. Cankar.

Jem.

BABIČ Jože, igralec, dramski in filmski režiser, publicist in organizator, r. 13. febr. 1917 v Povzanah pri Materiji. Oče Josip, mati Josipina Fradel. Osn. š. obiskoval v Studencih pri Mrbu, kamor je moral oče, ker se je udeležil stavke pri Sv. Andreju v Trstu. Z gledališčem se je vprvo srečal pod vodstvom Vladimira Skrbinška v SNG Mrb, istočasno je gostoval tudi v ptujskem gledališču pod vodstvom Frana Žižka. Od jeseni 1938 je bil redno aganziran v ptujskem gled., kjer je sept. 1940 prevzel vodstvo Mestnega gledališča. Kot vojni ujetnik v Italiji je bil 1944 s poljskimi prostovoljci. Po vojni referent za ljudsko prosveto v Ptuj in vodja gledališča. Eno sezono, 1946/47 režira v SNG Mrb, nato pa skoraj desetletje in pol (od 1947/48 do 1960/61) igravec, režiser od 1954/55 pa tudi vodja SNG v Trstu. Po nekajletnem statusu svobodnega umetnika je od sez. 1969/70 ravnatelj Primorskega dramskega gle-

dališča v Novi Gorici. Kot igralec je B. začel s karakternimi vlogami: Tine (Primorske zdrahe), Peter-Kobar (Rusko vprašanje), Ževakim (Ženitev), Ben (Hermann Kobilice), Puba Fabriczy, Pomet (Dundo Maroje). Kasneje je presel izključno na režiranje; tako je dal odrsko podobo naslednjim delom: Volpone, Hamlet, Skopuh, Tartuffe, Namišljeni bolnik. Zrežiral je tudi več del Goldonija in sodobnih ital. dram, dalje Ženitev, Revizor, Na dnu, Utva, Tri sestre, Moč teme, Umazane roke (Sartre), V svoji pravdi sodnik, Mladost pred sodiščem (Osborne), Nase mesto (Wilder). Razen svetovni, predvsem sodobni dramatiki pa je B. posvečal velik del svojega zanimanja tudi slov. dramatiki: Kralj na Betajnovi, Kranjski komedijanti, Celjski grofje, Balada o poročniku in Marjutki, Beseda ni konj (Petan), Dialogi (Kozak), Črvi (Zupan), Šagra (Pregarc), Pekel je vendar pekeli, Prihodnjo nedeljo, Nicky, zlati deček, Mrtvi kanarček (J. Tavčar). Posebnega pomena je pri B. to, da je večjemu delu svojih uprizoritev dal prvo podobo, da je poleg režiserskega opravljal tudi scenografsko delo, sam in skupaj z drugimi. Tesno povezana z gledališko je njegova televizijska režija. Tu je pripravil: Balado o temi (Vuga), Balado o Eulenspiegelu (Weisenborn), Kvartopirce (Gogolj), Jeperškega učitelja (Jenko-Vurnik), Pogreb (Zupančič-Frantar). Izredno uspešno je še tretje polje B.-evega ustvarjanja, filmska režija. Od 1959 je režiral naslednje filme: Tri četrtine sonca, Veselica, Po isti poti se ne vračaj, Poslednja postaja. Dva filma: V spopadih in Na vzporednicah pa je ustvaril izven Slovenije (prvega za Sarajevo, drugega za Zagreb). Režiral je tudi nekaj krajših kulturnih filmov (npr. o Lojzetu Spacalu). B.-ovo delo je bilo deležno priznanja in pohval ter nagrad. Prejel je: nagrado za najboljšo režijo Cankarjevega Kralja na Betajnovi (Borštnikovo srečanje 1970), prvo nagrado za režijo na filmskem festivalu v Pulu za Tri četrtine sonca (film sam prejel drugo nagrado), film Veselica je prejel Veliko srebrno areno in nagrado časnika Sport i svet kot najboljši film leta, B. pa zlati prstan za režijo. Je član odbora Borštnikovega srečanja.

Prim.: GL Trst 1947/48, 1, 12; JKol 1961, 82; Ekran 62; Kojeko 2 (Ruda Štiglic-Sritar); SGL 21-2 (V. S. = Viktor Smolej, V. F. = Vladimir Frantar); SDL I, 26 (s sl.); PDK 1959, 102, 183, 187; 1964, 143, 283; 1969, 34; NL 1958, 230 (intervju); Sreč. 1971, št. 28, 45-7 (s sl.); Repertoar; TT 1960, 17, 7.

Brj.

BABUDRI Francesco, it. publicist, r. 26. nov. 1879 krojaču Jakobu in Katarini v Trstu. Bogoslovje študiral v Gor. ord. v Poreču 3.8.1902. Bil je nekaj časa župni upravitelj pri Sv. Nedelji (S. Domenica, Visinada). Nato je izstopil iz duhovniške službe in postal prof. it. literature v Bariju. Pisal je številne razprave iz cerkvene zgodovine, arheologije, umetnosti (posebno o Tomičevih delih v Almanacco del Popolo), folklore in etnografije. Začel je s pesmimi (Carmina, 1900, Nova Carmina, 1901), prozo (Paesi e figure della campagna istriana, 1924) in dramatiko (Santa Cecilia, 1906). Vendar kmalu obstal v zgodovini in sorodnih vedah (Cronologia dei vescovi di Capodistria, 1909; I vescovi di Parenzo, 1914; I vescovi di Trieste, 1929, idr.) Morda pa je največ vredno folklorno in etnografsko gradivo, ki ga je prinašal v svojih spisih (Rime e ritmi del popolo istriano, 1910; Usanze, tradizioni e leggende delle terre nostre, 1921; Eshatologische Volls-Raetsel aus Istrien, 1908). Primorskim Slovincem je B. bolj znan po drobni brošuri (24 str.), ki jo je izdal brez označbe kraja, založbe in tiskarja, a je bila v resnici tiskana v Trstu leta 1919 (Vse dosedanje slovenske bibliografije za to razdobje so te podatke le ugibale. Avtor sam pa jih je točno navedel v knjigi All'insegna del buon gusto nelle tradizioni giuliane, Trieste 1931, str. 112!) in ima naslov: Novim podložnikom Italije, ki je pa največkrat citirana pod naslovom, ki je vnesen v risbo na ovitku: Tukaj smo ter bomo ostali! Knjižica je polna propagandistične vsebine, poveljevanja Italije, blatenja Avstrije in prepolna obljub, od katerih se niti ena ni uresničila, marveč so bile slepilo, vrženo v oči narodu, ki ga je Italija okupirala. Po eni strani pa je knjižica še danes izredno zanimiva in naravnost dokumentarna: priznava Beneške Slovence (str. 4, 19: »... tudi pri Cividalu v laški Furlaniji živijo Slovenci... Italija... uvaža njihove slovenski jezik ter jim da slovenske šole...).

Prim.: Cella 25; cit. delo All'insegna...; Kacin 100; Koleričeva 2; Milanovič, I, 72; NadškAGor. Brj.

BACAR Just, strokovni pisatelj, zdravnik, r. 2. nov. 1883 na Uhanjah pri Ajdovščini, u. 23. avg. 1941 v jetnišnici v Mariboru. Oče Janez, kmet, mati Frančiška Štrancar. Medicino je študiral na Dunaju (promov. 24.6.1911). V septembru 1911 imenovan za sekundarija v deželni umobolnici v Gor. V prvi balkanski vojni 1912-13 se je javil v srbsko vojsko kot zdravnik; odšel 24. okt. 1912,

se vrnil 23. maja 1913; potem je bil do 1929 privatni zdravnik v Gor. Stanoval v ul. Tre re (danes Via XXIV Maggio) v hiši, ki jo je bil kupil od dr. Tume. Potem je emigriral v Jugoslavijo, se nastanil v kraju Razidelj (Orehova vas, Slivnica pri Mariboru), kjer si je kupil posestvo (vino-grade) od prodaje hiše v Gorici. Zadnja leta je bolehal za pljučno jetiko. L. 1941 so ga Nemci hudo bolnega zaprli v meljsko vojašnico v Mrbu, kasneje na posredovanje kolegov zdravnikov premestili na pljučni oddelk splošne bolnišnice v Mrbu. B. je na Goriškem delal na zdravstveno prosvetnem polju. Publicistično se je prvič oglašil v Vedi (ocena Černičeve knjige *Telesni naš postanek, razvoj in konec*, Gor. 1910, Veda 1911, 2, 193), z balkanske fronte (bil je najprej v rezervni bolnišnici v Beogradu) se je oglašal v Soči, potem v GorS 1925, 87-88 (*Sončna luč - zdravilna moč*) ter v Našem glasu 1927, 91-3 (*Kaj povzroča bolezn*). Njegovo najobširnejše delo je za GorM zasnovana nekaka »zdravstvena enciklopedija« *Zdravje in bolezen v domači hiši*, ki je bila predvidena na več zvezkov, od katerih pa je B. napisal le prva dva: 1. *Sestava, delovanje in nega človeškega telesa*, 1926, 2. *Smernice zdravega življenja*, 1927. Dela pa iz različnih subjektivnih in objektivnih vzrokov ni dovršil, čeprav so ga k temu vztrajno nagovarjali. Prvi del je izšel še v istem letu v ponatisu. Po krajšem presledku je to delo nadaljeval dr. Josip Potrata. O prvih dveh delih je tedanji kritik napisal: »...Zanimanje za to knjigo je veliko. Knjiga je dosegla svoj namen. Težko je pripovedovati take stvari, da so na splošno razumljive. Bačar pa je izborno zadel način, kako treba to napraviti...« (KolGorM 1929, 25).

Prim.: Deset let knjig Goriške Matice, KolGorM 1929, 19 (sl. + 25); Gabršček II. pass.; Dvajset let. 1919-1939. Seznam in cenik knjig Goriške Matice, Gor. 1939, 14 (sl.); Slovenski zdravniki v boju za svobodo, TV 15 X/1972, 41 (5. X.), 11 (sl.); Lavo Čermelj, Dve pismi Franceta Bevka, JKol 1972, 52; ustno sporočilo dr. D. L.; krsne matice na Ustjah pri Ajdovščini; Koleričeva 346; JAlm 1925-30, 100.

Brij.

BAČAR Rafael Franc Jožef, biolog in ornitolog, r. 2. jan. 1902 v Divači Andreju, ključavničarju na železnici, in Henriki Jelenčič. Študiral v Lj., na univerzi študiral botaniko in zoologijo. Srednješolski profesor od 1927 do 1933. Med vojno zaprt in po taboriščih. Po vojni najprej ravnatelj NSKT v Trstu. Kasneje (1949) postal do-

cent, nato izredni profesor na skopski univerzi. Doktoriral je na osnovi teze *Arundo donax L, njena vzgoja, zgradba in ekologija* (1960). Od 1963 redni profesor PA v Mrbu. Pisal je članke, prikaze, kritike in razprave s področja biologije, hidrobiologije, fitosociologije, ribištva in ornitologije (prim. *Proteus* 1937, LZ 1940, itd.) V ZD Frana Erjavca (ur. Anton Slodnjak) je v IV. knj. (1940) prispeval skupaj z B. Ponebškom prirodoslovni del komentarja *Naše močvirne in povodne ptice ter poglavje o ribah*. Priredil je Brehmovo življenje živali III., Ptiči (1940), napisal skripta *Botanika za šumari* I., II. (1960, 1963) in *Osnove genetike* (1957).

Prim.: krsne matice; Koješko 2; 225 let novomeške gimnazije, Novo mesto 1971, 325.

Brij.

BACER Karel, literarni zgodovinar, pedagog, r. 13. maja 1917 poduradniku Viktorju iz Zagreja (Sagrada) in Stefaniji Pelikan iz Mirna pri Gorici v Zadru. Osn. š. (1923-27), gimnazijo (1927-35), slavistiko (dipl. 1940). V počitnicah 1936 se je družil s Stankom Vukom. Služboval v Lj. na klasični, potem na novomeški gimn., tu tudi na učiteljskišči. Od 1964 do 1970 pedagoški svetovalec. Od 1970 bibliotekar-bibliograf v študijski knjižnici v Novem mestu. Poučeval tudi na raznih tečajih (za učitelje, za oficirje, itd.) Bil član izpitnih komisij. Spočetka pisal pesmi v V., Kres, Mnt. (ps. Janez Vesen, J. Savin). Kasneje pa objavljajal literarnozgodovinsko gradivo (nad 90 poročil, člankov, razprav, referatov) v Sd, DS, LdTd, Razgl, SR, NOja, JiS, SE. V glavnem zadevajo Prešerna, Levstika, Trdino, Gregorčiča, Ketteja, Preglja, S. Vuka, Aškerca, Trubarja, Bohoriča, Koštiala. Med drugimi: *Ernestina Jelovškova* (J 1942, 291), v katerem dokazuje, da je Franja Robidovčeva v LZ Ernestinin psevdonim; *Gregorčičeva mladost* (DS 1944, Zbornik I, 93-102); *Gregorčičeve še neobjavljene prigođnice* (DS 1944, Zbornik II, 29-31); *Iz pisem Stanka Vuka* (Razgledi V/1950, 140-4); *Spomini Anc Faninger na Simona Gregorčiča* (LdTd V/1950, 235; objava in uvodne besede); *Simon Gregorčič Ivanu Trinku-Zamejskemu* (Razgledi V/1951); *Ob Gregorčičevem ZD IV.* (Ljubljanski dnevnik II/1952, 40, poročilo); *V Podzemlju je službovala Gregorčičeva »planinska roža«* (Dolenjski list XX/1969, 40, 41).

Prim.: dm (= Dodič Milan), Petdesetletni življenjski jubilej profesorja Karla Bačerja, Do-

lenjski list XVIII/1967, 19, 7 (s sl.); LPJ I, 1972, 122 (s sl.); S. Vuk, Zemlja na zahodu, str. 16.

Brj.

BAEBLER Baltazar, r. 24. jan. 1880 na Vrhniki, u. 30. apr. 1936 v Lj. Iz uradniške družine. Osn. š. je obiskoval na Vrhniki, realko v Lj. (1892-1899). Na Dunaju je študiral kemijo (1899-1904), l. 1905 je bil imenovan za profesorja na mestni realki v Idriji (do 1914). Od 1914 do 1917 je bil v vojni službi. Nato je bil ravnatelj realke v Idriji do aprila 1919. Zaradi ital. zasedbe je odšel v Jugoslavijo in služboval kot kemik in kasneje kot ravnatelj cinkarne v Celju. Pozneje je bil direktor ljublj. podružnice kemijskega podjetja ISIS. Ko je bil na srednji šoli in na univerzi, je pisal pesmi v razne liste (V, Nova nada, 1897-1898, psevdonim B. Potočan; Zk, LZ, 1900-1904; Ska). V izveštjih realke v Idriji je objavil razprave: *Radioaktiviteta* (1907); *Praktične vaje v kemiji* (1908); *O nevarnostih kemičnih poskusov* (1911). Napisal je eno prvih slovenskih učnih knjig za svojo stroko *Kemija in mineralogija za četrti razred realk in za sorodne šole* (Lj. 1910). Sodeloval je pri nemški reviji *Zeitschrift für angewandte Chemie*.

Prim.: SBL I, 21; Izveštja realke v Idriji; LPJ I, 127 (s sl.) (F. Dobrovoljc) z lit.

K-n

BAGUER Silverio de, španski grof, ki je prebival v Gorici, lastnik gradu na Dobrovem v Brdih, r. 2. dec. 1838 v Odesi, kjer mu je bil oče Jaime, španski konzul še prej poslanik v Kairu in na Dunaju, u. 27. aprila 1927 v Gorici in tu pokopan. B. je bil v diplomatski službi, nazadnje kot španski poslanik pri Sv. stolici. Ker je bolehal na pljučih, se je prišel zdraviti v Gor. v tkz. »avstrijsko Nico«. Tu se je seznanil z rodbino Catterini-Herzberger, ki ni bila plemiška, a je dvorec v Gor. na Katerinijevem trgu po njej imenovan. Imela je še graščino na Blankižu pri Moši (Mossa). Po ustnem izročilu je stari Catterini, ki je bil konec 18. stol. goriški župan, pridobil vsa ta posestva največ s hazardno igro. Njegov sin Giovanni Battista Catterini, tudi velikaš, advokat, je imel hčerko Cecilijo (r. 1849 v gradu na Dobrovem), s katero se je de B. poročil. Iz tega zakona sta se rodili kontesina Elvira (r. 1874), in Mercedes (r. 1875). Po smrti grofice Cecilije (1919) in grofa de B. (1927) je vso grofovo zemljo po Brdih (v Fojani, Kozarnem, Gonjačah) z dobrovskim gradom vred podedovala hči Elvira.

Toda 1929 se je ta poročila s kontraadmiralom Carlom Brigitom (Brigita), a njena sestra Mercedes l. 1902 z baronom Herbertom Baumom v Gor. Ta Baum, r. 1872 v Dunajskem Novem mestu, je bil več let gor. dež. glavar, nekaj časa tudi tolminski okrajni glavar. Od njegovih potomcev danes še živi v Gor. sin Giovanni. B. je bil zlasti v Fojani lastnik celih naselij kolonov, s katerimi je bil povezan s posebnimi kmetскими pogodbami. To zemljo so fojanski kmetje odkupili v letih 1941 in 1942 od lastnice Elvire B. V jeseni, v času trgatve, so Baguerjevi po navadi bivali v gradu na Dobrovem, t.a. katerem so imeli v takem času izobešeno špansko zastavo. V gradu je B. imel manjši muzej v viteški dvorani, važna v njem je bila bogata numizmatična zbirka, izdelki iz keramike (kipci, posoda, majolike, terakote iz Rima in Ogleja itd.), slike na steklo, oljne slike, gobelini (ki so jih odnesli Italijani med prvo svet. vojno) itd. Popis teh zbirk je vseboval katalog, brošura, ki je brez navedbe letnice izšla pod naslovom: »Catalogo del Museo del Castello di Dobra (presso Cormons), fondato nel 1885 dal Conte Silverio de Baguer - Gorizia, tip. Seitz ed.« Na sredi dvorane je bil postavljen lesen Trojanski konj, prinesen iz Egipta (uničen ob koncu 2. svetovne vojne), ki je zaradi velikosti vzbujal posebno pozornost. V GorKnj je misal, ki je služil za mašo v grajski kapeli sv. Antona spoznavalca v južnem delu obzidja (danes v razvalinah). Grofje so občevali v nemščini, franc. in italij. Geslo: Delo je sreča. Zaradi zaslug pri ustanovitvi Obrtniškega podpornega društva je bil vpisan v »Zlato knjigo«. Portretiral ga je Italico Brass.

Prim.: Ustni viri: Giovanni Baum, Gorica; Martin Gmajnar, dolgoletni sluga pri B.; cit. brošura o muzeju; Ludvik in Ciril Zoržut, Svoobodni kmetje. Dobrovo v Brdih 1974, 13-16; Cosar, Arte, 385, 388, 421.

Zo.

BAHUN Andrej, organizator delavstva, r. 25. nov. 1874 v Dolnjem Ladanju, obč. Maruševac v Hrvatskem Zagorju, u. 7. jul. 1957 (utopil v Dravi), pokopan 16. julija. Ker je bil sirota (oče mu je umrl, ko je bilo dečku 10 let), je moral zgodaj služiti kruh kot pastir, kmečki hlapec, mlinarski vajenec, razvozač piva. Po vrnitvi iz vojske je bil delavec v papirnici, se zaposlil pri železnici, najprej v Mrbu, nato v Trstu. Tu je delal do l. 1919, ko je moral v Jsla. V vrste borcev za delavske pravice je stopil v začetku stoletja, bil

socialistični agitator in aktivist, sodelavec Ivana Regenta, Rudolfa Golouha in dr. V mrb. dobi je tudi aktivno posegal v delavsko gibanje. Trikrat je bil izvoljen v mrb. občinski svet na socialistični listi, bil je predsednik podružnice mrb. Splošne železničarske organizacije. O svojem življenju in delu je napisal spomine z naslovom *Življenje, delo in trpljenje osemdesetletnega proletarca Andreja Bahuna*. Odlomki iz teh spominov so pod naslovom *V Trstu od leta 1901 do 1919* izhajali v PDK 1969 v št. 224-237.

Prim.: Citirane spomine v PDK 1969; Ivan Regent, Spomini, Lj. 1967, str. 5, 111; Rudolf Golouh, Pol stoletja spominov, Lj. 1966, 101; Ob tragični smrti Andreja Bahuna, PDK 1957, 181 (31. jul.), 3.

Špac.

BAJC Alojz, športnik kolesar, mehanik, r. 20 apr. 1932 v Dupljah pri Vipavi. Oče Ivan, kmet, mati Marija roj. Rustja. Kot mehanik je bil najprej zaposlen v podjetju «Lipa» v Ajdovščini. S kolesarstvom se je začel ukvarjati pri sedemnajstih letih (1949) v okviru športnega društva Železničar v Novi Gorici, nakar je leta 1953 prestopil k lj. klubu Odred in tu ostal do konca. Na gorskem prvenstvu LRS (1949, njegova prva dirka) je osvojil 3. mesto. Kot junior je bil do 1951 gorski prvak Slovenije. Leta 1950 je v Kopru osvojil 2. mesto na državnih dirkah. Sedemkrat se je udeležil dirke po Jugoslaviji, in sicer v letih 1955-61 (se uvrstil med 4. in 9. mesto), osemkrat je sodeloval na dirkah po Hrvaški in Sloveniji (1955-61); tu se je uvrstil med prvih 5 mest, enkrat zmagal (1960). Na Tour de l'Europe (1957) je dosegel 25. mesto. Štirikrat se je udeležil vsakoletne amaterske Dirke miru (Wyscig pokoju) Varšava-Berlin-Praga (1957-59, 1961) ter dosegel mesta v prvi polovici, 25.-35. mesto. Štirikrat je bil na dirki po Avstriji (med prvimi enajstimi); štirikrat po Spodnji Avstriji (Niederösterreich-Rundfahrt), zmagal v etapi Lilienfeld-Puchberg; trikrat po Romuniji (med prvimi desetimi); petkrat se udeležil dirk na svetovnem prvenstvu (Danska, Belgija, Francija, Italija, Svica, Luksemburg); enkrat etapne dirke po Egiptu (Tour d'Egypte) 1956 (28. mesto) in enkrat enake v Alžiru (1958). Na olimpiadi v Rimu (1969) je delil 29.-39. mesto. Zadnja dirka, ki se je udeležil, je bil Tour de l'Avenir v Franciji (1961). Potem je prenehal s tekmovanji. Od 1965-69 je bil trener kolesarske ekipe Odreda (Lj.). Za športno delovanje v kolesarstvu 1945-65

je prejel diplomu občinske zveze za telesno vzgojo v Ajdovščini ter zlato plaketo Kolesarske zveze Jugoslavije (Biciklistički savez Jug.) 1969.

Prim.: Rado Stojanović, Drumovima Jugoslavije - Evrope, Bgd 1956, 32, 40 s sl., 49, 51-2, 54-5; Bajc: Slovensko kolo št. 1, Ljudska pravica 1956, 306, 8 s karikature B. Pečarja; Polet 1956, štev. 2, 5, 7, 15, 22, 26, 27, 51, 52; Politika 1957, 22. jul., str. 8; Bajc ili Jugo?, Narodni sport 1957, br. 992, str. 6; Vestnik. Glasilo športnega društva Odred Lj. 1957, 3/4, 1 (sl. Bajca na Grossglocknerju) + članek na str. 6; XII Kroz Jugoslaviju, bilten br. 5; XIII Kroz Jugoslaviju, bilten br. 1; Polet 1960, 17, 6 (na skupinski sl.); prav tam, Odlični Bajec ni olimpijski kandidat!, 25, 6 (s sl.); prav tam, 29, 4 (s sl.); Drago Stepišnik, Oris zgodovine telesne kulture na Slovenskem, Lj. 1968, 351, 353; osebni podatki.

Brj.

BAJC Pavel, igralec, učitelj, r. 29. jun. 1940 v Trstu. Stalni sodelavec SG v Trstu in RO. Igral je: Uradnika (Betti, Usad na severni postaji), Joanesa (Veliki slovenski pasijon), Kolednika, Pastirja in Pažerja (Drabosnjak, Ta sveti dan veseli dan), Klešč (Na dnu), Nace (Hlapci), Dr. Pajk (Kreft, Po brezkončni poti), Delavec (Benedetič, Ne vedno kakor lastovke) idr.

Prim.: 20 let Radijskega odra, 14; SGL I, 36 (V. S. = Viktor Smolej).

Brj.

BAJ(E)C (Karol) Drago, pesnik, r. 29. okt. 1904 v Vipavi kmetu Janczu in Ivani Hrovatin, u. 25. okt. 1928 v Biljah, pokopan v Vipavi 29. okt. 1928. Nagrobni spomenik je delo Toneta Kralja. Osn. š. je obiskoval v Kranju, tako tudi srednjo, ker mu je mati zgodaj umrla, oče pa mu ni mogel nuditi zadostne opore. Po maturi je moral odslužiti vojaški rok in je bil poslan v kazenski bataljon v Kalabrijo. Dan pred odhodom od vojakov so ga zaprli in poslali v Trst pred sodišče, a ga po 20 dneh preiskovalnega zaporu zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. L. 1927 se je po vrnitvi zaposlil pri goriškem poduredništvu E in delal hkrati pri humorističnem listu, ki ga je izdajal France Bevk, Čuk na palci, kamor je pravzaprav pošiljal svoje prispevke že prej. Kasneje se je vpisal na pravno fakulteto univerze v Padovi, hodil od časa do časa polagat izpite. Poleg svoje poklicne dejavnosti je B. pomagal povsod, kjer je bilo treba. Bil je član organizacije TIGR. Jeseni 1928, v prvi polovici oktobra, se je pred faš. aretacijo in konfinacijo umaknil v Padovo, tudi z namenom, da bi se pripravil za nove izpite. Toda ker ga je faš. oblast vztrajno iskala

je bil opozorjen, naj se iz Padove umakne; naskrivaj naj pride do Idrije, od koder bi ga konspirativno spravili čez jugosl. mejo. Toda v Padovi so ga našli težko bolnega (po vsej verjetnosti so ga laš. zastрупili). Kljub temu se je podal na pot, prišel pa le do Bilj, kjer je sredi deževne noči omagal. Pomagala ni nobena zdravniška pomoč. Podlegel je pljučnici. Spočetka oblast ni dovolila njegovega trupla prepeljati v rojstni kraj Vipavo, to je storila šele kasneje Velike težave so imeli tudi za pokop v Vipavi, kjer je bil pogreb trikrat najavljen, pa spet zaradi ukaza oblasti prepovedan, ker je bil pravzaprav politična protifašistična manifestacija. B. je bil rahlega zdravja, melanholične narave. Poleg časnikarske dejavnosti je pisal tudi poezijo. Za življenja je objavil le malo pesmi (*Pesem Primorcev, V hramu*), več jih je v ostalini. B.-eva pesem je otožno rahla, včasih kar prepletena s pesimizmom. Pretežno je to ljubezenska lirika, zgodba mlade, neuslišane ljubezni. Dovolj pogosto se pojavlja pa tudi narodna misel, posebej še primorska uporna pesem, po zgledu Grudna in Kosovela. Ljubezenski poeziji je botrovala naša moderna, posebno Murn in Župančič. Oblikovno je pesem v prostem verzu, le delno rimana, pogosto oblikovno neizdelana. Bevk piše o B., da je bil »še mlad, neprečiščen kot novo vino, ves kipeč, v njem sem gledal bodočega pisatelja« (Mrak za rešetkami, 52-4). Bil je tudi sodelavec Našega glasa (prim. 1927, 176).

Prim.: KolGM 1928, 23; Istra 1932, 42; 1933, 43-4; 1934, 42; 1937, 42; Srečko Logar, Srečanja 1967, 41-3; Marijan Breclj, AjdT 1970, št. 2 (s sl.); GorS 1924, 71.

BAJT Anton, organizator stanovskega cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov v SRS, duhovnik, r. 19. jan. 1913 v Tolminu. Oče Anton, kmet, mati Marija roj. Mlakar. Osn. š. 1920-25, klasično gimnazijo (italijansko) v Tolminu (1925-32), bogoslovje v Gor. 1932-36, ordinirar 26. jan. 1936. Od 1. febr. do 15. jul. 1936 bil kaplan v čisto italijanski župniji Cervignano del Friuli. Na protest slovenske primorske duhovščine poslan v Smarje na Vipavskem najprej (16. 7. 1936) kot župnijski upravitelj, nato (8. 4. 1938) kot župnik. L. 1955 nastopil bibliotekarsko službo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Lj., kjer je od 1964 vodja centralnih katalogov. Z NOV sodeloval od julija 1942. Od 9. sept. 1943 je član in verski referent NOOS za Slovensko Primorje. Udeležil se je velikega zborovanja 30. 7. 1944 v Branici, blagoslovil tudi vojno zastavo Bazoviške brigade 6.

sept. 1944 ob razvitju v Mlakah pri Stanjelu. Bil je odposlanec slovenskega naroda za kočevski zbor, republiški poslanec za Ajdovščino v mandatni dobi 1950-1954. Največjo dejavnost pa je razvijal v okviru CMD. Duhovniki, ki so med vojno sodelovali v NOV, so po vojni sklenili, da ustanovijo stanovsko društvo, ki bi povezovalo duhovnike širom po Sloveniji in pomagalo premoščati težave, ki so nastajale v medsebojnih odnosih v novem družbenem redu. Pri IOOF Slovenije je bil 1948 ustanovljen Inicijativn. sekretariat duhovnikov, članov OF, ki je začel izdajati svoje glasilo Bilten, ki je bilo kasneje prepovedano od koncilске kongregacije. V tem sekretariatu je bil B. predsednik. Septembra 1949 je bilo ustanovljeno CMD in B. je postal njegov prvi predsednik. To društvo je začelo izdajati svoje glasilo Nova pot. V okviru stanovskega društva je večkrat interveniral za duhovnike, pomagal pri njihovi nastavitvi, izposloval podporo za njihovo preživljanje, pomagal pri ustanavljanju malega semenišča (zdaj: Srednje verske šole) v Vipavi, pri adaptaciji škofijskega dvorca na Kostanjevici itd. Koncilska kongregacija je izobčila voditelje CMD, dekret izobčenja je B. prejel pred prvim občnim zborom društva (10. 10. 1950) (Organizacijski vestnik II/1951, 2/3, 13, piše. ... so zadnje čase zapadli izobčenju...). Enako piše v resoluciji članov CMD katoliških duhovnikov, ki jo je podpisalo kakih 300 članov in tudi nečlanov. Bajt je demisioniral kot predsednik društva in se odpovedal župniji. Leta 1955 je bila vložena na Sv. sedež spomenica za odvezo od cerkvenih cenzur. B. pa je maja 1966 skupno z Lampretom naprosil sv. očeta za odvezo od izobčenja in irregularnosti. Dekret je bil podpisan 19. okt. 1966. B. je še nadalje ostal v službi v NUK. V zvezi z delom v CMD pa je razvil široko publicistično delovanje. Tako je v Biltenu, v njegovi prvi in zadnji številki, objavil po en članek. Bil je član delegacije Inicijativnega sekretarja, ki je odšla v Bgd. k diplomatskemu zastopniku msgr. Hurleyu. Pisal je o Tržaškem vprašanju in CMD, imel veliko referatov in predavanj, posebej na občnih zborih, sestankih itd. S strokovnimi sestavki je sodeloval tudi v knjižničarski reviji Knjižnica.

Prim.: Ustanovni občni zbor Cirilmetodijskega društva katoliških duhovnikov Ljudske republike Slovenije, Lj. 1960, 19 (s sl.), 37, 62; CMD (ime-nik vseh članov in vseh društvenih enot v LRS po stanju 31. dec. 1960), Lj. 1961; Bavec Franjo-Branko, Bazoviška brigada, Lj. 1970, 336, 337 (na

skupinski sliki); V nove zarje, Lj. 1959; zgoraj citirane revije Bilten, Nova pot; osebni podatki; Novak 109.

Ur.

BAJZELJ Ivan, rojen 8. marca 1877 v Stražišču pri Kranju. V Ljubljani je končal učiteljske, na univerzi na Dunaju pa je obiskoval tečaj za srednješolske telovadne učitelje. Najprej je bil učitelj na osnovni šoli v Idriji, od leta 1905 do 1918 pa učitelj telovadbe na idrijski realki. Po koncu vojne je bil imenovan za telovadnega učitelja na učiteljsko v Ljubljani. V Idriji je priredil spis *Javen telovadni nastop za ljudske ali meščanske šole* (po I. Krennu, 1906). V Sokolskem vestniku (1913-1914) je objavil razpravo *Vpliv telovadbe na človeško telo*. O telovadbi, o reformi telesne vzgoje in o predmetih, ki so s tem povezani, je pisal v listih Sokol in Učiteljski tovariš. Od 1919 je bil sourednik Sokola, od 1920 urednik mladinskega lista Sokolič. Prevedel je iz češčine *Vaje na bradlji*, 1920.

Prim.: SBL I 22.

Ur.

BALIČ Josip, učitelj in kulturni zgodovinar, r. 14. marca 1854 v Sempetru Blažu in Ani Bufulin. Maturiral 1881, usposob. izpit opravil 1886, definitivno nameščen 1886. V šol. l. 1914-15 je poučeval na Vrhu pri Rubijah. Pisal je o redkih slovenskih primorskih tiskih, tako v »Gorici« 1905, št. 89, 98, 100; 1908, št. 70, 71, 73, 74, o Gregorčiču itd.

Prim.: Plesničar, enoti 4, 9a; Ročni zapsnik... 1914-15, 119, 126; Istra 1937, 35; Koblar, S. Gregorčič, Lj. 1962, pass.; Glas 1875, 35; S 1887, 13; JKol 1974, 134.

Brj.

BALOH Ivan, pesnik in pripovednik, duhovnik, r. 17. avg. 1873 v Spodnji Šiški pri Lj., u. 21. okt. 1954 v Brescii v Severni Italiji. Bil je iz obrtniške družine. Osn. š. obiskoval v domačem kraju, gimn. (1885-1893) ter bogoslovje (1893-1897) v Lj. Ord. 23. jul. 1896. Služboval je kot kaplan v krajih: Kostanjevica (1897-1900), Smarje (1900-1901), Kranjska gora (1901-1903), Mengeš (1903-6), Dobropolje (1906-9), Stara Loka (1909-11), kot ekspozit (vikar) v Zagorju pri Pivki (Šempeter na Krasu 1911-24), od 1925 do 1934 spet v Jugoslaviji (?), 1934 odšel v Brescia v dom za oslabele duhovnike. Literarno se je začel udejstvovati že v gimn. (črtice, pesmi, povesti). Bil je med ustanovitelji dijaškega društva Zadruga, ki je v tako tesni zvezi z rojstvom slovenske moderne poezije, saj so bili v njem člani naše moderne. Zadrugi je bil celo predsednik (1891-92). Z literarnim de-

lom je nadaljeval tudi v bogoslovju. Bil je urednik Govorniških vaj. Prvi njegov tiskani tekst je *Kako je Grobkov Matevžek hudiča ujel* (Rodoljub 111/1893, 18. II.). Kasneje je bil sodelavec cele vrste časnikov, revij in zbornikov, tako: Vesne, Zore, S, Slovenskega lista, ZG, Pomladnih glasov, Dm, Našega lista, GN, Ameriškega Slovenca, Slovenskega gospodarja, Ilustrovanega glasnika, E, M, Bg, Mladega lista, koledarja Ave Maria, D, Novega sveta, KolGorM. Kot kaplan v Mengšu je izdal v Kamniku knjigo *Črtice* (1905). V S je objavil nekrolog o Gregorčiču ter opisal svoj obisk pri pesniku (1906, št. 280, 1/2). Na zborovanju Slomškove zveze v Vipavi je imel predavanje o Medvedovih poezijah (5. jun. 1913), kasneje objavljeno v S; napisal je tudi članek *Spomini na zadrugo, Ivana Stefeta, Cankarja in drugo* (S LVI/1928, 1, 19; objavil tudi Kettejevo pesem: Pesem pojem...). Iz zadnjih let življenja je znano, da je še vedno pisal pesmi. Ob neki priložnosti mu jih je bolničar v Brescii raztrgal kakih 120 (po pripovedovanju duh. Ivana Kenda, ki je bil skupaj z Balohom, dr. Rudiju Kluncu).

Prim.: Bibliografija razprava, članaka i književnih radova, 1. Zgb 1956, 315-6; France Koblar, Simon Gregorčič, Lj. 1962, 179, 421; isti, Člani ljubljanske dijaške Zadruge, SR III/1950, 156 in passim; F. Dobrovoljc, B. I., Leksikon pisaca Jugoslavije, 1, Novi Sad 1972, 139 (s sl.); P. Perko, Črtice, DS XVIII/1905, 693; V. Korun, I. B., Črtice, Slovan IV/1905-6, 58; KolGorM 1922, 38; Ročni kažipot 1923; PDK 1959, št. 12.

Brj.

BAMBIČ Milko, slikar, umetnostni kritik, publicist, izumitelj, r. 26. aprila 1905 v Trstu. Oče Jakob, veletrgovec, mati Angela Laurenčič. Osn. š. je obiskoval v Trstu (Ciril Metodova šola na Akvedotu 1911-1916); enoletno nemško pripravništvu in I. razred nemške realke v Trstu (1916-1918); 1919 obiskoval slikarsko šolo bratov Rončič v Trstu. Maturiral je na realki v Idriji. Nato je absolvirал Trgovsko visoko šolo Revoltella v Trstu. 1927 se je vpisal na arhitekturo v Ljubljani, a je ni dovršil. 1932 je poslušal na filozofski fakulteti v Lj. umetnostno zgodovino. Fran Šijanec piše o njem: »Dolgoletni vodilni ilustrator slovenskega tržaškega tiska Milko Bambič, ki je ostal povezan s tržaškim okoljem najdalje od vseh svojih tovarišev. Ogromno število Bambičevih ilustracij in reportažnih karikatur za dnevni tisk, a tudi v knjižni ilustraciji, kjer je eden naših najbolj domiselnih ilustratorjev, je poln lahkotnega občutja in anekdotskega humorja

(mladinska ilustracija). Po obsegu in plodovitosti dekorativno stilizirane uporabne grafike bi se dal primerjati z njim samo še Černigoj« (dr. Fran Sijanec: *Sodobna slovenska likovna umetnost*, Maribor 1961, str. 552). Prve risbe: v dijaškem listu *Obzor* na realki v Idriji (1922), v *Čuku na palci* (1923), v *Novem rodu* (1924). L. 1925 je ilustriral Regentov prevod Cankarjevega *Hlapca Jerneja* v italijanščino. V *Našem glasu* je narisal prvi slovenski strip (risano zgodbo z besedilom) *Buci-Bu*, ki je farsa Mussolinijeve kariere. Zaradi kulturno-politične dejavnosti (glej knjigo M. Skrap: *Uporna mladina*) se je moral izseliti v Lj., kjer je živel od 1927 do 1943. V letih 1928-1929 je ilustriral dnevnik *Jutro* in humoristični list *Skovor* (odgovorni urednik). V Zagrebu od 1929-1930 umetn. vodja *Reklamografike* (izdelki v brizgotisku). L. 1931 izdelal celotno reklamo za radensko vodo, lepake za dnevnik *Slovenec*, za tovarno *Peko* itd. Ilustrator avantgardne revije *Samorodnost* (1930) in *Ilustracija* (1929-1931). Uresničil je prvo mladinsko knjigo v barvni litografiji *Miklavževa noč* (avtor J. Ribičič). 1935 je prejel prvo nagrado Mladinske matice za slikanico *Kralj Honolulu*, 1940 pa prvo nagrado *Vrtičeve* knjižnice za ilustrirano povest *Fižolčki*. Po povratku v Trst je spet prevzel ilustriranje slovenskega tiska. Vsega skupaj je ilustriral nad sedemdeset knjig. Med temi je tudi zbirka pesmi *Tičistan* očetovega rojaka dr. Antona Debeljaka. Bambič je tudi izumitelj; ima en jugoslovanski, en angleški in pet italijanskih patentov. Razstavil je na mednarodni razstavi v Bruslju, kjer je bil nagrajen, in na I. razstavi izumov v Ljubljani. Njegova iznajdljivost se kaže v edinstvenem primeru našega periodičnega časopisja, ko je 1957 uvedel barvni IRIS tisk v mladinsko revijo *Galeb*, pri kateri sodeluje od njene ustanovitve. Oskrbel je tudi večbarvno šolsko berilo *Mlado cvetje*. Riše z levice in z desnice ter z obema hkrati. Vešč je devetih jezikov. Prevaja pesmi. V rokopisu ima precej prevodov pesmi Aleksandra Blocha in celotno zbirko pesmi Michelle Chaunier; iz te zbirke jih je nekaj izšlo v tisku (Novi list 3. XII. 1949; Prim. dnevnik 12. II. 1960). Bambič je cenjen likovni kritik tudi v italijanski publicistiki, kjer se njegove ocene prevajajo, a tudi objavljajo v slovenščini (gl. II. Milardo III. štev. 7). Kot publicist piše o umetnosti, tehniki, narodnostnih vprašanjih, šolstvu, prosveti, o tujih mednarodnih velesojmih, o Etruskih in pod. Sodeluje pri

listih Gosp., PDK, M(Trst), LdTd. Za GMD je ilustriral znamenite *Kolačke* Poldeta Paljka (1926), *Pri podnožju božjega prestola* Krasnova (1932), *Rožencvetove Leteče copate* (1933), *Milčinskega Zlata hruška* (1934) in J. Kravosa *Kuštava glava* (1972). Pseudonimi: Banetov, Cvetan.

Prim.: Fran Sijanec, Albert Sirk, GZ, Trst, 1952 str. 40; *Milko Bambič ilustrira že 35 let*, NL 1. X. 1959 (s sl.); O. Č., *Obisk pri slikarju Milku Bambiču. Druga njegova plat je izumiteljstvo*, PDK 1. II. 1959; *Originalna zamisel slikarja izumitelja Bambiča. Elektrolizna ščetka za nego zob*, PDK nov. 1960; Jože Koren, *Milko Bambič šestdesetletnik*, PDK, 9. V. 1965; Mara Debeljuh, *40 let posvečenih ilustriranju slovenskega tiska*, PDK 16. V. 1965; dr. Fran Sijanec, *Sodobna slovenska likovna umetnost*, Maribor 1961, str. 553; M(Trst) 1972; ZbGMD, Gorica 1974, str. 122; F. Stelè, *Umetnost v Primorju*, Lj. 1960, 98.

Ur

BAN Janko, glasbenik, dirigent, zborovodja, glasbeni publicist, glasbeni organizator, r. 4. dec. 1944 v Trstu Josipu in Olgi Mahnič. Klasično gimn. z maturo opravil v Trstu (1964). Začel študirati na univ. v Trstu, kasneje muzikologijo na univ. v Parmi. Na GM v Trstu študiral violino solo petje in violi (iz te opravil drž. izpit nižje stopnje). Diplom. na kons. Tartini. Obiskoval je dirigentski tečaj na GlasbM in več zborovskih seminarjev (Lj., Velenje, Celje). V glasbenem življenju se je začel udeleževati bodisi kot član zborov (»Jacobus Gallus« od 1965 do 1970), bodisi kot zborovodja, dirigent, namestnik dirigenta, sestavljalce programov, koncertnih listov, predavatelj, kritik, recenzent, član komisij in žirij; bil je tudi član umetniškega sveta GlasbM ter član izvršnega odb., odb. pri ZCPZ. Tako je pri GlasbM predaval glasb. zgod., sestavljal koncertne liste, vodil otroške zборе, bil namestnik dirigenta orkestra, član orkestra, umetniškega sveta in izvrš. odb. Pri ZCPZ je bil odbornik in zborovodja; v njenem okviru je pripravil tri božične koncerte (1971, 1972, 1974), koncert Marijanih pesmi (1972), vodil zbor na desetih nastopih (Trst, Lj., Speter Slovenov, Laze, Gorenji Tarbij, Žabnice). V okviru te zveze je vodil zbor trž. skavtov in skavtinj, cerkv. zb. pri Sv. Antonu Novem in v Barkovljah, obenem pa predaval vokalno tehniko in vodil skupno petje na seminarjih v Tinjah na Koroškem. Priložnostno pa je sodeloval še pri: RO, SO, realiziral Tomčev Slovenski božič v Marijinem domu v ul. Risorta (1970), pripravil zbor za igro na Slovenskem taboru na Repentabru (1972), glasbeno opremil Slovensko amatersko gledališče

v Trstu. Obsežno je njegovo glasbeno udejstvo vanje v okviru RAI, postaja Trst A; o.c. 1966 do 1971 je bil zunanji sodelavec v glash. odd., od 1971 je ur. programov simfonične, komorne in operne glasbe. Za to ustanovo je pripravil kakih 100 oddaj z intervjuji o zanimanju za glasbo med Slovenci na Tržaškem, Goriškem in v B. neški Sloveniji, kakih 200 oddaj pa za mladino. V oddajah tega radia je bila tudi njegova študija *Srečko Kumar in pevski zbor Učiteljske zveze Julijske Krajine* (Radio Trst 1971, Radio Lj. ponovil. študijo pripravlja za tisk). Več predavanj je imel na znanstvenem liceju »France Prešern« ter na drugih šolah v okviru Glasbene mladine. Prispevke z glash. področja pisal v PDK, Gospodarstvo, KatG, M(Trst), Dan, Koncertni list Slovenske filharmonije (Lj.) 1969/70, št. 8. Izvirno je objavil dve pesmi za mešani zbor *Je-en* in *Špela-uk* v Goriški pesmarici, izd. ZSKP 1969, z njima se je udeležil natečaja za nove zborovske skladbe.

Prim.: Vrsta ocen in kritik ob raznih predavanjih, nastopih (kot dirigent orkestra ali zborovodja): na Radio Trst A, PDK, KatG, NoviL, Vestnik, Družina (Lj.), Delo (Lj.), vprašalna pola.

Brj.

BANCHIG Anton glej **BANKIČ (BANCHIG) Anton**

BANDELJ Vincenc (Vinko), publicist, leksikograf, učitelj, rojen 8. januarja 1881 v Dornberku, umrl v Gorici novembra leta 1937. Oče Andrej, mati Marija roj. Sinigoj. Učiteljsko maturo opravil 1908, strokovni izpit 1910, v letih pred prvo vojno učiteljeval v Kanalskem Vrhu, tu se je leta 1911 tudi poročil z Zorko Zavadiavovo. Med vojno je bil med interniranimi učitelji v Cremoni v Istituto Manin. Tu je zvesto stregel obolelemu kojščanskemu župniku Francu Mariniču, sicer pa se držal bolj ob strani. Po vojni je imel v Gor. gostilno, istočasno pa se vedno bolj nagibal v italofilstvo. Kot tak je urejeval italofilski list *Era nuova* - Nova doba. Za njegovo protislovensko delovanje ga je Italija nagradila s tem, da ga je imenovala za viteza (cavaliere). Kolikor toliko pomembno je B.ovo delo na področju leksikografije. Že leta 1913 je v Italiji napisal in izdal knjigo *Italijanščina za Slovence*, ki vsebuje slovnico, praktične vaje in razgovore, vzorce prošenj in pisem, besednjak ter kratek imenik krstnih in zemljepisnih imen. Tiskana je bila v Sieni v tiskarni S. Bernardino, založil pa jo je briški rojak Kristančič (obseg

IV+264 str.). Dve leti nato je v Trstu objavil kratko *Zgodovino Italije s posebnim ozirom na italijansko prebujenje... za obče ljudske šole*. To delo je izšlo še isto leto v drugi izd. (tiskal Hermannstörter, zal. Istituto editoriale scientifico). Leta 1923 je izdal v Gor. v samozaložbi *Proročno knjižico za slovenske vojake v Italiji*, ki spet vsebuje slovnico, vojaški pouk, slovarček (obseg 199+IV str.). Tiskala jo je Narodna tiskarna v Gor., ki jo je čez tri leta izdala v 2. izdaji. Slovensko goriško časopisje ga je kot odpadnika obsojalo.

Prim.: A. Kacin, 100; France Bevk, Slovenske knjižne izdaje v Italiji, Luč I/1927, 63/4, 69; A. Koloričeva 1, 4-5, 32-3; Bogumil Gerlanc, Tisk slovenske knjige na Primorskem od začetkov do konca 1918, JKol 1970, 173; Berčič, Tiskarstvo na Slovenskem; Ročni zapisnik... za... 1914-1915, 121, 126; krstne matice; izjava Ludvika Zorzuta (1973).

Brj.

BANDEU Jakob (kasneje, posebno v poljudnih spisih in leposlovju — pri Preglju itd. — Bandel), dacar, r. 1. mar. 1683 v Gor. in tu 15. dec. 1752 umrl. Oče Martin je bil hlevnar, konjar, nekaj časa preglednik robotnikov in takrat znar pod imenom »Martin od robotov«. Baron Taccò je posredoval, da je postal stavbni pisar. To službo je kasneje prevzel mladi sin Jakob. Materi je bilo ime Katarina. B. je pozneje postal nižji deželni uradnik v glavarjevi pisarni in oskrbnik grofov Attemsov. Njegova žena, natakarica, je bila doma s Kranjskega. B. je imel štiri otroke: Filipa, Ivana, Katarino in Rozo. L. 1709 je prevzel v zakup izterjevanje državnega davka na meso in vino (»Fleischkreuzer«). B., ki ga zgodovinski viri opisujejo kot človeka, zmožnega vsake hinnanščine, podlosti in izdajstva, je opravljal ta poklic s tako nasilnostjo in koristolovstvom, da je izzval upor tolminskih kmetov dne 27. marca 1713. Tolminski puntarji, ki so naslednjega dne v velikem številu, okrog 6.000, prikorakali v Gor., so B.-u porušili hišo, ki je stala v Contrada del Teatro, sedanji ul. Garibaldi, B. pa je svoje bogastvo skril; sam se je zatekel v Gradec. Ko so se razmere pomirile, se je vrnil v Gor. in bil l. 1738 povzdignjen v plemiški stan s pridvkom de Freuenhaus. Bil je eden najbogatejših goriških meščanov. L. 1739 je sklenil postaviti prvo mestno gledališče, ki ga je na njegovem zemljišču zgradil mojster Anton Vidrig. Od tega si je obetal velik zaslužek, saj so bogati meščani hodili na gledališke predstave v Videm in Trst. Morda je k temu pripomoglo tudi njegovo nagajenje do

gledališča, saj dokumenti pričajo, da se je v mladih letih družil z igralskimi skupinami in bil tudi sam igralec. »Gledališče Bandeu« (Teatro Bandeu) so odprli že mar. l. 1740 z melodramo »Arsace«. Kasneje so repertoar B.-ovega gledališča polnile razne drame po zgledu Metastasia. »Teatro Bandeu« je deloval nepretrgoma do l. 1779, ko ga je upepelil požar. Za B.-ovo gledališče je značilno, da je imelo na sporedu dela, ki jih srečamo v sočasnem gledališkem repertoarju evropskih mest in prestolnic in med njimi tudi Ljubljane. B.-ov sin Filip Bandeu de Freunhaus ga je obnovil in razširil ter ponovno odprl l. 1782. Delovalo je do Napoleonovih časov. Danes stoji na kraju nekdanjega B.-ovega teatra Verdijevo gledališče (Teatro Verdi).

Prim.: LibBapt Parochia S. Hilarii t. VI. Gor., 390; LibMort Parochia S. Hilarii III, Gor., 285; Kmečki punti na Slovenskem, Situla, 13, Lj 1973, dokument št. 27; Atti degli Stati Provinciali di Gorizia e Gradisca, v Pokrajinskem zgodovinskem arhivu v Gor., P 47, R 21; Ludvig Schiviz von Schivizhoffen, Der Adel in den Matriken der Grafschaft Görz und Gradisca, Görz 1904, 398; Morelli, III., 140; G. D. della Bona, 202; Czoernig, 1873; Czoernig 1968, 787; A. Planiscig, Cenni cronistorici sul teatro di Società di Gorizia, Gor. 1881, 4, 11; C. L. Bozzi, Primordi del Teatro e il dramma musicale a Gorizia, Gor. 1932; R. M. Cossar, Gorizia d'altri tempi, Gor. 1934, 85, 244; R. M. Cossar, Artisti e artigiani del Teatro di Gorizia nei suoi due secoli di vita, »La Porta Orientale«, Trieste, luglio-agosto 1935, 345; C. L. Bozzi, Il Teatro di Società »Giuseppe Verdi«, Gor. 1937, 3; R. M. Cossar, Storia teatrale goriziana in libretti d'opera settecenteschi, v »La Porta Orientale«, Trieste, XVII, 1947, n. 4-6, 85; Cossar, Storia, Pord. 1948, 159, 163; G. Manzini, L'arte della stampa a Gorizia nel sec. XVII, Studi Goriziani, Gor. 1963, XIV, 88; W. Zettl, Il »Teatro di Società« a Gorizia, Iniziativa Isontina, Gor. 1972, anno XIV, n. 4/56, 99-116; W. Zettl, Il »Teatro di Società« a Gorizia, Gor. 1973; A. Rejec, Predlog za dramo v letu kmečkih puntov, PDK 1973 (28. l.), št. 24, str. 5; S. Škerlj, Italijansko gledališče v Ljubljani v preteklih stoletjih, Lj. 1973; lit. upodobitev v Preglednem romanu Tolminci (več izdaj), v Remčevem Velikem puntu (več izdaj).

Češč.

BANKIČ (BANCHIG) Anton D.J., cerkveni govor., r. 17. okt. 1814 v Tarčetu, župnija Lanuar (nekdanj župnija St. Peter Slovenov), kmetu Antonu in Mariji Matelič (Matelig), u. 11. sept. 1891 v Gorici. Vstopil je v Družbo Jezusovo in zaslovel kot izreden cerkveni govornik v slov., turlanskem in ital. jeziku. Deloval je v raznih krajih in od 1864 dalje v Gor. Gor. nadškofa Franc. Ks.

Lushin in Andrej Gollmayr sta pospeševala ljudske misijone kot najbolj učinkovito sredstvo za versko-nravno prenovo kršč. življenja. Vec takih ljudskih misijonov, ki se jih je udeleževala več-tisočglava množica, je vodil o. Bankič, npr. na Livku, v Kanalu 1850, v Komnu, v Kejskem in v Stivanu 1867, v Standrežu, v Gorici 1870. Dopisnik iz Sl. Benečije v ZD tako poroča o misijonu v St. Petru Slovenov 1869: »Imeli smo misijon. Pridigovala sta jezuita Anton Bankič, naš faran, in Janez Stare, bivajoča v Gorici. Veliko ljudi, do 9.000 oseb. Stare je govoril "kranjsko", naš rojak, občno znani o. Bankič pa "po naše narečje", tako da smo imeli mikavno in veselo vrstenje govorov.«

Prim.: ZD 1850, 1852, 23, 78, 211; 1864, 276; 1867, 285; 1868, 30; 1869, 238; 1871, 44; SematGor. 1892; JKol 1972, 166-7.

R. K.

BANKIČ (BANCHIG) Anton, duhovnik, r. 6. maja 1865 v Tarčetu pri Čedadu, u. 10. okt. 1945 prav tam. Oče Peter, mati Marijana Urbančič. Seme-nišče in bogoslovje študiral v Vidmu, zadnja dva letnika v Gor. Ordiniran v trž. škofijski kapeli 17. avg. 1890. Dve leti (1890-1892) je bil kaplan pri Sv. Jakobu v Trstu, nato devet let (1892-1901) katehet na osnovni šoli v ul. Stare mitnice (Barriera Vecchia), od 1901-1931 katehet na meščanski šoli v ul. G. Parini. Od 1931 zaradi bolezni stopil v pokoj. V četrtem letniku bogoslovja je prejel avstrijsko državljanstvo. Bil je konzistorialni častni svetnik. Bil je v stikih s sorojakom Ivanom Trinkom; ta ga je obiskal, ko ga je pot zanesla v Trst, kar je moč razbrati iz korespondence Marice Bartol-Nadliškovce s Trinkom.

Prim.: ŠkATrst, osebna pola; SlovP 1/1945, št. 14; pismo Marice Nadlišček-Bartolove z dne 11. marca 1894 v rkp. GorKnj.; H. Špekonia, Rod za mejo 64.

Brj.

BANO Ivan, šolnik in publicist. Učitelj v Divači. Napisal je več del s področja šolske teorije, tako: *Jezikovni pouk za I., II., III. stopnjo ljudskih šol* (izšlo v treh letnikih, vsako leto za eno stopnjo, v Šolskem poročilu o stanju ljudskega šolstva v okraju Sežana, 1899, 1900, 1901); *Spisje* (1901), *Jezikovni pouk za nadaljevalni tečaj* (prav tam 1902).

Prim.: Citirane letnike Šolskega poročila.

Brj.

BARAGA Srečko, kulturni delavec, šolnik, r. 19. marca 1901 v Šmarati, občina Stari trg pri Ložu,

kmetu Janezu in Ani Baraga. Osn. š. obiskoval v Pudobu (1907-8) in v Iga vasi (1908-12). Trgovski vajenec na Reki (1912-13), v Crikvenici v Hrv. Primorju (1913-15) in pri tvrdki Žagar v Markovcu (1916-17). Na nasvet starotiškega kaplana Antona Gornika se je začel pripravljati na srednje šole: realna gimn. v Kočevju (1920), klas. gimn. v Lj., spet na realni gimn. v Kočevju in v Lj., kjer je maturiral junija 1927. Vpisal se je na filozofsko fakulteto na U v Bgd (okt. 1927) in zatem v šolo za rezervne oficirje v Sarajevu (1928-29) in bil imenovan za rezervnega poročnika (dec. 1930). Diplomiral je v Bgd (febr. 1932). Služboval je kot suplent na gimn. v Varaždinu (1933-34), Novem mestu (1934-36) in Mrb. Po opravljenem prof. izpitu v Bgd (1937) je bil prof. na gimn. v Ptuju (1938-39), na meščanski šoli na Josenicah (1940-41) in na realni gimn. v Lju. (1941-45). Febr. 1943 je doktoriral na lj. U. Jan. 1945 je prevzel vodstvo učiteljskega tečaja v Idriji in tam osnoval enotni gimn. razr. in splošni izobraževalni tečaj. Po umiku na Koroško (maja 1945) je bil skupno z drugimi slov. begunci premeščen v Monigo pri Trevisu in imenovan za ravnatelja tamkajšnje slov. begunske gimn., kateri je B. izposloval priznanje pri ZVU v Padovi. Ker je sept. 1945 prenehala v Severni Italiji zavezniška vojaška oblast, je prof. zbor naprosil Vatikan za premestitev slov. begunske gimn. drugam. Vatikan je pristal na Loreto. ZVU v Trstu se je medtem odločila obnoviti slov. šolstvo na Primorskem. B. je odšel v Trst in dosegel pri poročniku Johnu P. Simoniju, vodji prosv. odd., dovoljenje za premestitev slov. begunske gimn. v Trst. Simonij ga je naprosil, naj mu pomaga organizirati vse slov. š. na področju ZVU v Trstu. Dne 18. avg. 1945 je bil B. imenovan za strokovnega svetovalca za slov. š. pod ZVU v Trstu. Dne 8. okt. 1945 je ZVU z zak. odlokoma št. 7 in 8 ustanovila slov. ljudske in srednje š. na področju cone A in dne 10. okt. imenovala B. za ravnatelja realne gimn. (Liceo scientifico sloveno). B. je obenem sodeloval na oddelku za vzgojo pri ZVU (avg. 1945-febr. 1948), ki je na njegov predlog ustanovila: 6 srednjih slov. š., 4 nižje strokovne š., vse ljudske š. in še poseben učiteljski tečaj v Gor.; v puljskem okrožju pa hrvatske š. in poseben učiteljski tečaj; okt. 1947 še novo slov. učiteljišče v Trstu. Dne 7. febr. 1946 je bil B. v odsotnosti v Jsli obsojen na smrt. Od marca 1948 živi v Buenos Airesu. Sprva je bil zaposlen v stavbni stroki, od 1953 pa v tekstilni stroki. B.

se je že zgodaj javno udeleževal: bil je preds. kat. srednješ. dijaške organizacije »Razor« v Lj., preds. srednješ. organizacije Kovačev in zatem preds. dijaškega Orla. V Bgd je bil član hrv.-slov. akad. kat. kluba in v Lj. član kat. akad. kluba »Borba« in soust. akad. organizacije Zveze slušateljev lj. U (ZSLU) in njen prvi preds. V Bgd je B. zastopal lj. U pri osrednji jugosl. akad. organizaciji Pobratimstvo in bil do 1932 njen poslovodni podpreds. kot prvi in edini Slovenec v prejšnji Jsli. Od 1943 do 1945 je organiziral in vodil podtalno organizacijo demokratično usmerjenih prof. in učiteljev v Lj. V Argentini sodeluje pri slov. kulturni akciji kot vodja zgod. odseka in nastopa kot govornik pri raznih prreditvah. Bil je med ust. Zavetišča dr. Gregorija Rožmana in je tajnik borčevske organ. Tabor. Pisateljsko delovanje: l. 1919 je spisal šaljivo igro *Berač Miha*, ki je bila uprizorjena; kot srednješolec je objavljial pesmi v dijaškem listu *Svit*, ki mu je bil nekaj časa tudi urednik; spisal je monografijo o Janezu Trdini v srbohrvaščini; del te monografije je izšel 1943 v DS pod naslovom *Službena leta Janeza Trdine*. Sodeluje pri Meddobju in pri Taboru. V Vr je objavil razpravo *Odnosi Slovencev do Jugoslavije* (1968). Ustanovil je v Buenos Airesu periodični list »Glasnik slov. Zavetišča G. Rožmana« in bil njegov urednik (1969-72). V rkp ima zbirko pesmi »*Satire političnega emigranta*«, literarno zgodovinsko študijo o pesniku Fr. Balantiču in spomine na ustanovitev slov. šol na Primorskem pod ZVU.

Prim.: Vprašalna pola; Novak 210; Alecijz Geržinič, Pouk v materinščini ali ne?, Buenos Aires 1972, 10, 94, 132-36; KolečMD 1950, 97, Tabor, zbornik umetnosti in razprav, Trst-Celovec 1951, 84.

R. K.

BARBALIC Fran, publicist in pedagog, učitelj, r. 30. jan. 1878 v Baški na Krku, u. v Zagrebu 26. jul. 1952. Pokopan na Mirogoju. Učitelj v Istri, 1913-18 šolski nadzornik v Pulju. Po italijanski okupaciji se je preselil na Sušak, kjer je bil član Narodnega vijeća. Po osvoboditvi Sušaka je bil tam v službi kot učitelj do 1929. Nato je delal pri Jugoslovenski akademiji v Zagrebu. Proučeval je šolske in prosvetne razmere med Slovenci in Hrvati v Istri in na Primorskem. Velike zasluge si je pridobil s svojimi knjigami in s številnimi članki v raznih listih. Pomembnejša njegova dela: *Pučke škole u Istri* (Pulj 1918), *Jugoslaveni i školsko pitanje na Rijeci* (1922); *Vjerska*

sloboda Hrvata i Slovenaca u Istri, Trstu i Gorici (Zgb 1931); *Proscription du slovène et du croate des écoles et des églises sous la domination italienne* (1918-43). To zadnje delo je spisal skupaj z Ivom Mihovilovičem. Krjigo je izdal Jadranski inštitut na Sušaku. Prav do zadnjega pa je z izredno marljivostjo zbiral podatke o parlamentarnih volitvah v Istri in v Trstu. Nekaj izsledkov je objavil v razpravi *Prvi parlamentarni izbori u Istri leta 1848* (Historični zbornik za leto 1948) in drugod. Napisal je še: *O poučavanju analfabeta i Poljodjelska produžna škola* (1906 in 1911); *Peroj srpsko selo u Istri* (1933); *Jovan Miletić, osnoveatelj srpske škole u Trstu i Bratovšćina hrvatskih ljudi u Istri* (1923, 1934); *Hrvatski i slovenski jezik u crkvama Istre* (1938); *Borbe Slovenaca za Carevinsko vijeće u Beču 1907 i 1911* (1940).

Prim.: PDK VIII/1952, 189 (5. avg.), 1; EJ I, 365 (Stjepan Patlakij); Milanović, II, passim.

Spac.

BARBARO Francesco, oglejski patriarh, r. ok. 1545 v Benetkah, u. prav tam 27. apr. 1616 Oče Marco Antonio, prokurator Sv. Marka. Po nekaj letih službovanja pri beneških poslaništvih v Turinu, Firencah in Bizancu je postal duhovnik Papež Sikst V. ga je 1585 posvetil v naslovnega škofa v Tiru in ga dodelil za koadiutorja beneškemu patriarhu Giovanniju Grimaniju. Patriarh je še nadalje bival v Benetkah, pomožni škof Barbaro pa se je naselil v Vidmu in dejansko upravljal oglejski patriarhat, sprva kot generalni vikar (1587) in po Grimanijevi smrti (u. 3. 4. 1593) kot redni patriarh. Ze desetletja niso oglejski patriarhi smeli stopiti na patriarško ozemlje znotraj avstrijskih meja. Nadvojvoda Ernest je na prošnjo papeža Klementa VIII. dovolil patriarhu Barbaru, da je izvršil kanonično vizitacijo na Goriškem in Gradiščanskem (4. 4. - 25. 7. 1593) in zatem še na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. O tej vizitaciji je B. poslal papežu izčrpno poročilo (1594). V Gor. je B. posvetil cerkev sv. Ivana (19. 5. 1593) in Vnebovzete pri kapucinih (4. 9. 1596). Patriarh B. je v duhu tridentinskega cerkvenega zbora razvil temeljito dejavnost za cerkveno in versko obnovo, posebno s sinodalnimi zborovanji: duhovniško zborovanje v Gor. (1593), pokrajinska sinoda v Vidmu (1596), škofijska sinoda za duhovnike beneške republike v Čedadu (1600) in za duhovnike avstrijskega dela škofije v Gor. (1602), škofijska sinoda v Vidmu

(1605). Po končani kanonični vizitaciji (1593) je B. sklical v zupnijsko cerkev v Gor. vse duhovnike gorisko-gradiščanske grofije (28. 7. 1593). Na tem duhovniškem zboru (congregatio) je razglasil vrsto uredb (constitutiones). Med drugim je zaukazal, naj dušni pastirji med sv. mašo razglasijo tudi predpise tridentinskega cerkvenega zbora o porokah, »prevedene v italijanski, slovenski (sclauonica) in nemški jezik«. Na pokrajinski sinodi v Vidmu (1596) je B. zaukazal, naj se v vseh školijah oglejske cerkvene pokrajine uporabljajo rimske liturgične knjige: misal, brevir in obrednik. Vendarle v deželah, kjer se rabita misal in brevir v ilirskem jeziku (sinode so se udeležili tudi škofje iz Trsta, Kopra (Justinopolis), Novigrada (Emonia), Pična, Poreča in Pulja), se te ilirske knjige lahko še nadalje rabijo, le da se napake popravijo. Uporablja naj se rimski katekizem, preveden v ilirski jezik; v cerkvah naj se enkrat na mesec proberejo v ilirski jezik prevedeni tridentinski predpisi o porokah. Na goriški sinodi 1602 je B. zopet zaukazal, naj dušni pastirji po enkrat na mesec preberejo pri maši slovenski prevod tridentinskega odloka o porokah (str. 31); vsi duhovniki naj uporabljajo izključno le rimski misal, brevir in obrednik (str. 53); pridigarji naj črpajo snov zlasti iz »rimskega katekizma«, prevedenega v materinske jezike (str. 56). Vsako nedeljo naj duhovniki poučujejo krščanski nauk v domači govorici: otroke naj zbirajo vsako nedeljo popoldne v cerkvi ter jih, razdeljene po razredih, poučujejo v verskih resnicah in v vzgojnih vajah. »Kjer še ni takšnih šol, naj jih kurati po modri razsoji brž ustanove!« Tudi odraslim naj duhovniki vsako nedeljo po pridigi nudijo verski pouk: »Z jasnim glasom in počasno izreko naj z njimi zmolijo očenaš, angelski pozdrav, ap. vero, 10 božjih zapovedi, 7 poglobitnih grehov, tako da jih prisotni dojamajo in si jih zapomnijo. Opozorijo naj vernike, naj molitev pozorno ponavljajo in se je naučijo« (str. 54-55).

Prim.: ŠematGor 1842, 1847; Czoernig 1969, 744, 757; Paschini III., 256; Marcuzzi, Sinodi Aquilejensi, Udine 1910, 272; Constitutiones promulgatae ab Ill.mo et Rev.mo D. D. Francisco Barbaro Coadiutore Aquileiae et Visitatore Ap. In publica Congregatione Goritiae habita post peractam Comitatus Gorit. et Capitaneatus Gradiscae visitationem, die 28. julii 1593; Concilium provinciale Aquilejense primum. Celebratum A. D. 1596. Apud Hier. Fronam 1597; Decreta promulgata ab Ill.mo ac Rev.mo D. D. Franc. Barbaro Patriarca Aquileiae. In Dioecesana Synodo Goritiae habita Na-

tionis Germanicae et Slavonicae Diocesis Gori-tiensis. A. D. MDCII, die 25. Junii. Uini, J. B. Natolinum 1602.

R. K.

BARBIČ (BARBO) Mihael, duhovnik, r. 21. maja 1869 v Šutni (župnija Sv. Križa, Slovenija) po-sestniku Mihaelu in Mariji Pavlovič, u. 13. sept. 1943 v Dragi. Obiskoval je srednje šole v Karlov-cu, bogoslovje v Gor., ordin. 28. jul. 1895 v Trstu. Služboval je kot kaplan v Picnu (1895-98), kot ekspozit v Poljanah (Veprinac, Kastavski dekanat, 1898-1903) in v Bergudu (Jelšanski dekanat, 1903-05), nato kot župnik v Brdu (Čiribirici, 1905-14) in v Povirju pri Sežani (1914-39), nakar se je kot upokojenec umaknil v Drago (1940-43). Iz Po-virja je upravljal tudi Štorje in bil v letih 1923-39 tomajski prodekan. V istrskih krajih, kjer je bila močno razširjena nepismenost, je ljudi ogre-val za šolo in leta 1898 vpeljal šmarnično pobož-nost. Fašistične oblasti so ga maja 1929 klicale pred sežansko sodišče zaradi širjenja mohor-jevka in oktobra 1929 so ga skupaj s Sčekom in Kjudrom obtožile, da so bojkotirali fašistično proslavo v Sežani, katere se je bil udeležil kva-drumvir De Bono. Obtožence je branil dr. S. Brajša.

Prim.: SkATršt, arhivalije; Klinec, GMD, 62; Kjuder, 93; Stojan Brajša, Mohorjeva družba pred sodniki, Zbornik GMD, 33.

Skerl

BARBIČ-DUJČEVA Elza, operna pevka in igral-ka, r. 17. apr. 1907 v Trstu, u. 25. avg. 1970 v Lj. Glasbo študirala na lj. konservatoriju. V letih 1930-38 je bila članica mrb. gledališča kot pri-ljubljena operetna subreta (Lehar, Dežela smeh-ljajev; Suppé, Boccaccio; Millöcker, Dijak pro-sjak, idr.) V sezoni 1936-37 prešla k dramskemu igranju. Od 1938 do konca vojne je bila članica ansambla SNG Lj. Iz te dobe so bile njene naj-bolj priljubljene vloge: Daisy v Plesu v Savoyu, Roksi in Mi v Deželi smehljaja. Igrala je tudi v mladinskih igran (Rdeča kapica, Desetnica, Prin-ceska in zmaj). Po 2. sv. vojni se je — kar si je zmeraj vroče želela — vrnila v Trst, postala dramska igralka v SNG Trst, in sicer od sez. 1945-46 do 1952-53, ko je morala iz Trsta zaradi zmanjšanja osebja v gledališču. V Trstu je odi-grala vrsto vlog, tako: Tončko v Vdovi Rošlinki, Vido v Raztrgancih, Tončka-študenta v Veseli dan..., Scampola v istoimenski igri, Vukico v Po-kojniku, Urško v Primorskih zdrahah, Meg Stan-leya v Ruskem vprašanju, Marijo v Kar hočete,

Honey Turnerjevo v Globoko so korenine, prvega škrate v Snegulčici, Marijano v Tartuffu, Ko-robinovo ženo v Revizorju, Toinetto v Namišlje-nem bolniku, Bredo v Desetnici Alenčici, Raka-sin v Gospe ministrici, Elizabeth Almondovo v Dodinji, Petruniolo v Dundo Maroje, Andjo v Metezu, gospa Martila v Žene na Niskavuoriju, Amalijo v Mrtvi ne plačujejo davkov ter k. g. Suzano Marranesi v Kranjskih komedijantih. Po vrnitvi v Lj. je postala spet članica Opere in bila tu tudi upokojena.

Prim.: PDK 1970, 189 (26. VIII.) s sl.; Delo 1970, 232, (27. 8.) 5; SDL I, 29; SGL I, 40; GL Trst 1945-46, 12; GL SNG O Lj. 1970-71, 12 (s sl.); ar-hiv SSG Trst.

Spac.

BARLE Janko, pisatelj, publicist, etnograf, etno-log, zgodovinar, glasbenik, r. 12. marca 1869 v Budanjah pri »Primoževih«, u. 18. febr. 1941 v Zagrebu. Oče Ivan je bil učitelj, mati Ivana roj. Sterniša. Družina je bila številna: 9 otrok. Ko je bilo B.-tu tri leta, se je družina preselila iz Bu-danj v belokranjsko Podzemlje ob Kolpi. Tu je obiskoval ons. š. Gimnazijo je opravil v Novem mestu (1879-1884), Karlovcu in Zgbu (1884-87), bo-goslovje v Zgbu (1887-1892). Do 1893 je bil za ka-plara v Garešnici (Slavonija), potem do smrti v Zgbu, kjer je bil katehet, nadškofijski notar in arhivar, beležnik Duhovnega stola, od 1911 nad-škofov tajnik, od 1916 vodja nadškofijske pisar-ne. Bil je kanonik stolne župnije, član ravnatelj-stva Hrvaškega glasbenega zavoda, predsednik Cecilijanskega društva za hrvaške škofije, sprva tajnik, kasneje urednik izdaj Društva sv. Jeroni-ma. Leta 1921 je postal dopisni član JAZU. Bil je član Društva hrvaških književnikov. Velja za reformatorja hrvaškega cerkvenega petja. B. spa-da v slovensko kulturno sfero predvsem po svo-jem začetnem, zgodnjem delu, kasneje je svoje zanimanje in raziskovanje posvetil hrvaškim kul-turnim problemom, čeprav ni na rodno Slovenijo nikoli pozabil, v njej imel veliko prijateljev in iz leta v leto prihajal k nam na obisk. B. se je že kot dijak spoprijel z literaturo: pisal je pesmi, črtice, književne članke (v hrvaški dobi je pošil-jal v slovenske revije predvsem ocene knjižnih izdaj), pregleda, ocene, prevajal iz češčine in ru-ščine. Vse to gradivo je nekako tja do preloma stoletja objavljial v listih Dolenjske novice (*Zla-te resnice*, 1886), Sn, V, DS, A, LMS, S, SV, LZ (njegove prispevke je v listnici LZ ocenjeval Jan-ko Kersnik; prim. LZ 1889, 127-8), Nova domovi-

na, Dm, SGp, Naša moč, KMD, Mladost, L. Prispevke s področja zgodovine so mu tiskali Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, Zgodovinski zbornik, Carn., SBL (članki o Ipavcih; med sodelavci v kazalu 1. knj. SBL ni naveden), hrvaške pa Katolički list, Obzor, Prosveta, Viena, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, Sveta Cecilija, Vjesnik kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljskog arhiva, Nastavni vjesnik, Hrvat. Narodna politika, Narodna starina, Bogoslovna smotra, Vitezović, koledar Danica, Krijes, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, Jugoslavenski istorijski časopis, Grada za povijest književnosti hrvatske. Študije z medicinskega področja mu je objavljial Liječnički vjesnik in Farmaceutski vjesnik. Bil je tudi sodelavec lista Morgenblatt. Poleg polnega imena in priimka je uporabljal še šifre in kratice: -è, -e, J.B., B., -r-, Janko Podgorac, Janko Komár. Vpogled v stare hrvaške cerkvene arhive (kaptolskega, nadškofijskega, metropolitanske knjižnice) mu je omogočil in ga spodbudil, da je velik del svojega zanimanja posvetil prav hrvaški cerkveni in kulturni zgodovini. Med drugim je izdal: *Povijest župa i crkava zagrebačkih I, II*, Zgb 1896, 1900; *Josip Juraj Strossmayer*, Zgb 1900; *Slike i uspomene sa sela*, Zgb 1900; *Zagrebački arcidjkonat do god. 1642*, Zgb 1903; *Strossmajer* (spominski spis), Zgb 1905; *Ivan Krst. Tkalčić*, Zgb 1905; *Popis župa u donjoj Slavoniji od god. 1660*, Zgb 1907; *Biskup zagrebački grof Mirko Esterhazy*, Zgb 1908; *Ipavci*. Prilog k zgodovini slovenske pesmi, Lj. 1909; *Moj put na Volajsko jezero*, Zgb 1910; *Crkvene pesmi o. Nikole Krajačevića*, Zgb 1915; *Pavliška pjesmarica iz god. 1644*, Zgb. 1917; *Prinosi slovenskim nazivima bilja*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena XXX, 2 (1936) in XXXI, 1 (1937), 184-292; *Stari Zagreb*, črtice, Zgb 1918; *Dva pisma u vezi sa Stankom Vrazom, Prijevodi slovenskih narodnih pjesama Hiacinta pl. Schulheima*, Zgb 1938. Popisi B.-tovega dela so objavljeni v *Povijest plem. općine Turopolja III*, 200-7 (Velimir Deželić); Č 1928-29, 450-5 (Josip Mantuani; bibl. slovenskih spisov); Sveta Cecilija, Zgb 1941, 3/4, 54-6; XXXVI, 1, 1942, 9-12 (K. Dočkal); Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova 4, 1959, 270-1; v slovaščino je preveden B.-tov prozni tekst *Kokošar* (Sliepkar), Národné noviny, Sv. Martin, 1902 (23. jan.), prev. J. Mally Záhorec. O B.-tu so pisale tudi tuje revije, npr. bolgarske.

Prim.: D[ragotin] Jesenko, J. B. ob priliki njegove nove maše posvetil, SN 1892, 178; [Evgen Lampel], Naši sotrudniki, J. B., DS 1898, 320 (s sliko); F. Dugar, Ljetopis JAZU, 1923, 37; NE I, 144-5 (Viktor Novak), 1924; SBL I, 25 (GL = Jože Glonar); J. Mantuani, Msgr. J. B., Ob šestdesetletnici, Č 1928-29, 446-56; E. Pajnič, J. B., Proteus 1937, 90; S. K., Ob sedemdesetletnici kanonika J. B., S 1939, 59, 8; -r- († Radivoj Rehar), Sedemdesetletnica J. B., Mariborski večernik Jutra 1939, 58, 4; L. Marija Škerjanc, Počasčenje 70 letnice msgr. J. B., J 1939, 116, 3; Z. D. (= Zvonimir Doroghi), Gj. S. (= Gjurjo Szabo), B. J., HE I, 238 (s sl.); K. Dočkal, J. B. Nact života, Sveta Cecilija 1941, 1-2; S 1941, 45a, 10; Vinko Moderndort, In memoriam. Narodopisec J. B., Et 1942, vol. XIV, 113-4; Franc Kotnik, Pregled slovenskega narodopisja, Narodopisje Slovencev I, 1944, 42-3; B. Sa (= Božidar Sirola) in A. Vi. (= Albe Vidaković), B. J., EJ I, 369 (z bibl.); A. Vi. (= Albe Vidaković), B. J., ME I, 110 (z bibl.); I. Bh (= Ivan Bach), B. J., ELU I, 239 (z bibl.); 225 let gimnazije v Novem mestu, Novo mesto 1971, 342-3 (Milan Dodič); T. Jakič in Vilko Novak, B. J., LPJ I, 162-3 (s sliko in popolno bibliografijo zapiskov o avtorju in ocen njegovega dela, posebno za hrvaško področje).

Brj.

BARTOL-NADLISEK Marica, pisateljica, urednica, kulturno-prosvetna in narodna delavka, r. 10. febr. 1867 v Kolonji, Trst, u. 3. jan. 1940 v Lj. Oče Stefan je bil geometer, Osnovno slovensko š. je obiskovala pri Sv. Ivanu, 5. razr. in meščansko š. pa italijansko v mestu.

Učiteljšče je opravila v Gor. (1882-86). Maturo je opravila v slovenskem in italijanskem učnem jeziku; iz nemščine in hrvaščine pa še posebej izpit. Učiteljjevala je na Bazovici in na Proseku (1886-87) ter pri Sv. Ivanu (1887-99), ko se je poročila s poštnim uradnikom Gregorjem Bartolom in imela sedem otrok, med njimi poznejšega pisatelja Vladimira (gl. članek). Do 1899 je bila tudi tajnica podružnice sv. Cirila in Metoda. Konec leta 1919 je morala za možem z družino v Ljubljano. Tu se je vključila v delo raznih ženskih organizacij (Splošno žensko društvo, Kolo jugoslovenskih sestara), predavala in še vedno tu in tam dopisovala, vendar literarno ni več ustvarjala, razen drobnih mladinskih tekstov. Prvi njen publicistični prispevek je bil *Narodno ženstvo* (E 1888, 24. marca). Poleg E so njene

podlistke, polemike, članke pogosto prinašale naslednje revije in listi: SS, SN, Soča, Zk, Sn, Slovenski branik, Koledar CMD, ZS, Mlado Jutro in seveda Ska. Kot pripovednica je začela pri LZ in v njem tudi največ objavila, čeprav je že kot učiteljska pisala prozo in poezijo, a nič objavila. Prvo slovensko literarno delo, ki ga je brala in jo je vnelo za slovenstvo, je bila Kodrova Marjetica (1878). Prvi prozi *Moja prijateljica* (LZ 1889), je sledila vrsta novel, črtic, slik: *Dež in solnce* (1889), *Iz življenja mlade umetnice* (1890), *Na obali* (1891), *Na izprehodu* (1891), *Moj pot* (1893), *Strte peruti* (1894), *Črtica iz sedanjega doba* (1894), *Ob spominih* (1894), *Sirota* (1895), *Usoda ka-li* (1895), *Slike in sličice iz življenja* (1896), *Pod streho* (1897), *Fata morgana*, roman (1898), *Osveta* (1899), *Iz oblasti teme* (1901), *Povest o težkih dneh, Srečanja, Iz naših poljan, Dora* (vse 1910-11), *Denar in sreča* (1893), *Intrigant*. Snov je zajemala predvsem iz tržaškega okolja, ki ga je dobro poznala. Tudi njene glavne junakinje so pretežno iz učiteljskega poklica, ki ga je sama živela. Prvi njeni spisi so pod vplivom romantične leposlovne šole. Ta pa polagoma izginja in daje prostor realizmu nemalo po zaslugi Janka Kersnika (v prozi *Na Bledu* opisuje svoje stike s Kersnikom, Kersnik pa iste v delu Rožlin in Verjanko), ki ji je v literarnem delu postal mentor. Tako je ob njegovem zmernem realizmu začela oblikovati malomeščansko resničnost. O novi struji je tudi teoretično razpravljala. Bojevala se je proti naivnemu idealiziranju v umetnosti, se navduševala za poetični realizem, skrajni naturalizem zolajevskega tipa se ji je upiral. B.-N.-ova se je za tisti čas in razmere sama od sebe dokopala do zavidljivega literarnega in kulturnega obzorja. Nemško, italijansko, francosko, rusko leposlovje je poznala izredno dobro. Dela teh literatur je brala v izvornikih. Ruščine se je učila v Ruskem krožku v Trstu. Ime B.-N.-ove je v najtesnejši zvezi s prvo slovensko žensko revijo Ska. Pobuda zanjo je izšla iz vrst naprednih tržaških narodnih delavk z Marijo Skrinjarjevo na čelu, ob podpori Frana Podgornika in dr. B.-N.-ovi je uspelo, da je za sodelovanje v Ski pridobila vrsto takratnih vodilnih slovenskih pesnikov, pisateljev, publicistov (Gregorčiča, Trinka, Aškerca, Bežka, Medveda, Gangla, Šorlija, Goestla, Benkoviča, Kvedrovo idr.), uspelo pa ji je, vzgojiti si vrsto novih, posebno ženskih piscev (Vido Jerajevo, Marico Strnadovo, Kristi-

no Šulerjevo, Marico Gregoričevno), pa tudi moških (Kraigher, Finžgar, Meško, Kristan). Ska in njena urednica sta naleteli na odobravanje in naravnost navdušenje na eni strani in na odpor na drugi. Tako je B.-N.-ova prišla nekajkrat v ostro polemiko tudi z Mahničem; prvič 1892, ko v članku *Mimogrede nekaj besed iz "Rimskega Katolika"* (SS 1892, št. 24) polemizira zaradi napadov na naše takratne vodilne besedne ustvarjalce (Gregorčiča, Aškerca, Jurčica, LZ), pa tudi Prešerna, potem zaradi Mahničeve oznake De Amicisovega Srca, l. 1893 pa zaradi ženskih značajev v povestih Turgenjeva. Mahniča se je deloma tudi dotikalo njeno pisanje o Gregorčiču v Ski, ko je morala na Gregorčičevo željo članek prekiniti. To jo je tembolj podžgalo, ker se je ravno v tistih letih močno naslonila na rusko realistično književnost, ki jo je prav ta čas vneto študirala in o njenih večjih predstavnikih pisala (Dostojevski, Tolstoj, Turgenjev), medtem ko je simboliste in dekadente odklanjala, npr. Pisemskega (prim. korespondenco s Trinkom). Sredi tridesetih let je na pobudo dr. Ivana Prijatelja ponudila izbor svojih spisov Tiskovni zadrugi, vendar ni našla razumevanja (prim. koresp. s Trinkom). Sama pa se je tudi zavedala, da je njen čas — mimo. Svoja dela je objavljala tudi pod psevdonimi: Márica, Nada, enkrat kot Evgen Štefanič (Fata morgana). Bila je v tesnih osebnih stikih z Gregorčičem, Trinkom, Medvedom, Božkom. Zanimivi so njeni orisi nekaterih slovenskih pisateljev iz dobe realizma in prehoda v stoletje. Tako je pisala o Stritarju, Tavčarju, Kvedrovi. Poleg prevodov, ki so nastali iz nuje zaradi Ske, je B.-N.-ova prevedla novele Antonia Fogazzara za LZ, povesti C(iampolija ?) pa v SN. Ena njena novela je prevedena v hrvaščino in objavljena v zbirki Najbolje slovenske novele, Zgb 1913, z naslovom *Portretič iz života*. Leta 1927 je napisala svoje spomine in jih deset let kasneje (1938) ponovno pregledala in popravila. Izšli so postumno pod naslovom *Iz moje-ga življenja* v Razgl 1948, s sliko.

Prim.: J. Stritar, LZ 1885, 423-6; J. Kersnik, LZ 1889, 127-8; SBL I, 26 (Grf = Ivan Grafenauer); ASK 112, III; Stanojevič; ZS 1923, 3, 114-5; Minka Govekarjeva, M. N.-B, ZS 1926, 5, 129-33 (s sl.); Slovenska žena. Ur. Minka Govekarjeva, Lj. 1926, 111-3, 203-6; Marja Boršnik, Pogovor z Marico, ZS 1937, 3, 49-52; ista, Slovenska. I. Pod uredništvom Marice Nadlišek Bartolove, Slovenski jezik 1940, 168-81; Milena Mohoričeva, Sedemdesetletnica M. B. N., MP 1936-7; 123-4; ista, M. B. (nekol.), MP 1939-40, 84-90;

Marja Boršnik, Kratak bibliografski pregled slovenskega slovstva, Lj. 1955, 43; ista, M. B.-N. in njena »Slovenka«, Razgl. 1952, 28-34; ZSS III, IV pass.; Zgodovina slovenskega slovstva... Gor. 1946, 156; HE I (A. Sk. = Anton Slodnjak); EJ I, 381 (A. Slodnjak); Marja Boršnik, JIS 1967, 106-8; Ivan Savli, PDK 1967, 36 (s sl.); Pavla Hočevar, Pot se vije, Trst 1969, 81-2 et pass. (s sl.); Vladimir Bartol, Mladost pri Sv. Ivanu, PDK 1955-56 (s sl.); MSE I, 133; Koblar, S. Gregorčič, Lj. 1962 pass.; SN 4. I. 1940, J 4. I. 1940. Brj.

BARTOL Vladimir, pripovednik, dramatik, književni in gledališki kritik, r. 24. febr. 1903 pri Sv. Ivanu v Trstu, u. 12. sept. 1967 v Ljubljani. Oče Gregor, poštni uradnik, mati Marica roj. Nadlišek, učiteljica, pisateljica in urednica ter družbena delavka. Bil je tretji izmed sedmih otrok. Osn. š. v Trstu (1909-13), 5. razr. nemške realke (1913-18), 6. razr. je obiskoval še na tajni gimn. v prostorih GMTrst. Ker se je družina preselila v Lj., kjer je oče dobil službo, je tu končal gimn. (1921) in študiral biologijo in filozofijo ter diplomiral z disertacijo *O faktorjih, ki omogočajo živim organizmom smotno reakcijo na zunanje vtise*. L. 1926/27 je bil kot štipendist na Sorboni, 1929-30 korektor pri J, 1933-34 urejeval v Bgdu Slovenski beograjski tednik, pomagal pri urejevanju 6., 8. in 10. letn. MP (revije), 1941-42 je bil funkcionar Društva književnikov, od 1945-46 tajnik Drame, urednik GLLJd. Desetletje 1946-56 je preživel v Trstu (predsednik SHPZ), nato je bil referent za tisk, od 1960 pa upravnik znanstvenega oddelka SAZU. Kot predstavnik Saveza društva književnika Jugoslavije je obiskal ZAR (1960). Leposlovno in publicistično je sodeloval pri naslednjih revijah: LZ, DS, Zis, Ilustracija, Zika, Prijatelj (prej DP), SN, Naš obzor, Slovenski beograjski tednik, Zagrebački tednik, Gledališki list, Republika, PDK, Spor, LP, NSd, Razgl, NRazgl, NIN, Tovariš, GLTrst, JKol. Že leta 1924 je bila v Lj. igrana njegova drama *Lopez* (v tisku izšla šele 1932). Tri leta kasneje je izšla zbirka literarnih sestavkov *Al Araf* (1935), leta 1938 svojevrstni roman *Alamut*, njegovo najbolj znano delo, ki je prejelo banovinsko nagrado. Po drugi svetovni vojni je v samostojnih knjigah zbral le *Tržaške humoreske* (Lj. 1957) z glavnim ciklom o Mangalupiju, zbirko reportaž *Obiski pri slovenskih*

znanstvenikih (Lj. 1961), medtem ko je v podlistku izhajal daljši avtobiografski tekst *Mladost pri Sv. Ivanu* (PDK 1955 in 1956) ter odlomek iz neobjavljene drame *Empedokles* v Razgl. V rokopisu je ostal tudi roman *Čudež na vasi*. Leta 1958 je izšel *Alamut* v 2. izdaji. Ponatis zbirke *Al Araf* z naslovom *Demon in Eros* je izšel l. 1974 v redakciji Severina Šalija in z zapiskom o avtorju izpod peresa Tarasa Kermaunerja. Od prve izdaje se razlikuje po tem, da so nekatere novele izpuščene, dodane pa druge. Po sodbi mlajšega rodu je bil B. »ena osrednjih, najbolj zanimivih, najbolj inovativnih zoper vladajočo literarno-kulturno ideologijo bojujočih se, probleme, ki so aktualni danes, štirideset let po nastanku te literature, odpirajočih osebnosti slovenske književne republike med obema vojnama, pa je v času, ko je B. literarno inovativno deloval, to je do vojne, obveljala o njegovem delu skorajda negativna sodba« (Taras Kermauner, 1974). B. je tudi prevajal; iz ruščine: A. Beck: Volokolamska cesta (Trst 1948), srbščine, nemščine in angleščine (E. A. Poe). B.-ovo literarno delo je našlo kmalu odmev izven slovenskega območja; prvi prevodi so bili v srbščino, in sicer v Srpskem književnem glasniku (*Kantata o zagonetnom čvoru*, 1935; *Sonata na pepelnico sredo*, 1936; *Deklica s košem*, 1937). Roman *Alamut* je izšel v češčini (prev. Jaroslav Závada, Praga 1946) in srbščini (prev. Josip Zidar in Marijana Zander, Novi Sad 1954). Več prevodov *Alamuta* pa je v rokopisu, med njimi italijanski in nemški. Obsežno je tudi B.-ovo publicistično delo. Vrsti knjig je napisal uvode, predgovore ali objavil v zbornikih posamezne prispevke, tako: uvod v Zbrane planinske spise Klementa Juga (Lj. 1936), v zborniku Dr. Klement Jug (Gor. 1926) članek *Dr. Jugov etični nazor*, *O literarni zapuščini Klementa Juga* ter *H konceptu Jugovega poslovilnega pisma* v Klement Jug, veliki slovenski alpinist, 1956; uvode še v Ivana Krefta Spomini ljudskega agitatorja, 1954; Jože Kranjc, Moj otrok in jaz, 1962; Marija Mijotova, Seuze in smeh, 1962, 1969²; Mara Samša, Trst je klical, 1958. Napisal je nad 100 biografij, nekrologov, intervjujev, srečanj z osebnostmi. Posebno poglavje predstavlja njegovo zanimanje za gledališče in dramsko ustvarjalnost. Sam aktiven dramatik je zvesto sledil slovenskemu in tujemu teatru, predvsem predstavam v Trstu in Ljubljani. Ob teh je nastala vrsta recenzij, zapisov, kritik, poročil (nad 280). Če tem

